

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

ΜΑΡ.-ΑΠΡ. 2012

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών

Επιθεώρηση

Το κατόρθωμα του Υποπλοιάρχου Νικολάου Βότση

Οχήματα κατηγορίας MRAP

Επανεξέταση της Θεωρητικής Βάσης
του Αγώνα εκ του Συστάδην
Τμημάτων ΠΖ

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ/5

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ Επιθεώρηση

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1883 • ΤΕΥΧΟΣ 2/2012 (ΜΑΡ.-ΑΠΡ.)

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ)	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ)
Αξιωματικοί Στρατού Ήρας ε.α. 2,94€	Απλό (Επιταγή Γενικής Τράπεζας) 26,57€	Απλό (Επιταγή Γενικής Τράπεζας) 30,77€
Ιδιώτες, Σύλλογοι κ.λπ. 5,87€	Συστημένο (Επιταγή Γενικής Τράπεζας) 41,57€	Συστημένο (Επιταγή Γενικής Τράπεζας) 45,77€

ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Όλοι οι συνδρομητές να στέλνουν το παρακάτω απόκομμα στη διεύθυνση της Στρατιωτικής Επιθεώρησης και:

→ Οι μεν συνδρομητές εσωτερικού, αφού καταθέσουν τη συνδρομή τους στον λογαριασμό **72-08-0000007** της Γενικής Τράπεζας και σε οποιοδήποτε κατάστημά της, να στέλνουν και την απόδειξη καταθέσεως. Δεν επιτρέπεται η αποστολή ταχυδρομικών επιταγών.

→ Οι δε συνδρομητές εξωτερικού να στέλνουν και την τραπεζική επιταγή.

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
1020 ΣΤΓ

Διευθυντής Εκδόσεως: τηλ. & fax 2106553978 (Εσωτ. 3978)
Διαχείριση Συνδρομητών: τηλ. 2106553166 (Εσωτ. 3166)
Διαχείριση Μελετών: τηλ. 2106553979 (Εσωτ. 3979)
Καλλιτεχνική Επιμέλεια: τηλ. 2106553167 (Εσωτ. 3167)

Επώνυμο:.....

Όνομα:.....

Ιδιότητα:.....

Νέα Συνδρομή Ανανέωση Συνδρομής

Οδός:.....

Αριθμός:..... Τ.Κ.:.....

Πόλη:.....

Τηλ:.....

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

Επιθεώρηση

Τα προηγούμενα
τεύχη
υπάρχουν και
σε PDF
στη σελίδα
www.army.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ:
ΓΕΣ/ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Διευθυντής
Διεύθυνσης Ενημέρωσης και Δημοσίων Σχέσεων
Ταχχος Παναγιώτης Ψύχας

Τμηματάρχης 5^{ου} Τμήματος
Στρατιωτικής Επιθεώρησης
Ανχης (ΠΖ) Μιχαήλ Κρίθαρης

Καταχώριση Συνδρομητών
Multimedia
Ανθλος (ΠΒ) Δημήτριος Λαμπρόπουλος

Καταχώριση Μελετών
Ανθστης (ΠΖ) Κωνσταντίνα Μοσχέτα

Επεξεργασία Φωτογραφίας
Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση
Καλλιτεχνική Επιμέλεια
Μ.Υ. Βασιλική Κιρτζαλίδου
Μ.Υ. Ιωάννα Νικολαΐδη
Μ.Υ. Μαρία Ρέκκα

Υποστήριξη Δικτυακού Τόπου (INTERNET)
ΓΕΣ/ΚΕΠΥΕΣ

Εκτύπωση
ΤΥΕΣ

<http://www.army.gr>
email: ekdosis@army.gr

Τα κείμενα που δημοσιεύονται στη Στρατιωτική Επιθεώρηση εκφράζουν τη γνώμη και τις σκέψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαίως τις αντιλήψεις ή το δόγμα του Γενικού Επιτελείου Στρατού. Ο συντάκτης είναι υπεύθυνος για το περιεχόμενο της εργασίας του και για την εξασφάλιση αδείας για τη χρησιμοποίηση των πηγών.

Οι εργασίες πρέπει:

- Να τηρούνται μέσα σε ευπρεπές και τεκμηριωμένο επιστημονικά και τεχνικά πλαίσιο, χωρίς αιχμές ή οξύτητες, χωρίς προκλήσεις
- Να μην περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες
- Να μην είναι αντίθετες προς την επίσημη εθνική πολιτική της χώρας
- Να φέρουν υποχρεωτικά παραπομπές και βιβλιογραφία
- Να χρησιμοποιείται η δημοτική γλώσσα, χωρίς υπερβολές και ακρότητες
- Να εφαρμόζεται το μονοτονικό σύστημα σε ό,τι αφορά στον τονισμό.

Η Στρατιωτική Επιθεώρηση δέχεται για δημοσίευση μελέτες, πρωτότυπες ή από μετάφραση, τα αντικείμενα των οποίων περιλαμβάνονται στη θεματογραφία του Παραρτήματος Α' της Πάγιας Διαταγής του ΓΕΣ με αριθμό 0-17/2001, δηλαδή:

Στρατιωτικά Θέματα: Εθνική Άμυνα, Τακτική και Στρατηγική, Οργάνωση ΕΔ, Πολεμικά Μέσα και Υλικά, Ηγεσία - Ηθικές Δυνάμεις, Στρατιωτική Γεωγραφία, Στρατιωτική Ιστορία, Διοικητική Μέριμνα, Τεχνολογικές Εξελίξεις.

Γενικότερα Θέματα: Στρατιωτικής - Πολιτικής Φύσης (Παγκόσμιο Περιβάλλον, Συνασπισμοί, Συμμαχίες, Διεθνείς Οργανισμοί, Διεθνείς Τάσεις - Εξελίξεις, Γεωπολιτική, Γεωφυσική, Διάστημα, Εθνικά Θέματα).

Εγκυκλοπαιδικά Θέματα: Οικονομικά και Πολιτικά, Κοινωνικά, Θρησκευτικά, Φιλοσοφικά, Τέχνες - Επιστήμες, Ιστορικά, Λειτουργία του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και των Δημοκρατικών Θεσμών.

Για τη διευκόλυνση της σύνταξης του περιοδικού, οι εργασίες θα πρέπει να υποβάλλονται σε δύο αντίτυπα χωρίς διορθώσεις επάνω στο πρωτότυπο κείμενο, σε ηλεκτρονική μορφή (Microsoft Word) και να συνοδεύονται, από αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό σε οπτικό δίσκο (CD).

Οι εργασίες θα πρέπει να μην είναι μεγαλύτερες από 20 σελίδες (με γραμματοσειρά Arial 12pt), να έχουν την υπογραφή και ένα σύντομο βιογραφικό του συντάκτη και να αναφέρουν απαραίτητα τη βιβλιογραφία (συγγραφέας, τίτλος, χρονολογία έκδοσης, εκδοτικός οίκος κ.λπ.) και τέλος, εφόσον αυτό είναι δυνατό, να συνοδεύονται από ανάλογο φωτογραφικό υλικό, κατάλληλο για αναπαραγωγή (πρωτότυπες φωτογραφίες ή σκαναρισμένες σε ανάλυση 300 dpi). Για περισσότερες πληροφορίες στα τηλέφωνα 2106553167. Προκειμένου για εργασίες επετειακού χαρακτήρα (28^η Οκτωβρίου - 25^η Μαρτίου κ.λπ.), θα πρέπει να υποβάλλονται τουλάχιστον προ τετραμήνου, έτσι ώστε να δημοσιεύονται ως επίκαιρες από το περιοδικό μας.

Στην περίπτωση που οι εργασίες προέρχονται από μετάφραση, πρέπει να αναφέρεται ευκρινώς ο τίτλος, ο μήνας και ο αριθμός του ξένου εντύπου, καθώς και το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα.

Η απόφαση για δημοσίευση ή μη μιας μελέτης παίρνεται από την Επιτροπή Σύνταξης· ανεξάρτητα δε, από τη δημοσίευση ή μη των εργασιών, η επιστροφή τους στον συγγραφέα δεν προβλέπεται.

Συγγραφικές αμοιβές υπόκεινται στην ΚΥΑ Υπ. Αριθμ. 2/76198/0022 (ΦΕΚ 208/τΒ' /11-02-2008). Εφόσον δημοσιευθεί η εργασία, οι συντάκτες δικαιούνται για κάθε τυπογραφική σελίδα 2300 χαρακτήρων σε μέγεθος χαρτιού 17,5 X 25 εκ. αμοιβή 6,53€ για πρωτότυπη μελέτη και 3,97€ για εργασίες από μετάφραση.

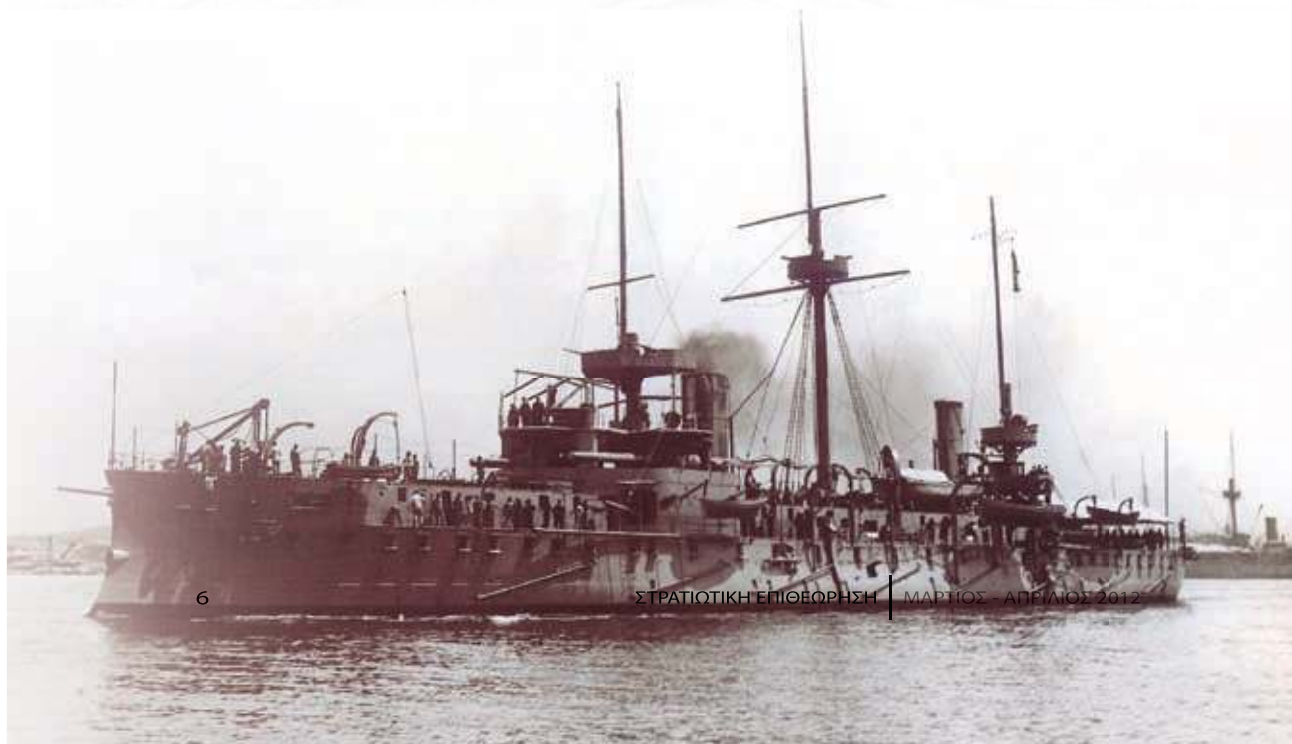
Οι δικαιούχοι συγγραφικών αμοιβών, μετά την έκδοση και διανομή του αντιστοίχου τεύχους του περιοδικού, μπορούν να επικοινωνούν με την Δνση Χρηματικού του ΤΥΕΣ στο 210 6552659.

Το κατόρθωμα του Υποπλοίαρχου **Νικολάου Βότση**

*«Πώς μας θυμείς ακίνητος;
πού τρέχει ο δογισμός σου...»
Βαδαωρίτης*

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
Υπτγος ε.α. Δημοσθένης Λαμπρινάκης

Κάθε φορά που περνάω από την παραδία της
Θεσσαλονίκης, δίπλα ακριβώς από τον «Λευκό
Πύργο», οι στίχοι αυτοί του Βαδαωρίτη περνούν από
το μυαλό μου! Βέβαια, ο ποιητής αναφέρεται στον Πα-
τριάρχη Γρηγόριο τον Ε΄, αλλά νομίζω ταιριάζουν και
στον ήρωα Ναύαρχο, ο οποίος στέκεται ακίνητος και
μας θωρεί! Αλλά, ποιος ήταν ο Ναύαρχος Βότσης;
Ποιο το κατόρθωμά του που άξιζε μια τέτοια τιμή;
Άγαθμα σε περίοπτη θέση, ακριβώς στην παραδία, ατε-
νίζοντας τον Θερμαϊκό Κόλπο.

Ο Νικόλαος Βότσης γεννήθηκε στην Ύδρα το 1877 και ήταν γιος του Ιωάννη Βότση και της Μαρίας Κουντουριώτη. Καταγόταν από παλιές οικογένειες και ήταν ανιψιός του Παύλου και του Ιωάννη Κουντουριώτη καθώς και δισέγγονος του Γεωργίου Κουντουριώτη. Αποφοιτώντας από τη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων, τοποθετήθηκε στο θωρηκτό (Θ/Κ) ΥΔΡΑ, με το οποίο έλαβε μέρος στον θαλάσσιο αποκλεισμό της Κρήτης στις αρχές του 1897.

Στη διάρκεια του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου πέτυχε κάτι που θεωρούνταν ακατόρθωτο. Με τις πρώτες ναυτικές συμπλοκές, στις 18 Οκτωβρίου του 1912, κυβερνώντας το Τορπιλοβόλο 11 κατάφερε να εισέλθει στο οχυρωμένο λιμάνι της Θεσσαλονίκης χωρίς να γίνει αντιληπτός και να βυθίσει το τουρκικό πολεμικό ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ 3.000 τόνων. Μετά από την επιτυχία του αυτή, κυβέρνησε τα Θ/Κ Κιλκίς και Λήμνος και διετέλεσε Ύπατος Αρμοστής στην Κωνσταντινούπολη την περίοδο 1921-1922. Προήχθηκε σε υποναύαρχο και αποστρατεύθηκε, κατόπιν αιτήσεώς του, το 1922. Απεβίωσε το 1934.

Ήταν Οκτώβριος, λοιπόν, του 1912 όταν άρχιζε η εποποιία του Ελληνικού Στρατού για την απελευθέρωση της Μακεδονίας, της Ηπείρου και των νησιών του Αιγαίου. Η αρχή έγινε με την περίφημη Μάχη του Σαρανταπόρου, την εκπόρθηση του οχυρών στενών, που οι Τούρκοι, αλλά και οι διεθνείς στρατιωτικοί παρατηρητές, θεωρούσαν απόρθητα. Ο δε οργανωτής του τουρκικού στρατού φον Ντερ Γκόλτς είχε πει ότι τα στενά του Σαρανταπόρου θα ήταν ο τάφος του Ελληνικού Στρατού. Μετά τη νίκη στο Σαραντάπορο, ο ΕΣ πέρασε τον ποταμό Αλιάκμονα με 5 από τις 7 Μεραρχίες του και αναπτύχθηκε, με το Γενικό Στρατηγείο να έχει έδρα του την Κοζάνη, προς τα στρατηγικά σημεία της Δυτικής Μακεδονίας (Βελβενδό, Πτολεμαΐδα, Σιάτιστα), με το δίλημμα να κινηθεί βόρεια με κατεύθυνση το Μοναστήρι και να ενωθεί με τους Σέρβους ή ανατολικά με κατεύθυνση προς Βέροια και Θεσσαλονίκη. Στις 13 Οκτωβρίου 1912 και με τη συνεχή και γρήγορη προέλαση του Στρατού μας, το Γενικό Στρατηγείο έλαβε δύο τηλεγραφήματα: το ένα από τον Ελ. Βενιζέλο και το άλλο από τον Λ.

Σχεδιάγραμμα της Μάχης των Γιαννιτσών (9-20 Οκτωβρίου 1912)

Κορομηλά, Υπουργό Εξωτερικών, που μετέφεραν την επιθυμία της κυβερνήσεως να καταληφθεί το συντομότερο δυνατό η Θεσσαλονίκη.

Στις 14 Οκτωβρίου, ελήφθη η απόφαση το μεγαλύτερο μέρος του Στρατού μας να κινηθεί προς Βέροια και Θεσσαλονίκη, ενώ η VII Μεραρχία να κινηθεί προς την Κατερίνη, την οποία απελευθέρωσε την 16^η Οκτωβρίου, ενώ η II Μεραρχία απελευθέρωνε τη Βέροια. Άνοιξε ο δρόμος προς τη Θεσσαλονίκη, με μάχες στη Νάουσα και στα οχυρωμένα Γιαννιτσά, όπου ο τούρκος αρχιστράτηγος Χασάν Ταξίμ πασάς είχε αποφασίσει να αντιμετωπίσει τον προελαύνοντα Ελληνικό Στρατό. Μετά από σκληρές μάχες, στις 11:00 της 20^{ης} Οκτωβρίου, ελληνικές μονάδες εισέρχονται στα Γιαννιτσά, καταφέροντας δεύτερη σημαντική νίκη κατά του τουρκικού στρατού.

Ο Αρχιστράτηγος Διάδοχος Κωνσταντίνος, στην Ημερησία Διαταγή της 21^{ης} Οκτωβρίου 1912 έγραφε με-

ταξύ άλλων: «... η νίκη των Γιαννιτσών συμπληροί την του Σαρανταπόρου και αποτελεί δια τον Ελληνικόν Στρατόν νέον τίτλον τιμής και δόξης». Και είχε απόλυτο δίκαιο, γιατί, αν η νίκη του Σαρανταπόρου άνοιξε τον δρόμο για την απελευθέρωση της Δυτικής Μακεδονίας, η νίκη στα Γιαννιτσά οδηγούσε στην απελευθέρωση της Κεντρικής Μακεδονίας και ιδιαίτερα της Θεσσαλονίκης.

Η VII Μεραρχία και η Ταξιαρχία Ιππικού θα κινούνταν από τη Χαλάστρα, η III ΜΠ από το Ανατολικό (Βαλμάδα), η I ΜΠ μεταξύ Βαλμάδας και σιδηροδρομικής γέφυρας, η IV ΜΠ από το Αμμοχώρι. Τη διάταξη αυτή των ελληνικών δυνάμεων ξηράς κατά την πορεία τους προς τη Θεσσαλονίκη κάλυπτε το Ελληνικό Ναυτικό με τα τορπιλοβόλα 11 και 15, με διοικητή τον κυβερνήτη του υπ' αριθμ. 15 πλωτάρχη Κ. Μαλικόπουλο, ενώ στο 11 κυβερνήτης ήταν ο υποπλοίαρχος Ν. Βότσης. Υπόψιν ότι οι σύμμαχοι της Ελλάδος στον

Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο δεν διέθεταν αξιόλογο στόλο, ενώ αντίθετα ο Ελληνικός Στόλος ήταν αξιόμαχος και έτοιμος να αντιμετωπίσει τον πανίσχυρο τουρκικό, που κάλυπτε το ασιατικό και ευρωπαϊκό τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Αυτόν τον στόλο αντιμετώπιζε ο υπερήφανος ελληνικός που είχε ως βασικά του πλεονεκτήματα την άρτια εκπαίδευση των πληρωμάτων του, τη ναυτική παράδοση της Ελλάδος, την εμπνευσμένη διοίκησή του υπό τον ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη με το σημαντικό πλεονέκτημα του θωρηκτού ευδρόμου Αβέρωφ. Βεβαίως, ο Ελληνικός Στόλος πλαισιωνόταν από τα τρία θωρηκτά ΣΠΕΤΣΕΣ, ΥΔΡΑ και ΨΑΡΑ, τα αντιτορπιλικά ΑΕΤΟΣ, ΛΕΩΝ, ΠΑΝΘΗΡ και ΙΕΡΑΞ, τα ΚΕΡΑΥΝΟΣ, ΝΕΑ ΓΕΝΕΑ, οκτώ άλλα μικρά αντιτορπιλικά, ένα υποβρύχιο το «ΔΕΛΦΙΝ», πέντε παλαιά τορπιλοβόλα, οκτώ κα-

νονιοφόρους, ένα παλαιό ναρκοβόλο το ΚΑΝΑΡΗΣ, μία ναρκοθέτιδα και οπλιταγωγό τη ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ.

Απέναντι στον ελληνικό στόλο ο τουρκικός, σχεδόν ισοδύναμος και με ισχυρό πλεονέκτημα το απρόσβλητο ορμητήριο των Στενών, απ΄ όπου μπορούσε να εισέρχεται και να εξέρχεται για επισκευές και ανεφοδιασμό κάτω από την προστασία ισχυρών πυροβολείων. Έτσι, ο ελληνικός στόλος όφειλε να περιπολεί συνεχώς έξω από τα Δαρδανέλλια για να αντιμετωπίσει την ενδεχόμενη έξοδο του τουρκικού στόλου.

Η υπεροχή του ελληνικού στόλου φάνηκε από τις πρώτες επιχειρήσεις. Κατά τα πρώτα στάδια των επιχειρήσεων, μια καταδρομική επιχείρηση τορπιλοβόλου ανέβασε το ηθικό του στόλου στα ύψη. Ήταν το κατόρθωμα του υποπλοιάρχου Ν. Βότση. Εκείνες τις ημέρες, τα τορπιλοβόλα 11 και 15 και το οπλιταγωγό ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

Η προτομή του Νικόλαου Βότση στην παραλία της Θεσσαλονίκης

ευρίσκονταν ανοικτά των ακτών της Πιερίας, με αποστολή τον εφοδιασμό και την κάλυψη της VII ΜΠ, η οποία είδαμε ότι προήλαυε προς τη Θεσσαλονίκη σε σχεδόν παράλληλη πορεία με τον ποταμό Αξιό.

Τα τρία αυτά πλοία, αρχικώς, είχαν καταπλεύσει στη Σκιάθο (8 Οκτωβρίου), αλλά από την 15^η Οκτωβρίου κινούνταν μεταξύ Σκάλας Κατερίνης, Σκάλας Ελευθεροχωρίου και Λιτοχώρου. Απέκλειαν, έτσι, κάθε προσπάθεια του τουρκικού στόλου να προσεγγίσει τη μακεδονική παραλία και να εφοδιάσει τον τουρκικό στρατό. Ο Βότσης, κυβερνήτης του Τορπιλοβόλου 11, που είχε υπηρετήσει προ του πολέμου υπασπιστής στο Υπουργείο Ναυτικών, γνώριζε παλαιό σχέδιο του υπουργείου το οποίο είχε μελετήσει, ένα σχέδιο που προέβλεπε την καταστροφή των δύο παλαιών τουρκικών θωρηκτών ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ και ΜΟΥΙΝ ΤΖΑΦΕΡ, το πρώτο ελλιμενισμένο στη Θεσσαλονίκη, το δε δεύτερο στον λιμένα της Σμύρνης. Έτσι, ο Ν. Βότσης συνέλαβε την ιδέα, προ της κηρύξεως ακόμη του πολέμου, να καταβυθίσει το ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ, γι' αυτό, μάλιστα, είχε επισκεφθεί τη Θεσσαλονίκη, είχε μελετήσει τον Θερμαϊκό Κόλπο και τη θέση του αγκυροβολημένου τουρκικού θωρηκτού.

Με την κήρυξη του πολέμου και ευρισκόμενος στη Σκιάθο, υπέβαλε αναφορά στο Υπουργείο Ναυτικών, ζητώντας την άδεια να πραγματοποιήσει την επιδρομή αυτή. Το Υπουργείο ενέκρινε το εγχείρημα, και όταν την 1^η Οκτωβρίου 1912 έφθασε στη μακεδονική παραλία, έθεσε σε εφαρμογή το σχέδιό του: απλό και τολμηρό: είσοδος στον Θερμαϊκό Κόλπο δια των αβαθών των εκβολών του Αξιού· σχέδιο στο οποίο απαιτούνταν όχι τόσο θεωρητικές ναυτικές γνώσεις όσο ναυτική πείρα και γνώση του θαλάσσιου χώρου.

Στην πραγματοποίηση του σχεδίου του, τον βοήθησε, εκτός των ναυτικών ικανοτήτων του, ο κυβερνήτης μικρού ιστιοφόρου που έκαμε συχνά το ταξίδι Σκάλα Λιτοχώρου - Θεσσαλονίκη, ο Μιχαήλ Κουφός από το Λιτόχωρο και ο φίλος του Νικ. Βλαχόπουλος, ναυτικός κι αυτός, που γνώριζε καλώς το υδάτινο αυτό δρομολόγιο. Εκείνες τις ημέρες, οι δύο Λιτοχωρινοί αισθάνονταν ιδιαίτερος ευτυχείς, αφού ο Ελληνικός Στρατός μόλις είχε απελευθερώσει το Λιτόχωρο. Αυτοί, λοιπόν, οι ατρόμητοι ναυτικοί συντρόφεψαν τον Βότση στο τολμηρό εγχείρημά του. Στο Λιτόχωρο, ο Βότσης, λίγο πριν αναχωρήσει για τον Θερμαϊκό, ανέβηκε στο Τ 15 και τη ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

Τορπιλοφόρο ίδιου τύπου με το Τ 11

και αποχαιρέτησε τους συναδέλφους του. Από εκεί, βγήκε έξω από τον όρμο κατευθυνόμενος προς τη Σκάλα Ελευθεροχωρίου. Περνώντας δίπλα από τα δύο πολεμικά έστειλε δια βραχιόνων το εξής σήμα: «Το Τορπιλοβόλον 11 πριν αποπειραθή να γράψη μίαν σελίδα της ιστορίας του πολέμου σας αποχαιρετά».

Στο μεταξύ, και ενώ είχε αποπλεύσει ο Βότσης, το Υπουργείο Ναυτικών διέτασε τηλεγραφικά το T 11 να μην επιχειρήσει κατά του ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ, διότι ήταν πλέον άοπλο. Τα πυροβόλα του τα είχαν παραδώσει στην τουρκική φρουρά της Θεσσαλονίκης για την οχύρωση του Καραμπουρνού. Ο Βότσης δεν γνώριζε την νεότερη διαταγή των ανωτέρων του και γύρω στις 21:00 εστράφη προς τον Θερμαϊκό. Η βραδιά εκείνη ήταν κατασκότεινη και ο αέρας που κατέβαινε από τα μακεδονικά βουνά παγερός, ο δε ουρανός συννεφιασμένος. Όταν έφθασε, μετά από ένα δίωρο περίπου, στον Θερμαϊκό, οι προβολείς του Καραμπουρνού φώτιζαν την είσοδό του, αλλά ο Βότσης προχώρησε στις εκβολές του Αξιού, όπου δεν έφθαναν οι προβολείς. Τράβηξε αριστερά προς τα αβαθή των εκβολών του Αξιού και τον μικρό φωτοβόλο σημαντήρα των αβαθών και συνέχισε ολοταχώς προς

τον μυχό του κόλλου.

Στις 23:20, ο Βότσης έβλεπε καθαρά το τουρκικό αντιτορπιλικό που είχε την πλώρα στραμμένη δυτικά. Εμπρός από τον Λευκό Πύργο ήσαν αγκυροβολημένα ένα ρωσικό, ένα αγγλικό, ένα αυστριακό, ένα γαλλικό πολεμικό και μερικά επιβατηγά και φορτηγά πλοία. Ο Βότσης είχε τώρα το ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ στα 150 μέτρα, οπότε και έδωσε το παράγγελμα της εκσφενδόνισης κατ' αυτού της δεξιάς πρωραίας τορπίλης του και αμέσως μετά της αριστεράς πρωραίας. Το κτύπημα ήταν καίριο στη δεξιά πλευρά τής καπνοδόχου, προκαλώντας μεγάλο πάταγο και ανοίγοντας ρήγμα στο θωρηκτό, το οποίο άρχισε να βυθίζεται ταχύτατα. Αμέσως ο Βότσης ανεπόδισε ολοταχώς απομακρυνθείς της εκρήξεως, ενώ το ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ εξακολουθούσε να βυθίζεται κλίνοντας δεξιά με την πλώρα του. Πριν απομακρυνθεί, κατά την αναφορά του ίδιου του Βότση, το ελληνικό τορπιλοβόλο εκσφενδόνισε την τορπίλη του καταστρώματος, η οποία και εξερράγη πάνω στον κυματοθραύστη με μεγάλο κρότο, που στο T 11 ακούστηκε σαν πυροβολισμός από την ξηρά.

Στη συνέχεια, το τορπιλοβόλο μας ανέπτυξε ολόκληρη την ταχύτητά του και πέρασε απαρατήρητο από το ίδιο δρομολόγιο των αβαθών, βάλλοντας μάλιστα ειρωνικά μια βολή κατά των φρουρών του Καραμπουρνού από απόσταση 2.500 μέτρων, σαν να τους έλεγε ότι ματαιώς κοπιάζουν να κινηθούν προς καταδίωξή του. Άλλωστε, όπως λέει ο Βότσης στην αναφορά του, τους είχε υποσχεθεί αυτή τη βολή.

Το ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ βυθιζόταν κι έπαιρνε μαζί του στα κρύα νερά

του Θερμαϊκού τον ιμάμη του πλοίου κι έξι ναύτες, οι οποίοι εκείνη την ώρα κοιμόνταν. Το λοιπό πλήρωμα είτε ρίφθηκε στη θάλασσα για να σωθεί, είτε επιβιβάσθηκε στις σωστικές λέμβους.

Ήταν νύκτα σκοτεινή και παγερή, ήρεμη, ωστόσο, μολονότι ο ελληνικός στρατός δεν ήταν και τόσο μακριά από τη Θεσσαλονίκη και οι εκρήξεις των τορπιλών εξελήφθησαν από τους Τούρκους της Θεσσαλονίκης ως εκρήξεις βομβών που έρριπταν εκείνες τις δύσκολες, γι' αυτούς, ημέρες αντιδραστικά στοιχεία. Έτσι το εξέλαβε και ο δυστυχής κυβερνήτης του ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝΤ που την ώρα της βυθίσεώς του ευρίσκονταν στην ξηρά για να συζητήσει την αποστολή ανιχνευτικής περιπόλου με ρυμουλκό ως τα αβαθή των εκβολών του Αξιού, επειδή φοβούνταν απόβαση τμημάτων του στρατού μας. Ίσως να ήταν το εξοπλισμένο ρυμουλκό ΤΕΣΧΙΛΑΤ, το οποίο μισή ώρα περίπου μετά τη βύθιση του θωρηκτού διατάχθηκε να καταδιώξει τον Βότση και το Τ 11 του.

Ήταν ήδη πολύ αργά. Στις 04:00, το Τ 11 έφθανε στην Βρωμερή¹ Κατερίνης και ο κυβερνήτης του, ο ηρωικός υποπλοίαρχος Βότσης τηλεγραφούσε

την αναφορά του στην Αθήνα. Το πρωί, συνέχισε την κύρια αποστολή του που ήταν να καλύπτει προστατευτικά την εκφόρτωση τροφίμων για τον ΕΣ που προήλανε. Την επομένη της επιτυχίας αυτής του Ν. Βότση, στις 19 Οκτωβρίου, εκδίδεται από το Υπουργείο Ναυτικών το ακόλουθο τηλεγράφημα προς όλες τις ναυτικές μονάδες:

**Η σύγχρονη ΤΠΚ Ρ72 «ΒΟΤΣΗΣ»
Φωτο Πολεμικό Ναυτικό**

¹ Σημερινό χωριό Καλλιθέα Πιερίας.

«Τορπιλοβόλο 11» υπό Κυβερνήτην Υποπλοίαρχον Ν. Βότσην εισελθόν εσπέρας χθες εις λιμένα Θεσσαλονίκης ετορπίλισεν επιτυχώς τουρκικόν πολεμικόν «ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝ» αφήσαν βυθισμένο. Κατέπλευσεν Αικατερίνη αβλαβές. Συγχαίρω από καρδίας Ελληνικόν Στόλον, πεπειθώς ότι η δράση του, μέχρι τέλους νικηφόρου αγώνος είναι ανταξία ενδόξων παραδόσεων Ελλήνων ναυμάχων».

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΝΑΥΤΙΚΩΝ

.....

Έτσι, γράφθηκε μια από τις ωραιότερες σελίδες της ιστορίας του Ελληνικού Ναυτικού στη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων, και μπορεί μεν η βύθιση του τουρκικού θωρηκτού να μην διατάραξε την ισορροπία δυνάμεων των αντιμαχόμενων στόλων, ωστόσο το κατόρθωμα του Βότση προκάλεσε φρενίτιδα ενθουσιασμού στην κοινή γνώμη, αφού θύμιζε τα κατορθώματα των πυρπολητών του 1821, και στο ναυτικό και τον στρατό μας μετέδωσε αίσθημα τόλμης, αυτοθυσίας και πατριωτισμού. Η Θεσσαλονίκη μαζί με τη Μακεδονία, μετά από 500 χρόνια σκλαβιάς, ετοιμαζόταν να δεχτεί τον απελευθερωτή στρατό μας στην επική του προέλαση και μια βδομάδα αργότερα στολίσθηκε με τη γαλανόλευκη.

Κάθε Θεσσαλονικιός, κάθε Μακεδόνας, κάθε Έλληνας ερχόμενος σήμερα στην πόλη βλέπει στην παραλία της τη λευκή προτομή του Ν. Βότση να θυμίζει τα κλέη των βαλκανικών αγώνων και στον ίδιο τον νεαρό υποπλοίαρχο, άσπιλο και ωραίο εκείνης της ηρωικής εποχής, βλέπει το σύμβολο της νίκης και της αιωνίας των Ελλήνων ναυτοσύνης. Τον τιμά και τον ευγνωμονεί. Το σύγχρονο δε, Πολεμικό μας Ναυτικό έδωσε το όνομα τού ναυάρχου σε μια από τις Τορπιλακάτους του.

.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

☞ Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (1988), «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΤΟΥ 1912-13».

☞ Ιστοσελίδα του Ελλ Πολεμικού Ναυτικού: www.hellenicnavy.gr

☞ Αφιέρωμα Εφημερίδας «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» (24-10-1010), «Ο Νικόλαος Βότσης και ο τορπιλισμός του ΦΕΤΙΧ ΜΠΟΥΛΕΝ».

☞ Αθαν. Ε. Καραθανάση, «ΟΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΠΛΟΙΑΡΧΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΤΣΗ», Περιοδικό «ΤΟΛΜΩΝ».

☞ Η δωρεάν Εγκυκλοπαίδεια του Διαδικτύου "Wikipedia".

Διαχείριση

Κρίσεων

γεγονός

απειλές

ηγεσία

απόψ
φυσικές

εικόνα

ασύμμετρες

καταστροφές

τεχνολογικές

επιπτώσεις

εξαπάτηση

ΚΕΙΜΕΝΟ: Λγός (ΠΖ) Δημήτριος Τσαρούχας

Κρίσεις

Οι κρίσιμες καταστάσεις και γενικότερα οι κρίσεις προσδιορίζονται ως καταστάσεις που θέτουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές και διακόπτουν την ομαλή λειτουργία δομών και εγκαταστάσεων. Κρίσεις μπορούν να προκύψουν από βιαιότητα στο χώρο εργασίας, από απαγωγή παιδιών, τρομοκρατικές ενέργειες, φυσικές καταστροφές, ατυχήματα μεγάλης κλίμακας, ασθένειες, απάτη, απόσυρση προϊόντων από την αγορά, από ενδεχόμενα πτώχευσης, προσφυγή στη δικαιοσύνη, ακόμη και από προβλήματα ηθικής. Όλες αυτές οι καταστάσεις δημιουργούν το ερέθισμα και τις ευνοϊκές συνθήκες δημιουργίας μιας κρίσης, τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν, διαχειριστικά, είτε μεμονωμένα άτομα είτε ομάδες ενσωματωμένες για το σκοπό αυτό στους διάφορους οργανισμούς^[7].

Κάθε κρίσιμη κατάσταση είναι ένα περιστατικό που έχει μια αρχή και ένα τέλος. Η χρονολογική μορφή μιας κρίσης ονομάζεται γραμμική εξέλιξη, ενώ οι πρώτες ενδείξεις τής επαπειλούμενης κρίσης, έναρξη της κρίσης. Η διαδικασία αντιμετώπισης του περιστατικού καλείται διαχείριση της έναρξης ενώ οι επιπτώσεις στο εργασιακό περιβάλλον και στους ανθρώπους επίπτωση της κρίσης. Η επαναφορά των δομών του περιβάλλοντος σε μια λειτουργική κατάσταση, πιθανότατα βελτιωμένη, ονομάζεται διαχείριση ανάκαμψης των επιπτώσεων^[8].

Η έναρξη μιας κρίσιμης κατάστασης υποδεικνύεται από κάποια χαρακτηριστικά τα οποία είναι^[13]:

- ➔ η άμεση απειλή για ανθρώπινο δυναμικό-υποδομές-περιουσίες

- ➔ η απώλεια ελέγχου της όλης κατάστασης

- ➔ η ανακρίβεια-ασάφεια-περιορισμένη εγκυρότητα στη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με το περιστατικό

- ➔ ο περιορισμένος χρόνος για άμεση δράση-αντίδραση

- ➔ οι απαιτήσεις της όλης κατάστασης που υπερβαίνουν τους διαθέσιμους πόρους, είτε ανθρώπινους είτε εξοπλιστικούς

- ➔ η δυναμική της έκρυθμης κατάστασης, η οποία ενδεχομένως να είναι τεράστια.

Στην πιο ολοκληρωμένη της μορφή, η διαχείριση κρίσεων περιλαμβάνει τη διαχείριση όλων των πλευρών που παρουσιάζονται πριν, κατά τη διάρκεια αλλά και μετά από μια κρίσιμη κατάσταση^[9]. Η αποτελεσματική διαχείριση μιας κρίσης περιλαμβάνει μεθοδολογία σύμφωνα με την οποία^[8]:

- ➔ ελαχιστοποιείται η προέλευση, το μέγεθος και οι επιπτώσεις μιας κρίσης

- ➔ έχουμε άμεση δραστηριοποίηση κατά τη διάρκεια της έναρξης

- ➔ διαχειριζόμαστε τις επιπτώσεις από την εικόνα της κρίσης στην κοινή γνώμη

- ➔ διαχειριζόμαστε την αποκατάσταση και τις επιπτώσεις της κρίσης

- ➔ κάθε κρίση απαιτεί τη δική της ιδιαίτερη διαχειριστική πλευρά.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΡΙΣΕΩΝ

Κατά τη διάρκεια των κρίσεων, κρίνεται επιτακτική η αναγνώριση του είδους και του τύπου της ανερχόμενης κρίσης, προκειμένου να υιοθετηθούν και οι ανάλογοι τρόποι αντιμετώπισης. Κύριο χαρακτηριστικό όλων είναι ο αιφνιδιασμός, η ένταση και ο κίνδυνος^[1]. Ανάλογα με το χρόνο αντίδρασης, οι κρίσεις χωρίζονται^[3] σε:

- ✓ Άμεσες - Sudden

- ✓ Υποβόσκουσες - Smoldering.

Οι κρίσεις, ανάλογα με την προέλευσή τους, διαχωρίζονται σε επτά (7) κατηγορίες^[2]:

- ➔ Τεχνολογικές καταστροφές

- ➔ Φυσικές καταστροφές - Πυρκαγιές

- ➔ Ασύμμετρες Απειλές

- ➔ Μαζική Βία - Βία Εργασιακών Χώρων

- ➔ Κρίσεις Μειωμένης Διοικητικής Αξιοπιστίας

- ➔ Κρίσεις Εξαπάτησης

- ➔ Κρίσεις αστοχίας Διοικητικής Ικανότητας.

Τεχνολογικές Καταστροφές

Η πολυπλοκότητα της τεχνολογίας, η αστοχία των υλικών και των προγραμμάτων σε συνδυασμό με τον ανθρώπινο παράγοντα είναι οι κύριες αιτίες των τε-

χνολογικών κρίσεων. Εφόσον οι κρίσεις αυτές οδηγήσουν σε τεχνολογική και περιβαλλοντική καταστροφή, η κρίση κατηγοριοποιείται σε καταστροφή διαστάσεων Μεγάλης Κλίμακας-Megadamage^[1].

Φυσικές καταστροφές

Με τον όρο φυσικές καταστροφές-κρίσεις, θεωρούνται τα περιβαλλοντικά φαινόμενα (σεισμοί-τσουνάμι-πλημμύρες-κατολισθήσεις), τα οποία μεταπίπτουν σε καταστάσεις όπου απειλούνται ανθρώπινες ζωές και ακόμη το ίδιο το περιβάλλον^{[1],[2]}.

Ασύμμετρες Απειλές

Μια χώρα, μια εταιρεία ένας οργανισμός ή ένα οικονομικό σύστημα αντιμετωπίζουν μια κρίση ασύμμετρης απειλής όταν χρησιμοποιούνται εγκληματικά μέσα ή άλλες ακραίες τακτικές με σκοπό την έκφραση της εχθρότητας, του θυμού, της αποσταθεροποίησης ή την επιδίωξη του κέρδους, αποσταθεροποιώντας ή καταστρέφοντας τον υποτιθέμενο στόχο^[13]. Οι κρίσεις περιλαμβάνουν τη νοθεία προϊόντων, τις απαγωγές, τις φήμες, τις τρομοκρατικές ενέργειες, τις μαζικές διαδηλώσεις και τις έκρυθμες καταστάσεις^{[4],[5]}.

Βία Εργασιακών Χώρων^[17]

Μεμονωμένοι υπάλληλοι ή εργασιακές ομάδες ασκούν πολλών μορφών βία σε άλλους υπαλλήλους με απώτερο σκοπό τον έλεγχο της απόδοσης ή τον αποκλειστικό έλεγχο των εργαζομένων.

Κρίσεις Μειωμένης Διοικητικής Αξιοπιστίας^[12]

Οι κρίσεις αυτές εμ-

φανίζονται όταν η διοίκηση ενός Οργανισμού προβαίνει σε ενέργειες αντίθετες με τη δεοντολογία των μετόχων και τη γενική πολιτική της εταιρείας, χωρίς επαρκείς προφυλάξεις, θέτοντας σε άμεσο κίνδυνο τη φήμη και τη γενική εικόνα της.

Κρίσεις Εξαπάτησης

Πρόκειται για κρίσεις που προκαλούνται από σκόπιμα παράνομες και ανήθικες ενέργειες.

Κρίσεις Ηγεσίας^[12]

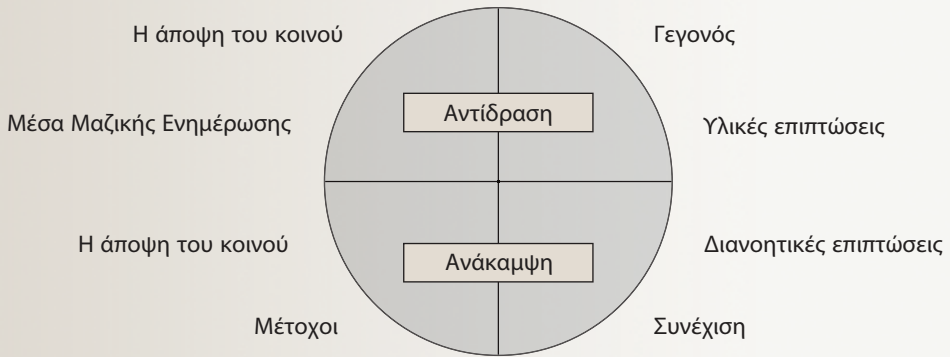
Αφορούν οποιαδήποτε κατάσταση, δήλωση, ενέργεια που μόλις λάβει χώρα ή γίνει δημόσια, προκαλεί αρνητική αντίδραση των συμμετεχόντων και μπορεί να απειληθεί η ευημερία, η φήμη, η επιβίωση της εταιρείας ή μέρους αυτής^[7].

ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ^[8]

Ο κύκλος μπορεί να βοηθήσει όχι μόνο στη γενική προσέγγιση της διαχείρισης αλλά και στην πρόληψη μιας κρίσης. Οι διευθυντές-επικεφαλής των οργανισμών θα πρέπει να προετοιμαστούν, ώστε να μειώσουν την πιθανότητα έκθεσής τους σε μια κρίσιμη κατάσταση καθώς, επίσης, να προετοιμάσουν το προσωπικό, προκειμένου να αντιδράσει και να ανακάμψει από μια κρίσιμη κατάσταση. Δυστυχώς, δίδεται ιδιαίτερο βάρος στη διαχείριση των πόρων

παραγωγής και όχι στους ανθρώπινους πόρους, στη διαχείριση της εικόνας και στη διαχείριση της επικοινωνίας.

ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ

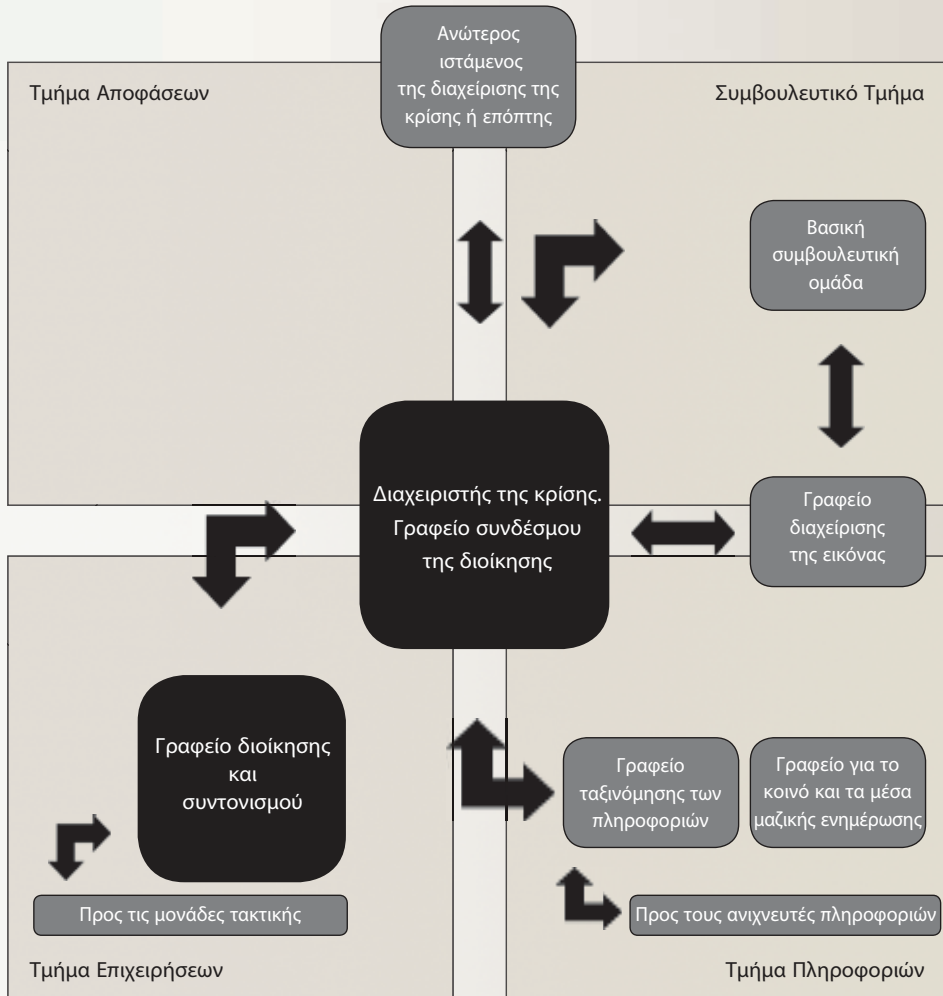
Η δομή του συστήματος διαχείρισης είναι ισχυρά επικεντρωμένη στο συντονισμό των ενεργειών και των μέσων στην περιοχή της κρίσης. Οι διάφοροι οργανισμοί-φορείς επιβάλλεται να αναπτύξουν δομές για τη διαχείριση των όποιων κρίσεων παρουσιαστούν, οι οποίες θα επεξεργαστούν, αρχικά, το σύνολο των πληροφοριών, θα απομακρύνουν τυχόν διαταράξεις της λειτουργικής διαχείρισης από το επίκεντρο της κρίσης, και θα συντελέσουν ώστε να γίνει άμεσα και χωρίς προβλήματα η αποκατάσταση του συντονισμού και της διοίκησης^[8].

Μία αυτού του τύπου δομή είναι η Δομή Κέλυφος της Διαχείρισης Κρίσεων που καλύπτει άμεσα την επικοινωνιακή και οργανωτική δομή κατά τη διάρκεια της κρίσης, ενώ ταυτόχρονα συντονίζει τις διοικήσεις πεδίου με την κεντρική διοίκηση και τις λειτουργίες αντιμετώπισης. Σκοπός της Δομής Διαχείρισης Κρίσεων είναι η άμεση προσαρμοστικότητα και ανταπόκριση ανεξάρτητα από το μέγεθος του οργανισμού ή το μέγεθος της καταστροφής. Η δομή αυ-

τή θα πρέπει, λοιπόν, να είναι απλή και εύκολα κατανοητή. Η επικοινωνία και η διοίκηση να διεξάγεται και να ασκείται μέσω απλών διαύλων. Η διοίκηση θα πρέπει να είναι επίπεδη και η λήψη των αποφάσεων συγκεντρωτική. Θα πρέπει επίσης να δίδεται ιδιαίτερο βάρος στη συλλογή, αξιοποίηση και αναδιανομή των πληροφοριών. Τέλος, η ικανότητα αποτελεσματικής επικοινωνίας μεταξύ των ομάδων καθιστά τη δομή αυτή λειτουργική και αποτελεσματική.

Σχηματικά η Δομή παρίσταται όπως παρακάτω^[7]:

Ο Διαχειριστής Κρίσης είναι ο γενικός συντονιστής της όλης κατάστασης. Εάν βρίσκονται σε εξέλιξη περισσότερες από μία καταστάσεις, μπορεί να έχει υπό τον άμεσο έλεγχό του περισσότερες από μία ομάδες. Είναι υπεύθυνος για τη λήψη των αποφάσεων και έχει άμεσο αντικαταστάτη, ο οποίος αναλαμβάνει τα καθήκοντα, αφού συμπληρωθούν οκτώ (8) συνεχόμενες ώρες συντονισμού και ελέγχου.

Το Γραφείο Συνδέσμου στελεχώνεται από μικρό αριθμό ικανών επαγγελματιών του χώρου, με στόχο τη λειτουργία του ως συνδέσμου μεταξύ των διαφόρων οργάνων ελέγχου. Οι Σύνδεσμοι προσπαθούν να διατηρήσουν την ταχύτερη αλλά και αξιόπιστη διοχέτευση πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων τμημάτων της Δομής.

Το Γραφείο Ταξινόμησης Πληροφοριών λειτουργεί ως το κέντρο ελέγχου και δια-

χείρισης των πληροφοριών. Συλλέγει, αξιολογεί και διακινεί τον κύριο όγκο των πληροφοριών με τις ομάδες αντιμετώπισης κρίσεων. Οι ανιχνευτές πληροφοριών, με τη σειρά τους, λειτουργούν ως όργανα συλλογής πληροφοριών για το Γραφείο Ταξινόμησης Πληροφοριών^[8]. Παρακολουθούν τις διάφορες πηγές, ΜΜΕ, πολιτειακούς παράγοντες, εθνικές υπηρεσίες ή τοποθετούνται μέσα στην περιοχή ενδιαφέροντος.

Το Γραφείο κοινού για τα ΜΜΕ^[18] ασχολείται κατά βάση με τις ομάδες των ΜΜΕ, τις ομάδες που έχουν κάποιο ειδικό ενδιαφέρον και τις ομάδες ανθρώπων που βρίσκονται έξω από την κρίσιμη κατάσταση. Το γραφείο κοινού παρέχει τακτικές ενημερώσεις στο προσωπικό των ΜΜΕ και μεταφέρει (διοχετεύει σκοπίμως) πληροφορίες στις εκτός οργανισμού επαφές.

Το Γραφείο Διαχείρισης Εικόνας^[15] παρακολουθεί αναλύει και διαχειρίζεται τις αντιλήψεις και γενικότερα την εικόνα που έχει δημιουργηθεί για τον οργανισμό από τις ομάδες ενδιαφέροντος. Βρίσκεται σε άμεση επαφή με το Συντονιστή και το Γραφείο κοινού για τα ΜΜΕ, και παρέχει συμβουλές για μελλοντικά προβλήματα^[11] από ομάδες που ενδεχομένως βρίσκονται εκτός του κρίσιμου περιβάλλοντος.

Η Βασική Συμβουλευτική Ομάδα^[7] είναι μια άμεση και γρήγορη πηγή εξειδικευμένων συμβουλών στο συντονιστή, προκειμένου αυτός να αφιερωθεί στα καθήκοντα αντιμετώπισης και στα προς επίλυση θέματα της κρίσης.

Το Γραφείο Διοίκησης και Συντονισμού^[14] μετατρέπει τα σχέδια του Διαχειριστή

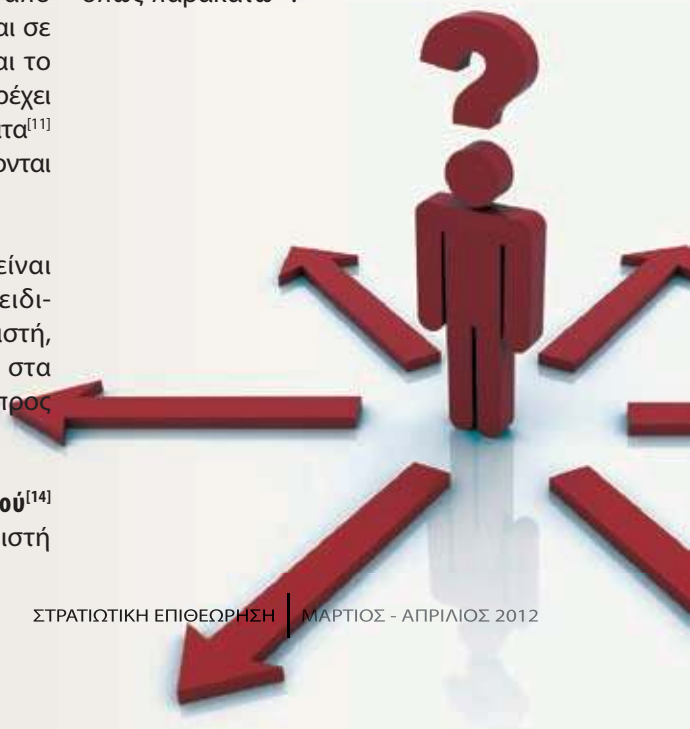
Κρίσεων σε εφαρμογές και σε τοπικές στρατηγικές αντιμετώπισης, για τον καλύτερο συντονισμό της κρίσης εντός της τοποθεσίας. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η μετατροπή των αποφάσεων σε καθήκοντα και η υλοποίηση των σχεδίων. Επίσης, ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στη διάθεση και τον καταμερισμό των πόρων κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Το Μοντέλο 5R

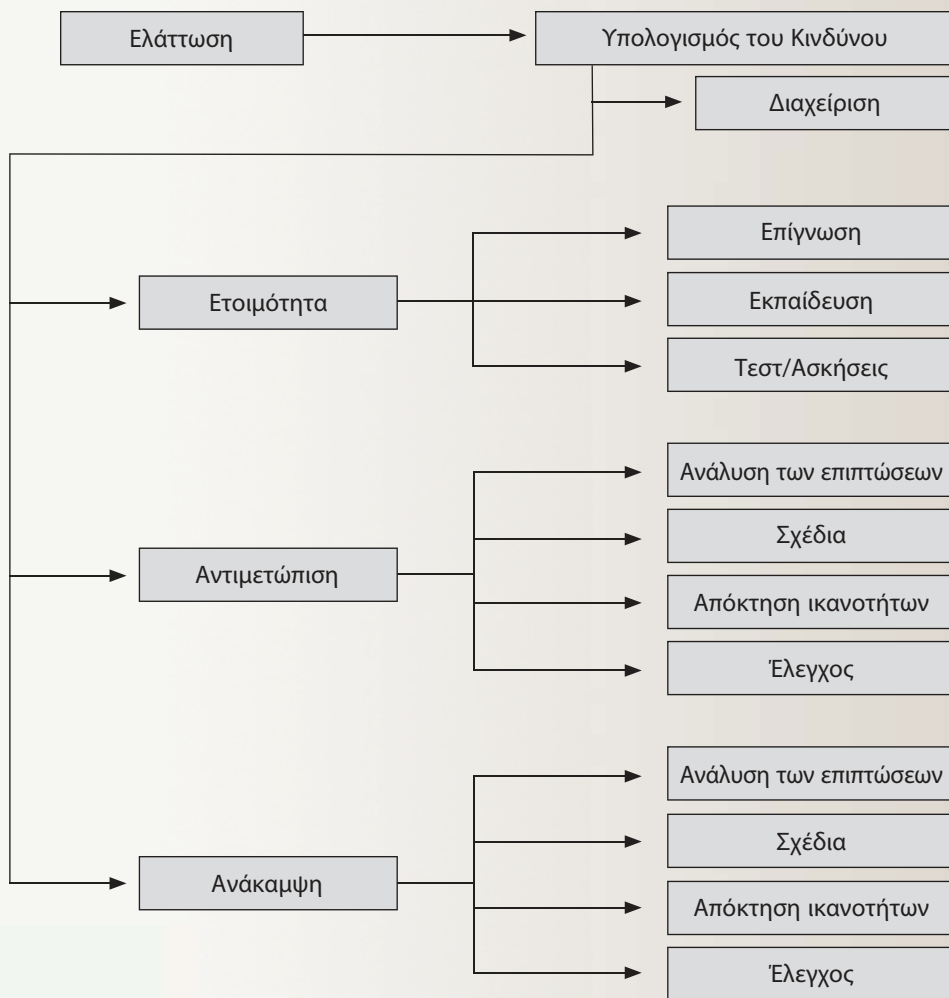
Το μοντέλο που χρησιμοποιείται για τη διαμόρφωση της τεχνικής Διαχείρισης μιας κρίσης είναι το 5R^[8]:

- ✓ Reduction - Ελάττωση
- ✓ Readiness - Ετοιμότητα
- ✓ Response - Αντιμετώπιση
- ✓ Recovery - Ανάκαμψη
- ✓ Resilience - Ανθεκτικότητα

Το πρώτο R, η ελάττωση, είναι αυτό που μπορεί να μειώσει δραστικά το κόστος και τις αρνητικές επιπτώσεις. Παρ' όλα αυτά, όμως, οι περισσότεροι οργανισμοί ασχολούνται με την αντιμετώπιση και εν συνεχεία με την ανάκαμψη. Σχηματικά, το Μοντέλο 5R αποδίδεται όπως παρακάτω^[7]:

Επαφή με ΜΜΕ κατά τη διάρκεια μιας κρίσης^[13]. Κατά τη διάρκεια μιας κρίσης είναι αναπόφευκτη η επαφή με τα μέλη του προσωπικού των ΜΜΕ. Τα είδη των επαφών είναι πέντε (5) και συγκεκριμένα:

- ✓ Επαφή - Συνέντευξη εντός της τοποθεσίας που λαμβάνει χώρα το γεγονός.
- ✓ Απροετοίμαστες Συνεντεύξεις.
- ✓ Προκαθορισμένες Συνεντεύξεις.
- ✓ Δελτία Τύπου.
- ✓ Συνεντεύξεις Τύπου.

Επαφή-Συνέντευξη εντός της τοποθεσίας που λαμβάνει χώρα το γεγονός. Οι μεγάλες και κρίσιμες καταστάσεις προσελκύουν μεγάλο αριθμό ΜΜΕ, τα οποία είναι δύσκολο να ελεγχθούν, χωρίς η επιτροπή διαχείρισης να παρουσιαστεί αυταρχική και παρεμποδιστική. Παρ' όλα αυτά, όμως, προκειμένου οι συνεντεύξεις και οι ανταποκρίσεις να γίνουν -κατά το δυνατόν- ελεγχόμενα θα πρέπει να γίνει παροχή ειδικών χώρων στα ΜΜΕ^[19] με την εξασφάλιση των απαραίτητων διευκολύνσεων (τηλεφω-

νικές επικοινωνίες, ρεύμα, καθίσματα). Επίσης, η προσέγγιση των θυμάτων, των μαρτύρων καθώς και της επιτροπής αντιμετώπισης θα πρέπει να είναι εύκολη αλλά ελεγχόμενη.

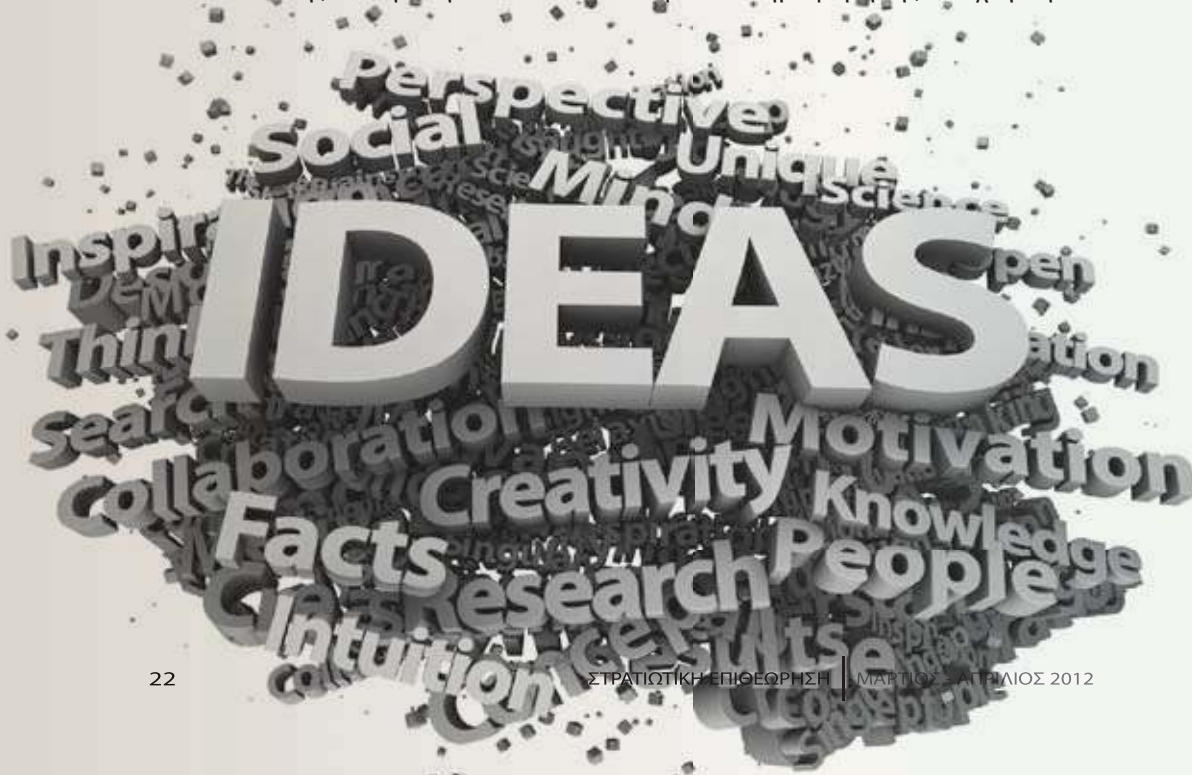
Απροετοιμαστές Συνεντεύξεις. Οι αιφνιδιαστικές ερωτήσεις έχουν σαν αποτέλεσμα τις απρόσεκτες απαντήσεις. Εφόσον η επιτροπή διαχείρισης δεν είναι προετοιμασμένη, προσπαθεί τεχνηέντως να τις αποφύγει κάνοντας μια απλή βοηθητική δήλωση και στρέφοντας αλλού την προσοχή.

Προκαθορισμένες Συνεντεύξεις. Παραχωρούνται σε άτομα συγκεκριμένων εκπομπών (πρωινές εκπομπές ή τρεχόντων θεμάτων). Ο προσκεκλημένος έχει χρόνο στη διάθεσή του τόσο να ενημερωθεί όσο και να προετοιμαστεί. Θα προσπαθήσει να κατευθύνει τη συζήτηση σε θέματα που επιθυμεί και είναι κατάλληλα ενημερωμένος και προετοιμασμένος με την τεχνική της αναδιατύπωσης των ερωτήσεων^{19]}.

Δελτία Τύπου. Τα δελτία Τύπου, από πλευράς δημοσιογραφικής αξίας, θεωρούνται μικρής σημασίας, γιατί όλοι παίρνουν την ίδια πληροφόρηση, η οποία είναι περιορισμένη και αδιάφορη. Μπορούν, όμως, να χρησιμοποιηθούν για περαιτέρω διάδοση των πληροφοριών.

Συνεντεύξεις Τύπου. Σύμφωνα με τους διαχειριστές κρίσεων, οι συνεντεύξεις Τύπου δίνουν τη δυνατότητα στους οργανισμούς να αντιστρέψουν το αρνητικό κλίμα και να δημιουργήσουν παράγοντες υπέρ τους. Δίνουν πληροφορίες ελεγχόμενα και δεν αφήνουν περιθώρια για κανένα τακτικό πλεονέκτημα σε κάποιο από τα ΜΜΕ.

Η αποτελεσματική επικοινωνία διασφαλίζει ότι η κρίση δεν αποκτά μεγαλύτερες διαστάσεις από τις πραγματικές. Διασφαλίζεται, επίσης, ότι οι επιπτώσεις της κρίσης διατηρούνται στα ελάχιστα δυνατά επίπεδα. Συνεπώς, ο φορέας έχει συνεχώς τον έλεγχο της κατάστασης στα θέματα πληροφόρησης και χειρισμού

των ΜΜΕ, και τα μηνύματα επικοινωνίας, σχετικά με την κρίση, είναι «στοχευμένα», «ακριβή» και «μεταδίδονται άμεσα»^[19]. Αντιθέτως, η αναποτελεσματική επικοινωνία δημιουργεί κλίμα ανησυχίας, πανικού και ανεξέλεγκτων φημών στην Κοινή Γνώμη. Δημιουργούνται, έτσι, λανθασμένες αντιλήψεις περί της πραγματικής κατάστασης και γίνεται κακή εκτίμηση περί του «κινδύνου» και των «απειλών». Το αποτέλεσμα είναι η αρνητική εικόνα τόσο για το Φορέα όσο και για την ικανότητα του ανθρώπινου δυναμικού στην αποτελεσματική αντιμετώπιση μιας έκτακτης κατάστασης.

Κατά τη διάρκεια μιας κρίσης, ο Διαχειριστής θα έρθει αντιμέτωπος με λιγότερο από το αναμενόμενο προσωπικό και τελικά με εξουθενωμένο προσωπικό, χωρίς απαραίτητα να έχει προσδιοριστεί αναπληρωματικό προσωπικό.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι οι διαδικασίες κατά την κρίση θα πρέπει να είναι σχεδιασμένες, να πραγματοποιούνται από λιγότερο από το σύνηθες δυναμικό και τους υπάρχοντες ή ενδεχομένως λιγότερους πόρους.

Γι' αυτό, λοιπόν, κατά τη διάρκεια της κρίσης^[16]:

- ➔ αντέδρασε γρήγορα
- ➔ να είσαι πρώτος, σωστός και αληθινός
- ➔ μην εμφανίζεσαι υπερασισιόδοξος, υπερφίαλος ή αλαζόνας
- ➔ παραδέξου, ότι η κατάσταση είναι υπό εξέλιξη και υπάρχει κάποιο είδος αβεβαιότητας^{[8],[19]}
- ➔ μη συμβάλλεις στον πανικό
- ➔ μη δημιουργείς σύγχυση με πολλά και διαφορετικά μηνύματα
- ➔ αναγνώρισε ότι η κοινή γνώμη απαρτίζεται από διαφορετικές ομάδες ατόμων οι οποίες έχουν διαφορετικές ανάγκες

➔ παραδέξου ότι υπάρχει ο ανθρώπινος φόβος

➔ ασχολήσου με το προσωπικό και το κοινό της εταιρείας σου.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ^{[20],[21]}

Tylenol - Johnson & Johnson 1982

Το φθινόπωρο του 1982, προστέθηκαν 65gr κυανίου σε κάψουλες Tylenol με αποτέλεσμα το θάνατο επτά (7) ανθρώπων, εκ των οποίων οι τρεις (3) στην ίδια οικογένεια. Η κατασκευάστρια εταιρεία, Johnson & Johnson απέσυρε και κατάστρεψε 31 εκατομμύρια συσκευασίες συνολικού κόστους \$100 εκατομμυρίων. Ο εκπρόσωπος της επιχείρησης εμφανίστηκε στις τηλεοπτικές

εκπομπές και στα δελτία ειδήσεων και ενημέρωσε τους καταναλωτές για τις ενέργειες της επιχείρησης. Οι πωλήσεις Tylenol αναπήδησαν γρήγορα στα προ κρίσης επίπεδα^[16].

Εταιρεία Χυμών Odwalla 1996

Τον Οκτώβριο του 1996, στην πολιτεία της Washington, επισημάνθηκαν σε χυμό μήλων, που παρασκευάστηκε από την εταιρεία χυμών Odwalla, βακτηριδία *Escherichia coli*. Σαράντα εννέα περιπτώσεις λοιμώξεων αναφέρθηκαν, συμπεριλαμβανομένου του θανάτου ενός μικρού παιδιού. Μέσα σε 24 ώρες, η εταιρεία συσκέφτηκε με στελέχη της FDA (Foods & Drugs Administration) και καθιέρωσε ένα πρόγραμμα καθημερινών και σύντομων ενημερώσεων Τύπου, με δελτία Τύπου που ανήγγειλαν την απόσυρση, την ανησυχία και τη συγγνώμη και ανέλαβαν πλήρως την ευθύνη για τα προϊόντα τους.

Κατασκευαστής Παιχνιδιών Mattel 2007^[20]

Η εταιρεία Mattel Inc., το καλοκαίρι του 2007, προέβη σε περισσότερες από 28 αποσύρσεις προϊόντων κατά τις εξαγωγές της από την Κίνα. Η επιχείρηση με την επικοινωνιακή πολιτική και την ανάλογη διαχείριση κέρδισε την εμπιστοσύνη του κοινού και ο δείκτης αξιοπιστίας παρέμεινε υψηλός. Ένα προσωπικό διαχείρισης της δημόσιας εικόνας κάλεσε δημοσιογράφους από τα 40 μεγαλύτερα ειδησεογραφικά μέσα. Σχεδίασαν και προετοίμασαν τις τηλεοπτικές εμφανίσεις και τις τηλεφωνικές συνομιλίες ανώτερων υπαλλήλων της Mattel. Δόθηκαν περισσότερες από 14 τηλεοπτικές συνεντεύξεις και περίπου 20 μεμονωμένες συνεντεύξεις σε

δημοσιογράφους. Μέχρι το τέλος των διαδικασιών, η Mattel είχε ανταποκριθεί σε περισσότερες από 300 έρευνες προϊόντων μόνο στις ΗΠΑ^[18].

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ

Union Carbide Bhopal - Ινδία 1986

Η καταστροφή του Bhopal στο εργοστάσιο της Union Carbide είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα κακής (φτωχής) επικοινωνίας, πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης, η οποία κόστισε χιλιάδες ζωές και υπενθύμισε τη σπουδαιότητα της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στα σχέδια και τη δομή της διαχείρισης των κρίσεων. Οι ντόπιοι κάτοικοι και οι εργαζόμενοι δεν γνώριζαν πώς να αντιδράσουν σε περιπτώσεις ατυχήματος ή κρίσης, διότι τα εγχειρίδια της εταιρείας ήταν τυπωμένα στην αγγλική γλώσσα. Την επομένη του ατυχήματος, κατέφθασε από την έδρα της μητρικής εταιρείας ανώτερη επιτροπή διαχείρισης, την οποία συνέλαβε η τοπική αστυνομία και την έθεσε σε κατ' οίκον περιορισμό^[20].

Εχxon 1989

Στις 24 Μαρτίου 1989, ένα τάνκερ της εταιρείας Εχxon προσάραξε στα νησιά Prince William στην Αλάσκα. Αποτέλεσμα ήταν να χυθούν εκατομμύρια γαλόνια αργού πετρελαίου στη θάλασσα του Valdez και να μολυνθούν εκατοντάδες μίλια ακτογραμμής. Οι ψαράδες, ιδιαίτερα οι γηγενείς Αμερικανοί, έχασαν τα προς το ζην τους. Η εταιρεία δεν αντέδρασε άμεσα και δεν ήταν προετοιμασμένη να αντιδράσει, αφού δεν είχε ομάδα επικοινωνίας ισχυρή, ούτε και σχέδιο προκειμένου να διαχειριστεί το γεγονός. Πολύ αργότερα, δημιούργησε ένα κέντρο, πολύ μακριά από το χώρο της καταστροφής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Coombs, W. T. (1999). *Ongoing crisis communication: Planning, managing, and responding*. Thousand Oaks, CA: Sage.
2. Lerbinger, O. (1997). *The crisis manager: Facing risk and responsibility*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
3. "Crisis Leadership". http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1281843&rec=1&srcabs=224055. Retrieved 2010-06-22.
4. Dezenhall, E. (2004-03-17). USA Today. http://www.usatoday.com/news/opinion/editorials/2004-03-17-dezenhall_x.html. Retrieved 2007-10-08.
5. Goldman, A.; Reckard, E. (2007). LA Times. <http://www.latimes.com/business/printedition/la-fi-pr18aug18,0,3471349.story?page=1&coll=la-headlines-pe-business>. Retrieved 2007-10-13.
6. Shrivastava, P. (1987). *Bhopal: Anatomy of a Crisis*. Ballinger Publishing Company.
7. Heath Robert, (1998), *Crisis Management for Executives: The Definitive Handbook to Corporate Rescue in Crisis Situations*, Pearson Education Limited.
8. Heath, R. (2004), *Διαχείριση κρίσεων Αποτελεσματικές τεχνικές για επιχειρησιακή ετοιμότητα* Γκιούρδας Μ. Αθήνα.
9. Φιλολία, Α. (2005), *Ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης κρίσεων και ανθρώπινος παράγοντας*, Νομική Βιβλιοθήκη.
10. Charman, Chris (2003), *Project Risk Management*, John Wiley and Sons Ltd.
11. Λιαρόπουλος, Λ. Α. (2010), *Οργάνωση υπηρεσιών και συστημάτων υγείας*, Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις, Αθήνα.
12. Παπαλεξανδρή, Νάνσυ Α. (2001), *Δημόσιες σχέσεις*, Μπένου Γ. Αθήνα.
13. Timothy Coombs, W., (2007), *Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding*, SAGE Publications Ltd.
14. McMains M, & Mullins W,(2010), *Crisis Negotiations*, Elsevier Science & Technology.
15. Boin A, Hart P, Stern (2006) *The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure*, Cambridge University Press.
16. Mitroff, I & Anagnos, G(2005), *Managing Crises Before They Happen*, AMACOM/American Management Association.
17. Roberts, G., (1997), *Recruitment and Selection*, Institute of Personnel and Development, London.
18. Anthonissen, P, (2008), *Crisis Communication: Practical PR Strategies for Reputation Management and Company Survival*, Kogan Page Ltd.
19. Δεμερτζής, Νίκος (2002), *Πολιτική επικοινωνία Διακινδύνευση, δημοσιότητα, διαδίκτυο*, Παπαζήσης, Αθήνα.
20. http://en.wikipedia.org/wiki/Crisis_management
21. <http://www.jstor.org/pss/259099>

Κατά τον Όμηρο
η ελληνική γλώσσα:
«...είχε πλείστους τρό-
πους να θωπεύη την
ακοήν και να γοητεύη τα
πνεύματα...»

Η ΩΡΑΙΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΠΛΟΥΣΙΟΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Αντγος ε.α. Ιωάννης Ασλανίδης, Επίτιμος Διοικητής ΣΣΕ

Σήμερα, η σπουδαιότητα της μητρικής γλώσσας γενικά, φαίνεται και από το γεγονός ότι η 21^η Φεβρουαρίου έχει καθιερωθεί ως παγκόσμια ημέρα μητρικής γλώσσας: κάθε κράτος, δηλαδή, να έχει ως κυρίαρχο στοιχείο του τη δική του γλώσσα. Η γλώσσα συνθέτει και αποτελεί βασικό στοιχείο πολιτισμού. Η Ελληνική δε, ως γνωστόν, είναι από τις αρχαιότερες και η πλουσιότερη σε αριθμό λέξεων γλώσσα. Ας παρακολουθήσουμε, λοιπόν, εδώ, τη διαχρονική αξία και το ρόλο που διαδραμάτισε ανά τους αιώνες η δική μας, η ελληνική γλώσσα.

Από τους αρχαιότατους χρόνους, οι Έλληνες, διηρημένοι σε διάφορες

πολιτείες, διαμορφώνουν πρώτα τη γλώσσα τους. Για τη θαυμάσια αυτή και πλουσιότατη γλώσσα, ο Όμηρος λέει: «είχε πλείστους τρόπους να θωπεύη την ακοήν και να γοητεύη τα πνεύματα», και κατά τις ωραίες παρομοιώσεις του ίδιου: «έρρειε γλυκυτέρα και από το μέλι» από των χειλέων του Νέστορος και «εξήρχετο πυκνότερα από τας νιφάδας της χειμερινής χιόνος» από των χειλέων του Οδυσσέως.

Από τις διαλέκτους των διαφόρων ελληνικών φύλων, γεννήθηκε η εθνική γλώσσα των Ελλήνων και η κοινότης θρησκείας και γλώσσας δημιούργησαν το Έθνος των Ελλήνων με τον λαμπρό πολιτισμό.

Κατά τον Κικέρωνα, η θαυμαστή αυτή

γλώσσα των Ελλήνων είναι η γλώσσα των θεών: «Ει θεοί διαλέγονται τη των Ελλήνων γλώττη χρώνται».

Η ελληνική γλώσσα, κατά τα μέσα της 2^α π.Χ. χιλιετίας, ευρίσκετο σε υψηλό επίπεδο τελειότητας. Αλλά για να φθάσει εκεί είχε υποστεί, επιμελή πολιτιστική διεργασία πολλών χιλιετιών, όπως ανέφερε, παλαιότερα, σε Συνέδριο της Εταιρείας των Ελλήνων Δημοσιολόγων, ο ακαδημαϊκός και αντιπρόεδρος αυτής, Στρατηγός Αχιλλέας Τάγαρης.

Επίσης, ο ως άνω ακαδημαϊκός σε κείμενο με τίτλο «Αυτόχθον, αείποτε, το Έθνος των Ελλήνων», που δημοσιεύθηκε σε φύλλο των ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ, γράφει: «Το Λατινικό αλφάβητο, το οποίο κατέκλυσε τη Γη, από τους Λατινοφώνους και κεντρικοδυτικοευρωπαίους, είναι ελληνικής προελεύσεως και συγκεκριμένα εκ Χαλκίδος».

Όταν οι Ρωμαίοι απαλλαγμένοι από την ισχυρά αντίπαλό τους την Καρχηδόνα, άρχισαν να κατακτούν τον τότε γνωστό κόσμο, όπου πήγαιναν εύρισκαν μπροστά τους παντού Ελληνισμό. Σήμερα, είναι ιστορικά εξακριβωμένο ότι η κοσμοκράτειρα τότε Ρώμη, υπέστη την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας τόσο ώστε να ονομασθεί «*grbs graeca*», δηλαδή «Πόλις Ελληνική». Η ελληνική γλώσσα, την εποχή εκείνη, ακούγεται, πλέον, όσο και η Λατινική και στην αριστοκρατία και στο λαό του ρωμαϊκού κράτους.

Θα πει την εποχή εκείνη ο ρωμαίος ποιητής Οράτιος, θαυμαστής του ελληνικού πολιτισμού και της γλώσσας: «η Ελλάς ηττηθείσα νίκησε τον κατακτητή και έφερε τον πολιτισμό και τις τέχνες στο αγροίκο ΛΑΤΙΟ».

Ο Ακαδημαϊκός Ι. Θεοδωρακόπουλος

«...έρρει γλυκυτέρα και
από το μέλι» από των
χειλέων του Νέστορος και
«εξήρχετο πυκνοτέρα από
τας νιφάδας της χειμερινής
χίονος» από των
χειλέων του Οδυσσέως
Όμηρος

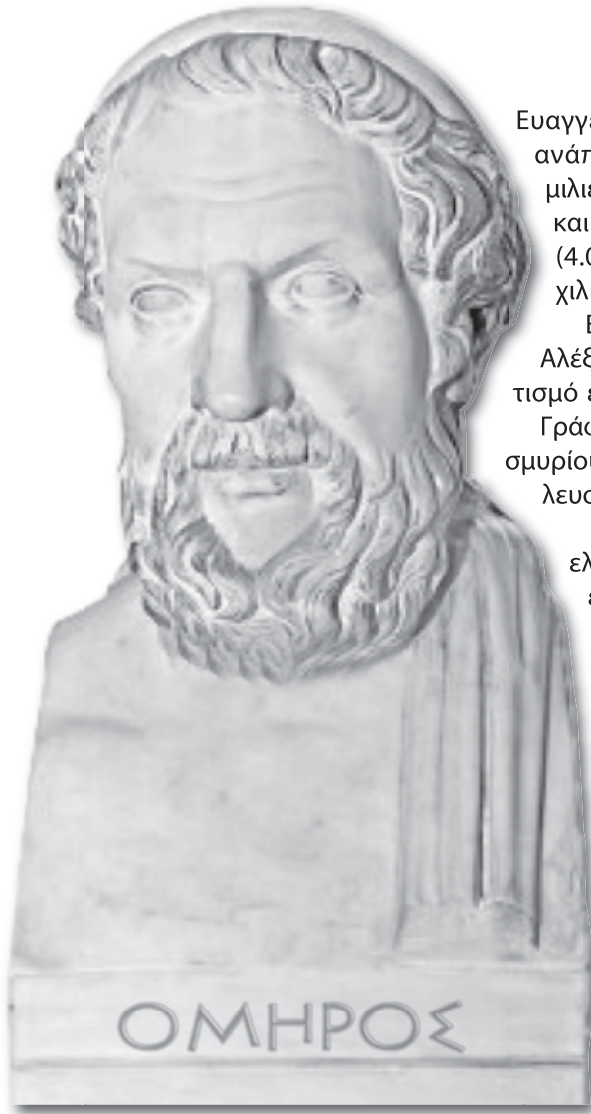
λέγει: «Η γλώσσα των Ελλήνων από την εποχή του Ομήρου είναι μία και αδιαίρετη».

Οι ρίζες των λέξεων της δημοτικής μας γλώσσας που σήμερα μιλάμε, προέρχονται από τις λέξεις τις οποίες χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Έλληνες από τα μυθικά ακόμη χρόνια.

Και, «τα κύματα του Αιγαίου μιλούν Ελληνικά», τόνιζε ο νομπελίστας Οδυσσέας Ελύτης.

Ο Μεγάλος Ν. Καζαντζάκης έλεγε: «Η γλώσσα μας είναι η πατρίδα μας είναι ο πολιτισμός μας, είναι η ιστορία μας». Είχε δε μάλιστα μια γλωσσοπλαστική ικανότητα αρκετά ικανή, επακόλουθο της άμετρης αγάπης του προς τη γλώσσα μας. Δεν κυνηγούσε απλά τις λέξεις, τις συνέθετε, τις αναδημιουργούσε.

Η ελληνική γλώσσα έχει ονομασθεί Βασίλισσα των Γλωσσών. Είναι η γλώσσα των αγγέλων της ειρήνης και της αγάπης. Είναι η γλώσσα της Αγίας Γραφής και του κηρύγματος των

Ευαγγελιστών που αναδιαμόρφωσαν και ανάπλασαν τον κόσμο. Η γλώσσα μας μιλιέται αδιάκοπα σ' αυτόν τον τόπο εδώ και πλέον των τεσσάρων χιλιάδων ετών (4.000) και γράφεται εδώ και τριάντισι χιλιάδες χρόνια.

Είναι η γλώσσα με την οποία ο Μέγας Αλέξανδρος μετέφερε τον ελληνικό πολιτισμό έως την Βακτριανή και την Ινδία.

Γράφει ο Πλούταρχος: «...Αλέξανδρος τριμυρίους παίδας Περσών επιλεξάμενος εκέλευσε γράμματα μανθάνειν Ελληνικά...».

Ο κορυφαίος σύγχρονος ισπανός ελληνιστής Φραγκίσκος Ρ. Αντράδος επισημαίνει: «Η Ελληνική μαζί με την Κινεζική είναι οι μόνες γλώσσες με συνεχή ζώσα παρουσία και πορεία στον ίδιο περίπου γεωγραφικό χώρο, από τους ίδιους λαούς επί 4.000 έτη και γραπτή 3.500 ετών», *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας από τις απαρχές ως τις μέρες μας*.

Η ελληνική γλώσσα για εμάς τους Έλληνες αποτελεί το πανάρχαιο και αιώνιο σύμβολο της εθνικής μας ταυτότητας και κληρονομιάς. Είναι όχι μόνο από τις πιο αρχαίες γλώσσες αλλά και από τις πιο πλούσιες σε αριθμό λέξεων. Χάρη στην πλαστικότητα και την ομορφιά της, χρησιμοποιήθηκε

με επιτυχία, ως κατάλληλη, σ' όλα τα είδη του λόγου, στην δε επιστημονική σκέψη και στις τέχνες, πρωτοπορεί.

Η ελληνική γλώσσα έχει ποιότητα, σε έκφραση και πολιτισμό. Το μεγαλείο της, διαμέσου των αιώνων, φαίνεται από τα λαμπρά πνευματικά της έργα, τα οποία λάτρευσε και θαύμασε ολόκληρη η ανθρωπότητα, όπως π.χ.

- ➔ τα Ομηρικά έπη
- ➔ τους Αισώπειους μύθους
- ➔ τα Κλασικά Ελλήνων Συγγραφέων
- ➔ τα Ευαγγέλια, τα Πατερικά Κείμενα
- ➔ τη Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή λογοτεχνία
- ➔ τη Νεότερη ποιητική ανθολογία (Σολωμός, Καβάφης, Παλαμάς, Σεφέρης, Ελύτης κ.ά.).

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΡΟΦΟΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

Η ελληνική γλώσσα δημιουργεί όλες εκείνες της υψηλής πνευματικότητας λέξεις, που μπορούν να εκφράσουν όλες τις αφηρημένες έννοιες. Χωρίς καμία εξαίρεση όλες οι ευρωπαϊκές (και όχι μόνο) γλώσσες, ακόμη και η πλειοψηφία της καθημερινής ομιλίας εμπειριέχουν ελληνικής προελεύσεως λέξεις. Αναφέρομαι σε χιλιάδες λέξεων που στο πρώτο άκουσμά τους δεν μπορούν να αναγνωρισθούν ως ελληνικές, λόγω της αλλοιώσεως που έχουν υποστεί στο χρόνο ή λόγω του ότι προέρχονται από αρχαιοελληνικές λέξεις ή ονόματα που οι σύγχρονοι Έλληνες αδυνατούν ν' αναγνωρίσουν.

Ο δανεισμός από τον αστείρευτο θησαυρό της ελληνικής γλώσσας δεν έχει ποτέ σταματήσει και ούτε πρόκειται να σταματήσει, διότι νέες ιδέες, νοήματα, αντικείμενα και καταστάσεις γεννιούνται συνεχώς, οι οποίες χρειάζονται τον αστείρευτο πλούτο της νοηματικής ελληνικής γλώσσας, για να αποδίδεται πλήρως το νόημά τους.

Ο Αριστείδης Κωνσταντινίδης στο βιβλίο του, *Η Οικουμενική Διάσταση της Ελληνικής Γλώσσας*, έχει καταγράψει 135.000 ελληνικές λέξεις που υπάρχουν στην αγγλική και τη διεθνή επιστημονική ορολογία.

Από το ως άνω βιβλίο, σας παραθέτω μερικά στοιχεία που είναι αποδεικτικά της μεγάλης παρουσίας των ελληνικών λέξεων ή παραγώγων στα λεξικά της καθομιλουμένης, αλλά και στα επιστημονικά λεξικά των ξένων γλωσσών.

➡ Στα λεξικά της καθομιλουμένης, η συμμετοχή των ελληνικών λέξεων κυμαίνεται από 5.000 έως 8.000, ποσοστό,

«Η γλώσσα των Ελλήνων από την εποχή του Ομήρου είναι μία και αδιαίρετη»

Ι. Θεοδωρακόπουλος

δηλαδή, 15-21%.

➡ Στα επιστημονικά λεξικά των ξένων γλωσσών παρατηρούμε:

➡ Στο γνωστό αμερικανικό λεξικό «Merriam-Webster» υπάρχουν 42.914 ελληνικές και ελληνογενείς λέξεις, ποσοστό 25,73%.

➡ Στο ιατρικό λεξικό «Dorland» περιλαμβάνονται 24.862 ελληνικές λέξεις, ποσοστό 53,75%.

➡ Στη Ζωολογία χρησιμοποιούνται 35.770 ελληνικές λέξεις, ποσοστό 57,91%.

➡ Στην Τεχνική Ορολογία, χρησιμοποιούνται 11.366 ελληνικές λέξεις, ποσοστό 59,9%. π.χ.

➡ acolyte (άκολαϊτ) = ακόλουθος

➡ criterion (κραϊτήριον) = κριτήριο

➡ dermis (ντέρμις) = δέρμα και dermatology (ντερματολότζι) = Δερματολογία

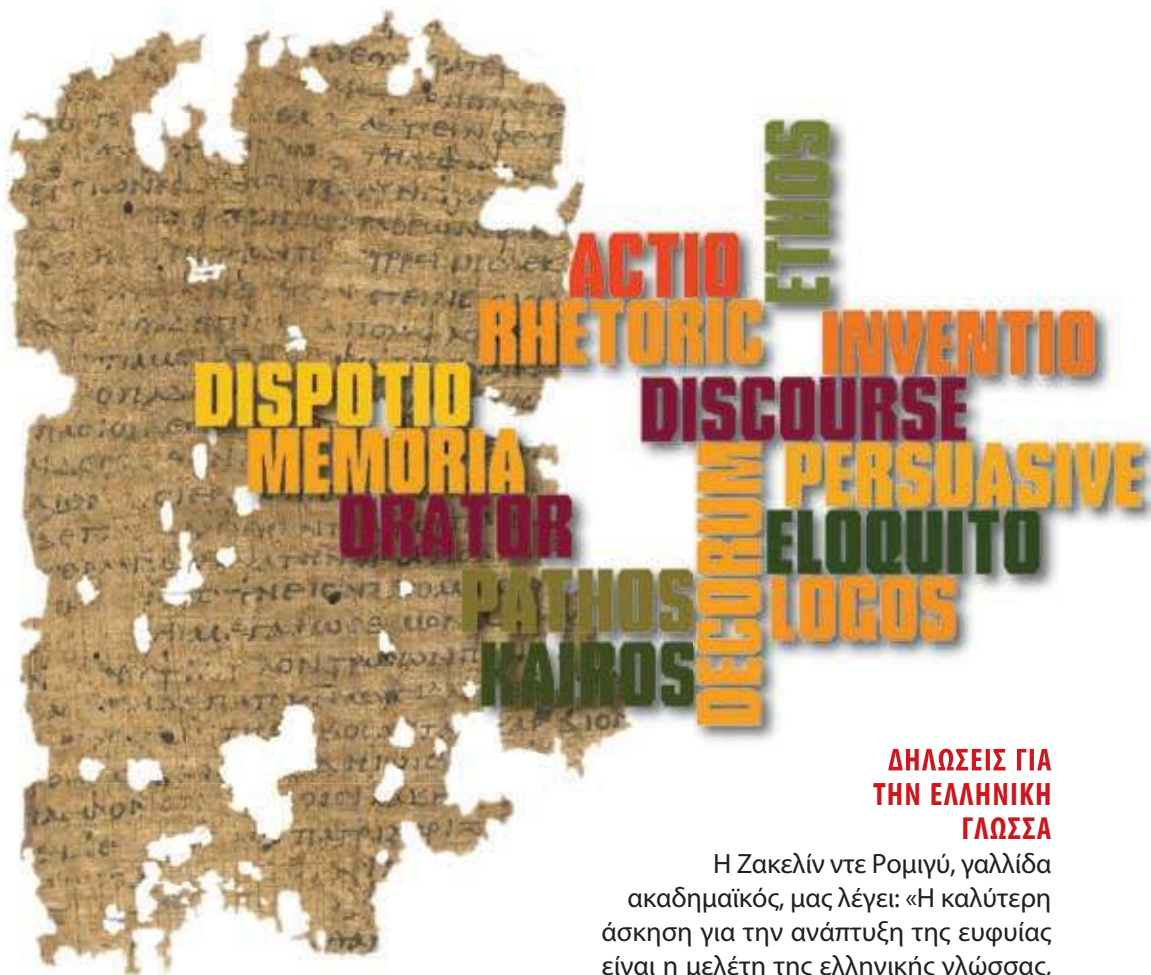
➡ anthropology (ανθρωπόλοτζι) = ανθρωπολογία

➡ astrology (αατρόλοτζι) = αστρολογία, μαντεία

➡ biology (μπαϊόλοτζι) = βιολογία

➡ cardiology (καρντιόλοτζι) = καρδιολογία

➡ ecology (ικόλοτζι) = βιολογία, οικολογία, σχέσεις μεταξύ οργανισμών και περιβάλλοντος

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Η Ζακελίν ντε Ρομιγύ, γαλλίδα ακαδημαϊκός, μας λέγει: «Η καλύτερη άσκηση για την ανάπτυξη της ευφυίας είναι η μελέτη της ελληνικής γλώσσας, διότι κάθε λέξη κρύβει και μια ιδέα».

Η Μαριάννα Μακντόναλντ, αμερικανίδα καθηγήτρια, μας επισημαίνει και μας τονίζει ιδιαίτερα, ότι: «η ελληνική γλώσσα είναι το μοντέλο όλων των ευρωπαϊκών γλωσσών».

Οι Χεριγκούτια και Ίμαθ, ισπανοί ευρωβουλευτές, έκαμαν την εξής πρόταση στην ευρωβουλή: «Η αρχαία ελληνική γλώσσα, να γίνει διεθνής γλώσσα, ως μητέρα όλων των γλωσσών και μόνη συμβατή στους κομπιούτερ προηγμένης τεχνολογίας».

Ο Πρόεδρος της μεγάλης εταιρείας ηλεκτρονικών υπολογιστών CIBI, Τζων Σκάλυ, τονίζει: «Αποφασίσαμε να προωθήσουμε παγκοσμίως το πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, διότι

- ➔ mathematics (μαθημάτικς) = η επιστήμη των Μαθηματικών
- ➔ meteorology (μιπιτορόλοτζι) = μετεωρολογία
- ➔ histology (χιστόλοτζι) = ιστολογία
- ➔ history (χίστορι) = ιστορία
- ➔ pharmacology (φαρμακόλοτζι) = φαρμακολογία
- ➔ psychology (σαϊκόλοτζι) = ψυχολογία
- ➔ speleology (σπιλιόλοτζι) = σπηλαιολογία.

Βλέποντας κανείς λέξεις της εποχής του Ομήρου και του Αριστοτέλη να εισάγονται στην Αγγλική μετά από 15 αιώνες, δεν μπορεί να μην εκτιμήσει την προσφορά αυτής της γλώσσας στην εξέλιξη της ανθρωπότητας.

η κοινωνία χρειάζεται ένα εργαλείο για να αναπτύξει τη δημιουργικότητά της, να εισάγει καινούργιες ιδέες και να προσφέρει στον άνθρωπο περισσότερες γνώσεις. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια τάση επιστροφής του παγκόσμιου πολιτισμού στο πνεύμα και τη γλώσσα των Ελλήνων».

Ο Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος, πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας, σε ομιλία του, στις 3 Νοεμβρίου 2000 στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τόνισε μεταξύ άλλων ότι: «Το μάθημα της Γλώσσας πρέπει να αποτελεί τη βάση της παιδείας μας» και προτρέποντας τους ειδικούς να γίνουν υπερασπιστές αυτής, προσθέτει: «Η γλώσσα μας είναι η πολυτιμότερη κληρονομιά μας, είναι το μέρος της αρχαίας κληρονομιάς του οποίου είμαστε οι μοναδικοί κληρονόμοι».

Ο άγγλος οικονομολόγος James Mead (Τζέιμς Μηντ), με Νόμπελ στην Οικονομία το 1977, στο νέο του βιβλίο αναπτύσσει μια νέα οικονομική θεωρία, επειδή πιστεύει ότι και το κομμουνιστικό και το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα απέτυχαν. Στο βι-

βλίο του δημιουργεί ένα νέο οικονομικό πλαίσιο, με βασικά στοιχεία την κοινωνική πολιτική, αλλά και τη διατήρηση της πρωτοβουλίας του ατόμου. Για να βρει την κατάλληλη ονομασία ανέτρεξε στην ελληνική γλώσσα και ονόμασε αυτό το νέο οικονομικό σύστημα, στο οποίο θα αξίζει να ζει κανείς *Αγαθοτοπία*. Έτσι, το νέο του βιβλίο και τη θεωρία του την ονόμασε *Agathotopia*.

Είναι γνωστή επίσης η έκφραση που χρησιμοποιούν οι Αγγλοαμερικανοί όταν ψάχνουν να βρουν την κατάλληλη λέξη για κάποια έννοια: «Οι Έλληνες θα έχουν μια λέξη και για αυτό», φράση την οποίαν πρώτος είχε γράψει ο καθηγητής Όλιβερ Τάπλιν στο βιβλίο του *Ελληνικό πυρ*.

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η ελληνική γλώσσα έχει σοφία, είναι ίσως η μόνη νοηματική γλώσσα, εν σχέσει με τις άλλες που είναι σημειολογικές. Στη γλώσσα έχουμε το σημαίνον (τη λέξη) και το σημαινόμενο (την έννοια). Στην ελληνική γλώσσα αυτά τα δύο έχουν πρωτογενή σχέση, και δεν είναι μια τυχαία σειρά από γράμματα, όπως σ' άλλες γλώσσες. Σε μια συνηθισμένη γλώσσα όπως τα Αγγλικά, μπορούμε να συμφωνήσουμε όλοι να λέμε το σύννεφο *cloud* (κλάουντ) και το αυτοκίνητο *car* (κάαρ) και, από τη στιγμή που συμφωνήσαμε, να είναι έτσι. Στα Ελληνικά, κάτι τέτοιο είναι αδύνατον.

Ο μεγάλος φιλόσοφος και

μαθηματικός Βένερ Χάιζενμπεργκ, είχε παρατηρήσει αυτή τη σημαντική ιδιότητα και είπε: «Η θητεία μου στην αρχαία ελληνική γλώσσα υπήρξε η σπουδαιότερη πνευματική μου άσκηση. Στη γλώσσα αυτή υπάρχει η πληρέστερη αντιστοιχία ανάμεσα στη λέξη και στο εννοιολογικό της περιεχόμενο.

Όπως μας έλεγε και ο αρχαίος φιλόσοφος Αντισθένης (445-366 π.Χ.), ο ιδρυτής της Σχολής Κυνικών «Αρχή Σοφίας, η των ονομάτων επίσκεψις».

Μερικά παραδείγματα:

➔ Ο «Άρχων»: είναι αυτός που έχει δική του γη (γη + έχων). Πραγματικά, ακόμη και στις μέρες μας, είναι πολύ σημαντικό να έχει κάποιος δική του γη ή δικό του σπίτι.

➔ Ο «Βοηθός»: είναι αυτός που στο κάλεσμα τρέχει (βοή+θέω), διότι βοή = φωνή και θέω = τρέχω.

➔ Ο «Αστήρ» είναι το αστέρι στον ουρανό, αλλά η ίδια η λέξη μάς λέει ότι κινείται, δεν μένει ακίνητο στον ουρανό, α (στερητικό) + ίστημι = στέκομαι.

➔ Η λέξη «Ωραίος» προέρχεται από την ώρα, διότι για να είναι κάτι ωραίο, πρέπει να έλθει και στην ώρα του. Ωραίο δεν είναι ένα φρούτο ούτε άγουρο ούτε σαπισμένο, ούτε μια γυναίκα είναι ωραία στα εβδομήντα ή στα δέκα χρόνια της.

➔ Η λέξη «πειρούνι» ετυμολογικά προέρχεται από το αρχαίο ρήμα *πείρω* που σημαίνει *διατρύπώ, σουβλίζω*.

➔ Η λέξη «Ελευθερία» ετυμολογικά προέρχεται από *Ελεύθειν-ερά* = *πηγαίνει κανείς όπου αγαπά*, άρα, ελεύθερος είσαι όταν έχεις τη δυνατότητα να πας όπου αγαπάς.

➔ Η λέξη «ποτήρι»: *ποτό + τηρέω-ώ*.

➔ Η λέξη «αφιλότιμος»: *α-φίλος + τιμή*.

Είναι γεγονός ότι,
παρ' όλο που πέρασαν
χιλιάδες χρόνια, σχε-
δόν όλες οι ομηρικές
λέξεις έχουν διασωθεί
μέχρι σήμερα.

➔ Η λέξη «αιμόφυρτος»: *αίμα + φύρω (φύρω = αναμειγνύω υγρή και στεγνή ουσία)*.

➔ Τέλος, ας αναφερθούμε και στη λέξη «Άνθρωπος» που ετυμολογείται στα ελληνικά, ως το Όν που κοιτάει προς τα επάνω (*άνω+θρώσκω*). Και μόνο αυτή η λέξη μπορεί να αποτελέσει βάση ατελείωτων φιλοσοφικών συζητήσεων. Αντίθετα στα λατινικά ο «άνθρωπος» λέγεται «*Homο*» που ετυμολογείται *χώμα*. Το Όν που κοιτάει ψηλά για τους Έλληνες, σκέτο *χώμα* για τους Λατίνους. Είναι λογικό ότι, όταν μια γλώσσα βασίστηκε στην Ελληνική αντιγράφοντάς την, εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να έχει τα ίδια υψηλά νοήματα.

Υπάρχουν πάμπολλα παρόμοια παραδείγματα που θα μπορούσαν ν' αναφερθούν εδώ, τα οποία τεκμηριώνουν το μεγαλείο, τη σοφία, τον πλούτο και τη σχέση που έχει το σημαίνον (λέξη) και το σημαϊνόμενο (έννοια) στην ελληνική μας γλώσσα.

Η Ελληνική, η περίφημη αυτή γλώσσα την οποία κληρονομήσαμε οι Έλληνες, πρέπει να διατηρηθεί αδιάσπαστη. Είναι πολύ εσφαλμένη και δεν πρέπει να επι-

κρατήσει η γνώμη που εκφράζουν σήμερα ορισμένοι να χωρισθούν τα νέα από τα αρχαία Ελληνικά· κινδυνεύουμε να πτωχέυσουμε. Λέει ο αείμνηστος καθηγητής Ι. Θεοδωρακόπουλος σε Πανελλήνιο συμπόσιο τα ακόλουθα: «... στον Όμηρο το 60% των λέξεων είναι ίδιες με τις λέξεις που έχει σήμερα ο λαός στο στόμα του». Αυτό που αναφέρει ο αείμνηστος καθηγητής είναι πόρισμα σπουδής και δείχνει τη συντηρητικότητα της ελληνικής γλώσσας ανά τους αιώνες. Είναι γεγονός, παρόλο που πέρασαν χιλιάδες χρόνια, ότι σχεδόν όλες οι ομηρικές λέξεις έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα, όπως:

Ουσιαστικά: θεά, άλγος, ψυχή, άδης, Βουλή, υιός, Στρατός, κ.λπ.

Επίθετα: Μύρια, πολύς, ήρωας, θείος, κακός, κοσμήτωρ, κ.λπ.

Ρήματα: μάχομαι, έρχομαι, έχω, φέρω, θέτω, λύω, ατιμάζω κ.λπ.

Πολλές άλλες ομηρικές λέξεις, επίσης, φθάσανε μέχρι τις ημέρες μας με τις παράγωγες λέξεις τους, όπως π.χ.

➔ Σήμερα δεν χρησιμοποιούμε τη λέξη «Ύδωρ», χρησιμοποιούμε όμως τις λέξεις: υδραγωγείο, υδροφόρα, αφυδάτωση, υδρογόνο κ.λπ.

➔ Μπορεί να μη χρησιμοποιούμε το ρήμα δέρκω (βλέπω), αλλά χρησιμοποιούμε τη λέξη «οξυδέρκεια».

➔ Μπορεί ακόμη σήμερα να μη χρησιμοποιούμε τη λέξη «αυδή» (φωνή), αλλά λέμε «άναυδος» και «απηύδησα» κ.ο.κ.

➔ Η φράση «Αιεν αριστεύειν» είναι ευχή στη Ραψωδία Ζ της Ιλιάδος και σήμερα, είναι η πρώτη φράση που αναγράφεται ατόφια σε όλα τα διπλώματα αριστείας που δίδονται τιμητικά. Μια φράση 3.000 ετών κοσμεί και σήμερα επίσημα κείμενα.

➔ Ακόμη και το «εις οiwνός άριστος αμύνεσθαι περί πάτρης» είναι φράση που ο Όμηρος έβαλε στο στόμα του

Έκτορα, όταν του είπαν ότι οι οiwνοί είναι κακοί για την έκβαση του πολέμου, και αυτός απάντησε με την ως άνω φράση. Και αυτή η φράση ατόφια έφτασε μέχρι τις ημέρες μας. Ευρίσκεται στην είσοδο της Σ.Σ.Ε.

Επομένως, είναι απαράδεκτο, ασυγχώρητο και εγκληματικό λάθος, ένας λαός, όπως είναι οι Έλληνες, που έχει μια τόσο λαμπρή πολιτιστική γλωσσική ιστορία πίσω του, να κηρύσσει μόνος του την πτώχευσή του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εμείς, όμως, στις μέρες μας, παριστάμεθα μάρτυρες ενεργειών που αποσκοπούν στην πνευματική αυτοκτονία της Ελλάδος, με την ουσιαστική έξωση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας από τα σχολεία. Αυτής, που αποτέλεσε τη βάση και την απαρχή της εξελικτικής πορείας ανά τους αιώνες όχι μόνο της Ελλάδος αλλά και της ανθρωπότητας.

Ο αλησμόνητος Φώτης Κόντογλου επισημαίνει: «το λεξιλόγιο μιας εποχής δείχνει τα προβλήματά της. Γι' αυτό, το λεξιλόγιό μας δείχνει σήμερα την κατάντια μας. Μία-μία σβήνουν από τη γλώσσα μας λέξεις μεγάλες, όπως η τιμή, η αξιοπρέπεια, η αγνότητα, η αρετή, η φιλία κ.ά. Δεν αισθανόμαστε πλέον, πως το να λείπουν από το στόμα μας τέτοιες λέξεις, σημαίνει πως σβήσανε από μέσα μας, οι ευγενέστερες ιδέες του ανθρώπινου μεγαλείου».

Η γλώσσα μας ομιλουμένη σωστά θέλγει και σαγηνεύει αυτόν που την ακούει. Στη Ρώμη, αρχαίοι έλληνες ρήτορες είχαν ακροατήριο μια λαοθάλασσα ακροατών, πολλοί από τους οποίους δεν γνώριζαν Ελληνικά.

Αναλογίζεσθε, εάν δεν υπήρχε η θεόπνευστη και θεομίλητη ελληνική γλώσσα

Βίβλος: Λευιτικό, το αρχαιότερο χειρόγραφο αυτού του κειμένου της Βίβλου, Αίγυπτος, τέλη 2^{ου} αιώνα.

Το λεξιλόγιο μιας εποχής δείχνει τα προβλήματά της. Γι' αυτό, το λεξιλόγιό μας δείχνει σήμερα την κατάντια μας. Μία-μία σβήνουν από τη γλώσσα μας λέξεις μεγάλες, όπως η τιμή, η αξιοπρέπεια, η αγνότητα, η αρετή, η φιλία κ.ά. Δεν αισθανόμαστε πλέον, πως το να λείπουν από το στόμα μας τέτοιες λέξεις, σημαίνει πως σβήσανε από μέσα μας οι ευγενέστερες ιδέες του ανθρώπινου μεγαλείου. **Φώτης Κόντογλου**

και γραφή, πώς θα ερμηνεύονταν τα Θεία του Κυρίου Ρήματα, και πώς θα διαδιδονταν το Ευαγγέλιο, ο χριστιανισμός και κατ' επέκταση ο πολιτισμός; Σε ποια γλώσσα διδάχθηκαν και προωθήθηκαν οι επιστήμες; Σε ποια γλώσσα υμνήθηκε τόσο ευγενικά, ρομαντικά και με τόσο υψηλή λεκτική καλαισθησία και απάραμιλλη ωραιότητα ο έρως, η φύση, η τέχνη, το Θείον;

Αυτή, λοιπόν, η γλώσσα της αρχαίας σοφίας, του θείου και της αγάπης, αλλοιώνεται επικίνδυνα με την εισαγωγή και την παρείσφρηση ξένων λέξεων και συρρικνώνεται λόγω του φτωχού λεξιλογίου των σημερινών Ελλήνων.

Η θλιβερή αυτή εικόνα καταδεικνύεται από τις επιγραφές των καταστημάτων και από τη φρασεολογία των σημερινών Ελλήνων. Το κύριο θύμα είναι η

«Εύελπς» νεολαία μας, η οποία αφήνεται στο σκότος της άγνοιας, υιοθετώντας την προσφερόμενη ξενομίμηση και τα εισαγόμενα ήθη και έθιμα ξένων χωρών.

Δυστυχώς, οι απόγονοι των αργοναυτών υπέστησαν μια χρονίζουσα ναυτία. Όταν ο Κολόμβος ανακάλυψε την Αμερική, ο ποταμός Αμαζών έφερε ήδη την ελληνική ονομασία και οι Περουβιανοί έπαιζαν τη φλογέρα του Πανός, γνωστή στους μη Έλληνες ως «pan's flute». Εμείς, όμως, τη μετονομάσαμε σε «περουβιανό φλάουτο», υποκύπτοντας στην ξενομανία των ΜΜΕ.

Τι θα έλεγε, άραγε, σήμερα ο Διογένης με το φανό: «Άνθρωπο ζητώ» ή «Έλληνα ζητώ»;

Έχουμε χρέος:

➔ Να διατηρήσουμε το οπτικά συν-

δεδεμένο ελληνικό αλφάβητο με την ελληνική γλώσσα, γιατί αυτό υπαγορεύει η ιστορία και η ύψιστη σημασία της γλώσσας για έναν λαό.

➔ Να μιλάμε και να γράφουμε κανονικά, σύμφωνα με τους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού.

➔ Να τεθούν σ' εφαρμογή οι νόμοι των αιμνήστων Γ. Πλυτά και Μ. Μερκούρη, αναφορικά με τις ξενόγλωσσες επιγραφές των καταστημάτων

➔ Να ξέρουμε ότι η ελληνική γλώσσα είναι σημείο αναφοράς, συσπείρωσης και ενότητας του απανταχού ελληνισμού. Είναι, ακόμη, ο κυματοθραύστης κάθε ξένης επίδρασης και προπαγάνδας. Είναι γνωστό αυτό που έλεγε ο Λένιν: «Αν θέλεις να χάσει ένας λαός την εθνική του συνείδηση, κάνε τον να χάσει τη γλώσσα του».

Πρέπει κάποτε να καταλάβουμε ότι τη γλώσσα δεν την υπερασπίζονται μόνο τα ιδεολογήματα της παραδόσεως των τριών χιλιάδων χρόνων, αλλά ο σεβασμός και η κανονική χρήση της και όχι η συρρίκνωσή της από τους εδώ καταχραστές της.

Η γλώσσα αλλοτριώνεται και πεθαίνει, όταν δεν έχει πια νόημα, όταν σ' αυτήν πληθαίνουν οι κενοί ήχοι και όταν ο θόρυβος της κακοποιημένης πλέον γλώσσας, είναι ξύλινος.

Συμπερασματικά, πρέπει να γνωρίζουμε ότι η γλώσσα μας είναι το ουσιαστικό και πιο πειστικό διαβατήριο που διαθέτουμε στην Ιστορία και Γεωγραφία του Έθνους μας και ότι η υποδούλωση ενός λαού ξεκινάει από την αλλοτρίωση της γλώσσας του.

Η γερμανίδα ιστορικός και συγγραφέας Leonora Seeling εξεγέρθηκε με τα επιτιμητικά δημοσιεύματα του γερμανικού Τύπου για την Ελλάδα και ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση να επιβληθεί ένας έκτακτος πολιτιστικός φόρος για τη δημοσιονομική διάσωση της Ελλάδος.

Σύμφωνα με δημοσίευμα της *Deutsche Welle*, η καθηγήτρια που έχει διδάξει σε γερμανικά και γαλλικά Πανεπιστήμια Ιστορία των Μαθηματικών και της Φυσικής, πρότεινε την επιβολή σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενός συμβολικού πολιτιστικού φόρου, ώστε όποιος χρησιμοποιεί σήμερα ελληνικές λέξεις να πληρώνει πέντε ευτελή λεπτά του ευρώ για κάθε μία από αυτές. Μόλις, δηλαδή, ο ευρωπαίος πει «ιδέα», «ψυχή», «δημοκρατία», «πολιτική», «μουσείο», «Ευρώπη» κ.λπ. για κάθε μια λέξη να κατακυρώνονται 5 σεντ στον ελληνικό δημόσιο κορβανά. Είναι δε, όπως η ίδια αναφέρει, απόλυτα πεπεισμένη ότι οι ευρωπαϊκοί λαοί οφείλουν αυτόν το φόρο στην Ελλάδα, χωρίς τα πνευματικά και επιστημονικά επιτεύγματα της οποίας, δεν θα υπήρχε σήμερα ούτε ευρωπαϊκός πολιτισμός, ούτε ευρωπαϊκή τεχνολογία. Αναφέρθηκε, επίσης, σε πολλά άλλα κατά των συμπατριωτών της. Σύμφωνα δε με την εφημερίδα *Deutsche Welle*, η Λεονόρα Ζέελινγκ, τα έκαμε όλα αυτά,

διότι απλά «είναι μια μορφωμένη Γερμανίδα, που της πάτησαν τον κάλο, επειδή της πρόσβαλαν την Ελλάδα». Ουδέν σχόλιον.

Τέλος, όπως γνωρίζετε, υπάρχουν πάμπολλες ομηρικές λέξεις στις ευρωπαϊκές γλώσσες, που δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των «αμιγώς ελληνικών», όπως π.χ. είναι η γνωστή λέξη «Kiss» που σημαίνει φίλημα, φιλί, φιλώ, ο φιλών. Στα αρχαία Ελληνικά έχουμε το ρήμα *κυνέω-κυνώ* που σημαίνει *φιλώ* και στην προστατική, το ρήμα γίνεται *κύσον*.

Όταν ο Οδυσσεάς επέστρεψε στην Ιθάκη και απήλλαξε τη σύζυγό του Πηνελόπη από τους ενοχλητικούς μνηστήρες στο παλάτι, τότε η Πηνελόπη, μόλις αναγνώρισε το σύζυγό της, έτρεξε προς αυτόν με ανοικτές τις αγκάλες της και, όπως αναφέρει ο Όμηρος, του είπε: «κύσον με» δηλαδή «φιλήσέ με» Ακριβώς όπως θα έλεγε κάποια σήμερα στην αγγλική γλώσσα, «Kiss me». Σύμπτωσης, δεν νομίζω.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ «Ιστορική αποστολή της Αυτόχθονης Ελληνικής Φυλής», Αντγος ε.α. Ιωάννης Μ. Ασλανίδης, *ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ*, Μαρ.-Απρ. 2008.
- ❖ «Ελληνική γλώσσα και λατινικό Αλφάβητο», Παναγ. Τσώνης, Εκπαιδευτικός, *ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ*, 22-3-01.
- ❖ «Λίγος Σεβασμός στην Ελληνική Γλώσσα», Νικ. Ι. Κωστάρα, *ΕΣΤΙΑ*, 6-3-09.
- ❖ «Η Ελληνική Γλώσσα», Θέμης Καμπάς Ιστορικός Μελετητής, *Καθημερινή*, 24-8-03.
- ❖ «Η Γλωσσική Κληρονομιά μας, από τον Όμηρο έως σήμερα», *Ελ.Ε.Σ.Μ.Ε.*, Ιουλ. - Αυγουστ. 2008. Ακαδημαϊκός Στρατηγός Σκαρβέλης Δημ. Επίτιμος Α/ΓΕΕΘΑ.
- ❖ «Η Μαγεία της Ελληνικής γλώσσας», *Αντίβαρο 2007* - Αλέξανδρος Αγγελής.
- ❖ *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής*, Αχιλλέως Α. Τζαρτζάνου.
- ❖ «Πέντε λεπτά του ευρώ για κάθε ελληνική λέξη», *Deutsche Welle* - 27 Απριλίου 2010, Leonora Seeling, Ιστορικός και συγγραφέας).
- ❖ «Γηγενείς οι Έλληνες από καταβολής των», *ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ*, Σεπτ. - Οκτ. 2001, Ακαδημαϊκός Στρατηγός Αχιλλέας Τάγαρης.

Φιλελληνισμός & Επαναστατημένη Ελλάδα

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Δημήτριος Γ. Θαλασσινός, Φιλολόγος

Η Ελληνική Επανάσταση με τους ηρωισμούς της αλλά και με τα δραματικά γεγονότα της, όπως η καταστροφή της Χίου και των Ψαρών και η πολιορκία του Μεσολογγίου με την τραγική της κατάληξη, προκάλεσαν ισχυρή συμπάθεια στην κοινή γνώμη όλων των χωρών, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, αλλά και στην Αμερική. Πρόκειται για το κίνημα του φιλελληνισμού, που έλαβε τότε μεγάλες διαστάσεις και διαπέρασε όλα τα κοινωνικά στρώματα.

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Πέρα, όμως, από την ανθρώπινη συμπάθεια για τα δεινά ενός αγωνιζόμενου λαού, υπήρξαν και ειδικότεροι παράγοντες που τροφοδότησαν αυτό το κίνημα. Ως τέτοιοι θα πρέπει να αναφερθούν:

➔ Οι αναμνήσεις της Αρχαιότητας που ανακαλούσε ο Αγώνας των Ελλήνων, οι οποίοι θεωρούνταν απόγονοι εκείνων που δημιούργησαν τον δυτικό πολιτισμό. Δεν πρέπει, άλλωστε, να ξεχνούμε ότι η πνευματική ζωή στην Ευρώπη, αυτή την εποχή, χαρακτηρίζεται από το έντονο στοιχείο του κλασικισμού και η αναφορά στα πρόσωπα και τα πράγματα της ελληνικής Αρχαιότητας είναι ιδιαίτερα συχνή στα φιλολογικά και τα δημοσιογραφικά κείμενα, όπως και στις εικαστικές τέχνες.

➔ Ο χαρακτήρας της Ελληνικής Επανάστασης, που θεωρήθηκε από πολλούς, λόγω της θρησκευτικής διαφοράς μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων, αγώνας των καταπιεζόμενων χριστιανών απέναντι στους καταπιεστές τους μου-

σουλμάνους· πόλεμος, κατά την έκφραση της εποχής, του σταυρού εναντίον της ημισελήνου. Η πρώτη αντίδραση, άλλωστε, των Τούρκων απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση, με τον απαγχονισμό του πατριάρχη και των μελών της Ιεράς Συνόδου, ενίσχυε αυτή την αντίληψη.

➔ Το εθνικό στοιχείο της Ελληνικής Επανάστασης· το γεγονός, δηλαδή, ότι επρόκειτο για την εξέγερση ενός λαού που επιχειρούσε μέσα από σκληρές θυσίες να επιτύχει την εθνική του αποκατάσταση.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, τόσο οι συντηρητικοί (αν και όχι όλοι) όσο και οι φιλελεύθεροι (αυτοί στο σύνολό τους) βρέθηκαν ενωμένοι στις συμπάθειές τους για τον ελληνικό αγώνα, μολονότι ίσως όχι πάντοτε για τους ίδιους λόγους: οι συντηρητικοί έδιναν έμφαση στον θρησκευτικό, υποτίθεται, χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης και στις αναμνήσεις της κλασικής Αρχαιότητας που αυτή ανακαλούσε, ενώ οι φιλελεύθεροι συγκινούνταν περισσότερο από τον αγώνα ενός λαού που διεκδικούσε τα δικαιώματά του για ελευθερία.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΤΙΓΜΗ

Από τη στιγμή που έγινε γνωστή στη δυτική και την κεντρική Ευρώπη η Ελληνική Επανάσταση (σε διάστημα από 20 μέχρι 30 ημερών, ανάλογα με τις αποστάσεις), οι εφημερίδες κατακλύστηκαν από ειδήσεις για τα γεγονότα που μεταδίδονταν είτε από πρόσωπα που διέμεναν στα κέντρα της Ανατολής, όπως στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη και που έπαιζαν τον ρόλο των ανταποκριτών, είτε από ναυτικούς και άλλους διερχομένους. Μαζί με τις πληροφορίες για τα πολεμικά γεγονότα, οι εφημερίδες δημοσίευαν και ποικίλες

άλλες πληροφορίες για την κατάσταση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, για τους υπόδουλους Έλληνες και, όσο ο χρόνος περνούσε και η επανάσταση εδραιωνόταν, για τους ηγέτες Έλληνες επαναστάτες. Οι πληροφορίες αυτές για πρόσωπα και πράγματα άγνωστα στους λαούς της Ευρώπης εξήπταν το ενδιαφέρον, ενώ τα διεκτραγωδούμενα δεινά των Ελλήνων ξυπνούσαν την ανθρωπινή συμπάθεια.

Σύντομα, ήδη από το 1821, και ακόμη περισσότερο κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια, κυκλοφόρησαν παντού κείμενα, που αναφέρονταν στον ελληνικό αγώνα ή εμπνέονταν από αυτόν. Πρόκειται για φιλολογικά έργα, όπως ποιήματα και θεατρικά έργα, αλλά και φυλλάδια ιστορικού και πολιτικού περιεχομένου, που εξηγούσαν την κατάσταση των Ελλήνων και υποστήριζαν τον αγώνα τους. Το σύνολο των έργων που δημοσιεύτηκαν στην Ευρώπη αλλά και στην Αμερική και σχετίζονταν με την Ελληνική Επανάσταση, ξεπερνούν τα 2.000. Πολλά από τα φιλολογικά, ιδίως, έργα είναι αδέξια ποιήματα αυτοσχέδιων δημιουργών, που, όμως, ακριβώς γι' αυτό μαρτυρούν την απήχηση του ελληνικού αγώνα σε ανθρώπους που δεν θήτευαν στα γράμματα, αλλά που ο ενθουσιασμός τους ώθησε να επιχειρήσουν να γίνουν υμνωδοί αυτού του αγώνα. Παράλληλα, όμως, την Ελληνική Επανάσταση ύμνησαν και γνωστοί ποιητές της εποχής, όπως οι ακαδημαϊκοί Γκιρώ (Guiraud) και Ντελαβινιύ (Delavigny) και οι διάσημοι αργότερα Ουγκώ και Λαμαρτίνος. Αλλά και εικαστικά έργα δημιουργήθηκαν με θέματα εμπνευσμένα από την Ελληνική Επανάσταση και τα δεινά των αγωνιζόμενων Ελλήνων. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του νεαρού τότε ζωγράφου Ντελακρουά (Delacroix), με τα έργα του

«Η Καταστροφή της Χίου» και η «Η Ελλάδα επί των ερειπίων του Μεσολογγίου».

Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

Η αλληλεγγύη προς τους Έλληνες εκδηλώθηκε και σε πρακτικότερο επίπεδο, με τη σύσταση σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης φιλελληνικών επιτροπών (κομιτάτων), στις οποίες μετείχαν διακεκριμένες προσωπικότητες της εποχής, και οι οποίες απέβλεπαν στην παροχή βοήθειας με ποικίλες μορφές στους επαναστατημένους Έλληνες. Συγκεκριμένα, οι επιτροπές αυτές περιέθαλπαν τους Έλληνες πρόσφυγες που είχαν καταφύγει στην Ευρώπη, διευκόλυναν με χρηματικά ποσά την κάθοδο εθελοντών στην Ελλάδα και διοργάνωναν εράνους για τη συλλογή χρημάτων που αποστέλλονταν στην Ελλάδα ή χρησιμοποιούνταν για την εξαγορά Ελλήνων αιχμαλώτων. Συχνά, πάντως, οι συντηρητικές κυβερνήσεις εμπόδιζαν τις δραστηριότητες αυτές, γιατί έρχονταν σε αντίθεση με την πολιτική τους της υποστήριξης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Γι' αυτό, δεν κατέστη δυνατό να συσταθούν φιλελληνικές επιτροπές σε περιοχές της αυστριακής επικράτειας, αντίθετα με ό,τι συνέβαινε σε χώρες που η πολιτική τους απέναντι στους επαναστατημένους Έλληνες ήταν λιγότερο αρνητική ή το πολιτικό τους σύστημα λιγότερο πειστικό. Αξίζει να σημειωθεί ότι τις φιλελληνικές κινήσεις στη δυτική Ευρώπη προώθησαν και Έλληνες που διέμεναν εκεί, όπως ο Αδαμάντιος Κοραής και ο κύκλος του στο Παρίσι, οι Έλληνες σπουδαστές σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, ο Μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιος, που είχε εγκατασταθεί στην Πίζα, καθώς και απεσταλμένοι από την Ελλάδα, όπως ο γιατρός Πέτρος Ηπίτης, που περιόδευε από

**Ευγένιος Ντελακρουά: Σφαγές της Χίου.
Μουσείο Λούβρο, Παρίσι.**

την άνοιξη του 1821 σε πολλές χώρες της Ευρώπης και που, χάρη στις πολυπληθείς γνωριμίες του, κατόρθωσε να προωθήσει την ελληνική υπόθεση.

Οι πρώτες φιλελληνικές επιτροπές συγκροτήθηκαν από τον Αύγουστο και μέχρι τον Νοέμβριο του 1821 στην Ελβετία και τη Γερμανία. Στην Ελβετία, έδρα των επιτροπών ήταν η Βέρνη, η Ζυρίχη, η Λωζάνη και η Γενεύη, που διέθεταν παραρτήματα και σε μικρότερες πόλεις. Στη Γερμανία, η φιλελληνική δραστηριότητα επικεντρωνόταν στα κρατίδια της νότιας και της κεντρικής Γερμανίας, όπου υπήρχε σχετικά μεγαλύτερη πολιτική ελευθερία και όπου κάποιες Αυλές, όπως της Βαυαρίας, ευνοούσαν τον ελληνικό αγώνα. Έτσι, φιλελληνικές επιτροπές που επέδειξαν σημαντική δραστηριότητα, ιδρύθηκαν στη Στουτ-

γκάρδη, στο Μόναχο, τη Ντάρμστατ, στη Χαιδελβέργη, τη Φρανκφούρτη και αλλού. Ιδιαίτερο ρόλο στο γερμανικό φιλελληνισμό έπαιξαν κάποιες προσωπικότητες από τον πανεπιστημιακό χώρο, που με τις εκκλήσεις τους υπέρ των Ελλήνων επηρέαζαν την κοινή γνώμη. Σημαντική από την άποψη αυτή υπήρξε η συμβολή των καθηγητών Κρουκ (Krug) στη Λειψία και Τηρς, ή εξελληνισμένα Θειρσίου (Thiersch) στο Μόναχο, όπως και του Νήμπουρ (Niebuhr) στο Βερολίνο, του Γιάκοπς (Jacobs) στην Γκότα και πολλών άλλων σε διάφορες γερμανικές πόλεις.

ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ, Η ΠΡΩΤΗ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Στη Γαλλία, η πρώτη φιλελληνική

Ο θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη

επιτροπή ιδρύθηκε στο Παρίσι στις αρχές του 1823 στους κόλπους της «Εταιρείας της Χριστιανικής Ηθικής» με την ονομασία «Επιτροπή υπέρ των ελλήνων προσφύγων στη Γαλλία». Μεταξύ των μελών της επιτροπής αυτής ήταν διακεκριμένες προσωπικότητες της δημόσιας ζωής, φιλελεύθερων αποκλίσεων, όπως ο πρόεδρός της, δούκας ντε λα Ροσφουκώ-Λιανκούρ (de la Rochefoucauld-Liancourt) ο δούκας ντε Μπρόιγ (De Broglie,) και οι δυο τους γερουσιαστές, καθώς και βουλευτές και τραπεζίτες. Στα μέλη της συμπεριλαμβάνονταν και Έλληνες που ζούσαν στο Παρίσι, όπως ο Α. Κοραΐς, ο Κ. Σχινάς, ο Α. Βογορίδης και ο Δ. Φωτήλας. Η επιτροπή, σύμφωνα με τους σκοπούς της, κατέβαλλε προσπάθειες για την περιθάλψη και διοχέτευση στην Ελλάδα προσφύγων που είχαν καταφύγει στη Γαλλία έπειτα από τις τουρκικές σφαγές στη Μικρά Ασία και τη Χίο, και για τον σκοπό αυτό διοργάνωσε εράνους, στους οποίους συνεισέφεραν γνωστά πρόσωπα της εποχής αλλά και απλοί άνθρωποι. Τον Φεβρουάριο του 1825, μια νέα φιλελληνική επιτροπή ιδρύθηκε στο Παρίσι με την ονομασία «Φιλανθρωπική Επιτροπή υπέρ των Ελλήνων», με πολύ ευρύτερους στόχους, που απέβλεπε στη συλλογή χρημάτων με εράνους για την παροχή βοήθειας στους Έλληνες σε όλους τους τομείς, μεταξύ των οποίων και στον στρατιωτικό. Μέλη της επιτροπής αυτής, που είναι ευρύτερα γνωστή ως «Φιλελληνικό Κομιτάτο», υπήρξαν και αρκετά μέλη της προηγούμενης επιτροπής. Οπωσδήποτε, και η «Εταιρεία της Χριστιανικής Ηθικής» συνεχίζει τη βοήθεια προς τους Έλληνες, ιδιαίτερα στον τομέα της παιδείας, αναλαμβάνοντας την εκπαίδευση στη Γαλλία ορφα-

νών ελληνόπουλων και αποστέλλοντας το μέλος της Ντυτρόν (Dutrone) στην Ελλάδα, για να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην οργάνωση σχολείων.

Εκτός από το Παρίσι, και στη Μασσαλία ιδρύθηκαν φιλελληνικές επιτροπές. Η πρώτη χρονολογείται λίγο μετά την ίδρυση της «Επιτροπής υπέρ των Ελλήνων προσφύγων» του Παρισιού, με αντίστοιχο πρόγραμμα και σε στενές σχέσεις με εκείνη. Η επιτροπή αυτή θα διαλυθεί το 1825, για να δώσει τη θέση της στη φιλελληνική επιτροπή της Μασσαλίας, αντίστοιχης με την ανάλογη επιτροπή του Παρισιού, που ιδρύθηκε τον ίδιο χρόνο. Το 1826, ιδρύθηκε, επίσης, η «Φιλανθρωπική Εταιρεία» της Μασσαλίας, παράρτημα της αντίστοιχης εταιρείας του Παρισιού, η οποία ανέπτυξε σημαντική δραστηριότητα, ιδιαίτερα για την εξαγορά παιδιών από τα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής και τη μεταφορά και την περίθαλψή τους στη Μασσαλία.

Ανάλογη φιλελληνική κίνηση παρατηρείται και σε άλλες πόλεις της Γαλλίας, όπως στη Λυόν και στο Στρασβούργο.

ΕΥΝΑΡΔΟΣ

Στον συντονισμό της δράσης των φιλελληνικών επιτροπών της Ευρώπης και εν γένει της βοήθειας προς τους Έλληνες ιδιαίτερο ρόλο έπαιξε ο ελβετός τραπεζίτης Ευνάρδος (Eynard), μέλος, συγχρόνως, των φιλελληνικών επιτροπών του Παρισιού και της Γενεύης. Ο Ευνάρδος, που διατηρούσε σχέσεις με τους ηγέτες της Ευρώπης της εποχής του, χρησιμοποίησε την επιρροή του, αλλά και τις μεγάλες οργανωτικές του ικανότητες, όπως και ένα μέρος των εισοδημάτων του, υπέρ των αγωνιζόμενων Ελλήνων. Ιδιαίτερη πρόνοια είχε λάβει για την κάλυψη των επισιτιστικών αναγκών τής

χειμαζόμενης Ελλάδος και ιδιαίτερα των πολιορκημένων στο Μεσολόγγι, και για το σκοπό αυτό οργάνωσε αποστολές από την Ιταλία, την οποία και επισκέφθηκε το 1826. Παράλληλα, φρόντισε και για την εξαγορά ελλήνων αιχμαλώτων μετά την πτώση του Μεσολογγίου, για την ορθή χρήση των δανείων που η Ελλάδα είχε επιτύχει το 1824 και το 1825, για τη στρατιωτική ενίσχυση του Αγώνα και για την εκπαίδευση ελληνοπαίδων. Ο Ευνάρδος βρισκόταν σε προσωπική επαφή και με πολιτικούς στην Ελλάδα ή με Έλληνες του εξωτερικού, προς τους οποίους απηύθυνε συμβουλές, ενώ, παράλληλα, κάποιιοι από τους Έλληνες επιζητούσαν, την εύνοιά του στις μεταξύ τους διαμάχες.

Η ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Η φιλελληνική κίνηση αναπτύσσεται και στη Μεγάλη Βρετανία, περιορισμένα, αρχικά, αλλά σε σημαντική έκταση αργότερα. Οι πρώτες εκδηλώσεις της είναι σε προσωπικό επίπεδο, όπως του λόρδου Έρσκιν (Erskine), που δημοσιεύει το 1822 την Επιστολή προς τον κόμητα του Λίβερπουλ για το θέμα των Ελλήνων. Λίγο αργότερα θα λάβει και συλλογικό χαρακτήρα, ιδίως με τη σύσταση, στις αρχές του 1823, της «Ελληνικής Επιτροπής» του Λονδίνου, στην οποία μετέχουν επιφανή μέλη της αγγλικής κοινωνίας που διακρίνονται για τη δραστηριότητά τους, όπως ο Ιωάννης Μπάουρινγκ (Bowring) και ο Εδουάρδος Μπλακέρ (Blaquiere). Ο τελευταίος θα αποσταλεί από την επιτροπή στην Ελλάδα, για να μελετήσει την επί τόπου κατάσταση και, επιστρέφοντας, θα υποβάλει τον Σεπτέμβριο του 1823 «Αναφορά για την παρούσα κατάσταση

της Ελληνικής Συνομοσπονδίας». Εκτός από τις συνήθειες δραστηριότητες για τη διενέργεια εράνων και την αποστολή βοήθειας προς τους Έλληνες, η φιλελληνική επιτροπή του Λονδίνου έπαιξε σημαντικό ρόλο για τη σύναψη των αγγλικών δανείων προς την Ελλάδα, γεγονός που, παρά τους δυσμενείς όρους τους, θεωρήθηκε μεγάλη επιτυχία, αφού αποτέλεσε έμμεση αλλά σαφή βρετανική αναγνώριση της υπόστασης του ελληνικού κράτους.

Στη φιλελληνική επιτροπή του Λονδίνου μετείχε και ο λόρδος Βύρων, επιφανής ήδη ποιητής και γνωστός επίσης στην αγγλική κοινωνία για την ιδιόρρυθμη ζωή του, που με την παρουσία του και το θάνατό του στην Ελλάδα έδωσε νέα ώθηση στο φιλελληνικό κίνημα. Ο λόρδος Βύρων έφτασε στο Μεσολόγγι τον Δεκέμβριο του 1823 ως αντιπρόσωπος της φιλελληνικής επιτροπής και, επίσης, ο συνταγματάρχης Στάνχοπ (Stanhope), ο οποίος κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του είχε συναντηθεί σε πολλές πόλεις της Ευρώπης με εκπροσώπους φιλελληνικών επιτροπών και άλλες προσωπικότητες, όπως με τον Καποδίστρια στην Ελβετία. Ο Στάνχοπ παρέμεινε για λίγο στην Ελλάδα και μετά το θάνατο του Βύρωνος, προσπαθώντας να βοηθήσει τους Έλληνες με κάθε τρόπο. Τον Βύρωνα ακολούθησαν στην Ελλάδα και άλλοι Βρετανοί, όπως ο σπλουργός Πάρυ (Parry), ο μετέπειτα ιστορικός της Ελληνικής Επανάστασης Φίλνευ (Finlay) και ο Τρελώνυ (Trelawny). Ο καθένας, στα μέτρο των δυνατοτήτων του, προσέφερε τις υπηρεσίες του στον Ελληνικό Αγώνα.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Εκτός από τις ευρωπαϊκές χώρες (και

A portrait of Lord Byron, a young man with curly brown hair, looking slightly to the right. He is wearing a white shirt with a red collar and a dark green and black plaid shawl. In the foreground, there is a black helmet with a prominent orange crest. The background is a plain, light-colored wall.

Στη φιλελληνική επιτροπή του Λονδίνου μετείχε και ο λόρδος Βύρων, επιφανής ήδη ποιητής και γνωστός επίσης στην αγγλική κοινωνία για την ιδιόρρυθμη ζωή του, που με την παρουσία του και το θάνατό του στην Ελλάδα έδωσε νέα ώθηση στο φιλελληνικό κίνημα.

σ' αυτές θα πρέπει να περιλάβουμε τις Κάτω Χώρες -στις οποίες ανήκε τότε και το σημερινό Βέλγιο- και τις σκανδιναβικές χώρες, με προεξάρχουσα τη Σουηδία), το φιλελληνικό κίνημα υπέρ της Ελληνικής Επανάστασης εκδηλώθηκε και στη Βόρεια Αμερική (προηγήθηκε ανοικτή διακήρυξη) την 15^η Ιανουαρίου 1822 από τη Δημοκρατία της Αϊτής).

Μολονότι η αμερικανική ήπειρος βρισκόταν μακριά από το θέατρο των γεγονότων, ο απόηχος της Ελληνικής Επανάστασης έφτασε μέχρι και εκεί με τις σχετικές ειδήσεις που δημοσίευαν οι εφημερίδες. Ο θαυμασμός για την ελληνική ιστορία και η πρόσφατη βίωση της δικής τους επανάστασης δεν άφησαν ασυγκίνητους πολλούς από τους πολίτες των Ηνωμένων Πολιτειών. Εξάλλου, ιδιαίτερη αίσθηση είχε προκαλέσει η προκήρυξη που απηύθυνε η Πελοποννησιακή Γερουσία προς τον αμερικανικό λαό. Χαρακτηριστικό γεγονός της φιλικής διάθεσης τής αμερικανικής κοινής γνώμης απέναντι στους αγωνιζόμενους Έλληνες είναι τα ετήσια μηνύματα του πρόεδρου Μονρόε, τον Δεκέμβριο του 1822, 1823 και 1824, στα οποία εξέφρασε, μολονότι με προσεκτικό τρόπο (Στ. Σ και τούτο, λόγω των επιφυλάξεων που διατύπωσε στον αμερικανό πρόεδρο ο υπουργός των Εξωτερικών Άνταμς, αναφορικά με τη διακήρυξη του Δόγματος Μονρόε), την ευχή υπέρ της ελληνικής ανεξαρτησίας. Βέβαια, μολονότι η ευχή από την πλευρά της επίσημης πολιτικής παρέμεινε πλατωνική, αφού η αμερικανική κυβέρνηση επιδίωκε την εποχή αυτή τη σύναψη εμπορικών συνθηκών με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, που θα προωθούσε τα αμερικανικά συμφέροντα στην Ανατολή, οπωσδήποτε, όμως, ενθάρρυνε τους πολίτες σε ενέργειες

υπέρ των Ελλήνων. Αλλά και οι συζητήσεις που γίνονταν κατά καιρούς στο αμερικανικό Κογκρέσο για το Ελληνικό Ζήτημα συντηρούσαν το φιλελληνικό κλίμα.

Οι συγκεκριμένες φιλελληνικές εκδηλώσεις στην Αμερική ξεκίνησαν από ορισμένα πρόσωπα, για να λάβουν στη συνέχεια και ευρύτερο χαρακτήρα. Ένας από τους πρώτους φιλέλληνες Αμερικανούς υπήρξε ο δημοσιογράφος Έβερεστ (Everest), φίλος των ελληνικών γραμμάτων, που είχε επισκεφθεί παλαιότερα την Ελλάδα και που, με άρθρα του και αναδημοσιεύσεις κειμένων των ελληνικών επαναστατικών Αρχών, εξήπτε το ενδιαφέρον υπέρ των Ελλήνων. Λίγο αργότερα, από το 1823, ιδρύονται στις μεγάλες πόλεις της Ανατολικής Ακτής, Βοστώνη, Νέα Υόρκη, Φιλαδέλφεια, φιλελληνικές επιτροπές, που συγκεντρώνουν σημαντικές προσφορές σε χρήμα και σε είδος (ιδιαίτερα ρουχισμό) και τις αποστέλλουν, διαμέσου του Λονδίνου, στην Ελλάδα. Θα πρέπει, πάντως, να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τη φιλειρηνική νοοτροπία που κυριαρχούσε τότε στην Αμερική, η αμερικανική βοήθεια συνίστατο σε παροχή μέσων για την επιβίωση του πληθυσμού και όχι για κάλυψη στρατιωτικών αναγκών.

Από την Αμερική θα έλθουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην Ελλάδα διακεκριμένοι άνδρες. Μεταξύ αυτών θα είναι και ο γιατρός Σαμουήλ Χάου (Howe), που θα εξελιχθεί αργότερα στην πατρίδα του σε μεγάλο φιλάνθρωπο, και που θα παραμείνει επί εξαετία στην Ελλάδα (θα επανέλθει και κατά την Κρητική Επανάσταση του 1866), προσφέροντας τις ιατρικές του υπηρεσίες. Μετά την επιστροφή του στην Αμερική, θα δημοσιεύσει, όπως και άλλοι αμερικανοί

Φιλέλληνες, τις εντυπώσεις του σε έργο του για την Ελληνική Επανάσταση, που θα αποβεί πολύ χρήσιμο για την ενημέρωση των συμπατριωτών του.

Στο πνεύμα της παροχής των ανθρωπιστικών υπηρεσιών θα κινηθεί και η δράση της ιεραποστολής κατά τα τελευταία χρόνια της Επανάστασης. Τότε θα έλθουν στην Ελλάδα αμερικανοί εκπαιδευτικοί με σκοπό την ίδρυση σχολείων. Μεταξύ αυτών θα είναι ο Ιωάννης Χιλ (Hill), που θα εγκατασταθεί το 1830 στην Ελλάδα και θα ιδρύσει αργότερα παρθεναγωγείο, που λειτουργεί ακόμη και σήμερα φέροντας το όνομά του.

ΟΙ ΘΕΛΟΝΤΕΣ

Είναι φανερό ότι ο φιλελληνισμός των επιτροπών και των κινητοποιήσεων υπέρ των Ελλήνων στις διάφορες χώρες προσέφερε πολλά στους αμάχους και στους αγωνιζόμενους Έλληνες. Όμως, η κορυφαία εκδήλωση του φιλελληνισμού υπήρξε η μετάβαση στην Ελλάδα εθελοντών, για να αγωνιστούν για την ελληνική ανεξαρτησία. Η αξία του εγχειρήματος αυτού δεν πρέπει να κρίνεται μόνο από τα πρακτικά αποτελέσματά του, αλλά και από την ενέργεια αυτή καθαυτή, που συνεπαγόταν και την ενδεχόμενη θυσία της ζωής. Και πράγματι, ένας σημαντικός αριθμός από τους ξένους εθελοντές έπεσε στα πεδία των μαχών υπέρ της ελληνικής ελευθερίας.

Όμως, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί ότι μεταξύ των εθελοντών αυτών ήταν πολλοί που ήλθαν στην Ελλάδα χωρίς σαφή συνείδηση των επιδιωκόμενων στόχων. Στην απόφασή τους αυτή οδηγήθηκαν συχνά από τις συνθήκες που επικρατούσαν τότε στην Ευρώπη, σε συνδυασμό και με τις δικές τους φιλοδοξίες. Πράγματι, μετά τη λήξη των Ναπολεόντειων

Πολέμων, ένα μεγάλο μέρος όσων είχαν υπηρετήσει στο στρατό απολύθηκαν και έμειναν χωρίς σταθερή απασχόληση. Εξάλλου, σε μια περίοδο συντηρητικής παλινόρθωσης, οι γνωστοί ως φιλελεύθεροι δύσκολα είχαν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν μια ικανοποιητική σταδιοδρομία στην πατρίδα τους. Έτσι εξηγείται το γεγονός ότι κάποιοι από αυτούς έσπευσαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στις χώρες όπου εκδηλώνονταν επαναστάσεις, όπως στη Λατινική Αμερική και την Ιταλία. Αλλά και από την Ιταλία, μετά την καταστολή των εκεί επαναστάσεων, θα υπάρξει κύμα εθελοντών προς την Ελλάδα.

Οι στρατιωτικοί εθελοντές που έφτασαν στην Ελλάδα επιθυμούσαν ασφαλώς να συμβάλουν στην απελευθέρωση των Ελλήνων από τον τουρκικό ζυγό. Όμως, παράλληλα, πολλοί ήλπιζαν να αποκτήσουν εκεί ότι στερούνταν με τη νέα κατάσταση πραγμάτων στην πατρίδα τους, δηλαδή στρατιωτικούς βαθμούς και αμοιβές. Άλλωστε, κατά κανόνα αγνοούσαν τις συνθήκες της επαναστατημένης χώρας και τα ήθη των κατοίκων της. Έχοντας σχηματίσει από το σχολείο μια ορισμένη και, πάντως, εξιδανικευμένη ιδέα για την αρχαία Ελλάδα και τους αρχαίους Έλληνες, δοκίμαζαν συχνά οδυνηρή έκπληξη μπροστά στην εικόνα της σύγχρονης Ελλάδος και των κατοίκων της. Αλλά και η υποδοχή που συναντούσαν, συχνά κάθε άλλο παρά φιλική ήταν. Βέβαια, οι Έλληνες εκτιμούσαν όσους προσφέρονταν να αγωνιστούν μαζί τους, από την άλλη πλευρά, όμως, δεν είχαν ανάγκη από ξένους μαχητές, αλλά από οπλισμό και πολεμοφόδια, για να τα χρησιμοποιήσουν με τον τρόπο που προσδιόριζε η χώρα τους. Έπειτα, πρόβλημα δημιουρ-

γούνταν από το γεγονός ότι όφειλαν να μοιραστούν το λιγοστό ψωμί τους με αυτούς τους ξενόφερτους, που έρχονταν συχνά χωρίς τα δικά τους μέσα διαβίωσης. Έτσι, πολλές φορές αναπτύχθηκε μια αμοιβαία δυσπιστία μεταξύ των ξένων εθελοντών και των κατοίκων της Ελλάδος. Αποτέλεσμα αυτών είναι ότι πολλοί από τους εθελοντές σύντομα θα επιστρέψουν αγανακτισμένοι στην πατρίδα τους και μερικοί θα δημοσιεύσουν κείμενα εντυπώσεων με σκληρή κριτική εναντίον των Ελλήνων και όσων συνέβαιναν στην Ελλάδα. Κάποιοι άλ-

μεταξύ των υπηκόων διαφόρων χωρών ήταν προβληματικές, αφού οι εθνικές τους αντιθέσεις μεταφέρονταν και στο ελληνικό έδαφος, ώστε δεν ήταν ασυνήθιστες οι ρήξεις μεταξύ Γερμανών και Γάλλων, που οδηγούσαν ακόμη και σε μονομαχίες και σε φόνους. Αλλά και οι εσωτερικές πολιτικές διαφορές μια χώρας εκδηλώνονταν στην Ελλάδα, όπως στην περίπτωση των Γάλλων μεταξύ βοναπαρτιστών και ορλεανιστών. Άλλοτε, πάλι, οι κυβερνήσεις των Δυνάμεων χρησιμοποιούσαν τους υπηκόους τους για την ενίσχυση της επιρροής τους

Είναι φανερό ότι ο φιλελληνισμός των επιτροπών και των κινητοποιήσεων υπέρ των Ελλήνων στις διάφορες χώρες προσέφερε πολλά στους αμάχους και στους αγωνιζόμενους Έλληνες. Όμως, η κορυφαία εκδήλωση του φιλελληνισμού υπήρξε η μετάβαση στην Ελλάδα εθελοντών, για να αγωνιστούν για την ελληνική ανεξαρτησία.

λοι μάλιστα θα αλλάξουν στρατόπεδο και θα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους Τούρκους και ιδιαίτερα στους Αιγυπτίους.

Αλλά και μεταξύ των εθελοντών που παρέμειναν και αγωνίστηκαν στην Ελλάδα, δημιουργήθηκαν προβλήματα ιεραρχίας, αφού οι περισσότεροι στη χώρα τους ήταν αξιωματικοί και δεν υπήρχαν τόσες κενές θέσεις, ώστε να υπηρετήσουν με τους βαθμούς τους στην Ελλάδα. Βασικό, επίσης, παραμένει το πρόβλημα της στρατιωτικής τακτικής τους, αφού δύσκολα μπόρεσαν να ενταχθούν στα ελληνικά σώματα και χρειάστηκε, επομένως, να αποτελέσουν συχνά ιδιαίτερα σώματα τακτικού στρατού. Πολλές φορές και οι σχέσεις

στην Ελλάδα, εις βάρος της επιρροής των ανταγωνιστριών τους χωρών.

Οι φιλέλληνες εθελοντές προέρχονταν κυρίως από τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ιταλία, αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κάποιοι μάλιστα και από τη Βόρεια Αμερική. Για τη μετάβασή τους στην Ελλάδα συχνά συναντούσαν σοβαρά προσκόμματα από τις κυβερνήσεις των χωρών τους ή των χωρών που διέσχιζαν, όπως επίσης και οικονομικά προβλήματα, τα οποία προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, οι διάφορες φιλελληνικές επιτροπές.

Η προσέλευση εθελοντών στην Ελλάδα άρχισε από το καλοκαίρι του 1821. Η πρώτη αποστολή προερχόταν από την

Τεργέστη, όπου με έξοδα του Δημητρίου Υψηλάντη συγκροτήθηκε μια μικρή ομάδα γάλλων και ιταλών εθελοντών, υπό την ηγεσία του γάλλου αξιωματικού Μπαλέστ (Baleste). Άλλες αποστολές αναχώρησαν από τη Μασσαλία, που κατά το 1821 και το 1822 θα αποτελέσει το κύριο κέντρο διοχέτευσης εθελοντών προς την Ελλάδα.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

Ο πρώτος πυρήνας των εθελοντών επί ελληνικού εδάφους δημιουργήθηκε στην Πελοπόννησο γύρω από το Δημή-

κυρίως από Γερμανούς, Γάλλους και Πολωνούς που τέθηκε στην υπηρεσία του Αλ. Μαυροκορδάτου. Το Τάγμα των Φιλελλήνων, όπως ονομάστηκε, ακολούθησε στο Μεσολόγγι τον Αλ. Μαυροκορδάτο, ο οποίος προετοιμάζε εκεί την εκστρατεία του στην Ήπειρο. Σε αυτήν έλαβαν μέρος, μέσα σε ποικίλες αντιξοότητες που επέτειναν οι εθνικές διαμάχες μεταξύ των ευρωπαϊκών εθελοντών, εκτός από το Τάγμα των Φιλελλήνων υπό τον Ντάνια (Danía), ένα άλλο τακτικό σώμα Φιλελλήνων υπό τον Πεδεμόντιο Ταρέλα (Tarella),

τριο Υψηλάντη. Ο Μπαλέστ οργάνωσε σώμα τακτικών, που, σταδιακά αυξανόμενο, ξεπέρασε τους 300 άνδρες. Οι τακτικοί έλαβαν μέρος σε διάφορες επιχειρήσεις στην Πελοπόννησο και, ιδιαίτερα, στην ανεπιτυχή επίθεση εναντίον του Ναυπλίου στα τέλη του 1821, όπου ένα μέρος από αυτούς βρήκαν το θάνατο. Από τον Φεβρουάριο του 1822, βρέθηκε στην Ελλάδα και ο γερμανός στρατηγός από τη Βυρτεμβέργη, Νόρμαν (Norman), ο οποίος επιχείρησε να συνενώσει υπό την αρχηγία του τους φιλέλληνες εθελοντές. Από το Ναβαρίνο, όπου επιβιβάστηκε, κατευθύνθηκε στην Κόρινθο και εκεί, από το πλήθος των Φιλελλήνων που είχε συρρεύσει, συγκρότησε τον Μάιο του 1821 σώμα,

καθώς και ένα σώμα εθελοντών από τα Επτάνησα υπό τον Σπ. Πανά. Οι Φιλέλληνες αυτοί συμμετείχαν στη Μάχη του Πέτα στις 4 Ιουνίου 1824, όπου αποδεκατίστηκαν, αφού πολέμησαν με μεγάλη γενναιότητα. Μεταξύ των νεκρών ήταν και οι αρχηγοί Πανάς, Ταρέλα και Ντάνια. Ο Νόρμαν τραυματίστηκε σοβαρά και πέθανε σε λίγους μήνες στο Μεσολόγγι. Λίγο αργότερα, πολλοί από τους εναπομείναντες Φιλέλληνες έλαβαν μέρος στην πολιορκία και την κατάληψη του Ναυπλίου στα τέλη του 1822.

ΞΕΝΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ

Εκτός από τις μεμονωμένες αφίξεις ξένων εθελοντών που συνεχίζονταν, επι-

Θωμάς Γκόρντον, Ιστορικός Άγγλος Φιλέλληνας.

χειρήθηκε στη Γερμανία να δημιουργηθεί συγκροτημένο σώμα από Γερμανούς και Ελβετούς, με σκοπό να πολεμήσουν στην Ελλάδα. Το σχέδιο αυτό συνέλαβε ο Έλληνας Θεοχάρης Κεφαλάς, με την επικουρία του πρώσου αξιωματικού Ντίτμαρ (Dittmar) και την υποστήριξη γερμανικών και ελβετικών φιλελληνικών επιτροπών. Όμως, η προσπάθεια είχε ατυχή κατάληξη. Ο Κεφαλάς συγκρότησε τη «Γερμανική Λεγεώνα» από 120 εθελοντές που έφτασαν στην Ελλάδα διαμέσου της Μασσαλίας, τον Δεκέμβριο του 1822. Αλλά η επιχείρηση είχε στηριχθεί σε κακούς υπολογισμούς και σε μια σοβαρή παρεξήγηση. Ενώ ο Κεφαλάς είχε διαβεβαιώσει ότι η ελληνική κυβέρνηση επρόκειτο να αναλάβει τη συντήρηση της λεγεώνας, στην πραγματικότητα δεν υπήρχε ούτε τέτοια πρόθεση ούτε τέτοια δυνατότητα. Αντίθετα, στην Ελλάδα είδαν με δυσπιστία αυτή την επιχείρηση και οι ξένοι της λεγεώνας

Ο Φιλέλληνας Κάρολος Φαβιέρος

συνάντησαν πολύ κακή υποδοχή. Στο τέλος, η κατάστασή τους απέβη απελπιστική, ώστε αναγκάστηκαν να ζητήσουν με απεσταλμένο στη Γερμανία τα έξοδα επιστροφής τους.

Παράλληλα με τους εθελοντές που ήλθαν στην Ελλάδα να πολεμήσουν στο στρατό ξηράς, έφτασαν εθελοντές, για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους και στο ναυτικό. Η χαρακτηριστικότερη περίπτωση είναι του βρετανού αξιωματικού του ναυτικού Χάστινγκς (Hastings), που έφτασε στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1822 με τον Ζάρβις (Jarvis), γιο του αμερικανού προξένου στο Αμβούργο. Ο Χάστινγκς με τις συμβουλές του για την καλύτερη οργάνωση και εξοπλισμό του ελληνικού ναυτικού και με την προσωπική του δράση υπηρέτησε πολλαπλώς τον ελληνικό αγώνα. Άλλος γνωστός Φιλέλληνας υπήρξε ο γάλλος αξιωματικός του ναυτικού Ζουρνταίν (Zourdain), ο οποίος δημοσίευσε και ενδιαφέροντα απομνημονεύματα για την Ελληνική Επανάσταση.

Μολονότι οι περισσότεροι ξένοι εθελοντές ήλθαν στην Ελλάδα κατά τα δύο πρώτα έτη του Αγώνα, αφίξεις Φιλελλήνων συνεχίστηκαν σε όλη τη διάρκεια της Επανάστασης. Μια μικρή έξαρση παρατηρήθηκε μετά την άφιξη του λόρδου Βύρωνα, γύρω από τον οποίο δημιουργήθηκε, και με συμμετοχή παλαιότερων εθελοντών, ένα εκστρατευτικό σώμα. Επίσης, την ίδια περίπου εποχή, μετά την επιβολή του απολυταρχικού καθεστώτος στην Ισπανία με γαλλική στρατιωτική επέμβαση το 1823, υπήρξε ένα νέο κύμα εθελοντών, που πολεμούσαν προηγουμένως στο πλευρό των ισπανών συνταγματικών και αναζητούσαν τώρα νέο πεδίο δράσης.

Μεταξύ των νέων πολιτικών προ-

σφύγων που υπηρέτησαν την ελληνική υπόθεση, θα πρέπει να αναφερθεί ο κόμης Σανταρόζα (Santa Rosa), ένας από τους αρχηγούς της Επανάστασης του Πεδεμοντίου του 1821, που από το Λονδίνο ήλθε στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 1824 και βρήκε το θάνατο πολεμώντας κατά των Αιγυπτίων στη Σφακτηρία τον Μάιο του 1825. Ένας άλλος επιφανής Φιλέλληνας υπήρξε ο γάλλος συνταγματάρχης Φαβιέρος (Fabvier), που είχε διακριθεί παλαιότερα κατά τους Ναπολεόντειους Πολέμους και που απέκτησε αργότερα υψηλά αξιώματα στην πατρίδα του. Αυτοεξόριστος για πολιτικούς λόγους εκείνη την εποχή, ήλθε για δεύτερη φορά στην Ελλάδα στις αρχές του 1825 και οργάνωσε σώμα τακτικού στρατού, με το οποίο κατήγαγε σημαντικές επιτυχίες.

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

Για τον αριθμό των Φιλελλήνων που ήλθαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης να πολεμήσουν στην Ελλάδα δεν έχουμε ακριβή στοιχεία. Από συνδυασμό, πάντως, πληροφοριών μπορούμε να τους υπολογίσουμε γύρω στους 1.200. Από αυτούς βρήκαν το θάνατο, πάλι σύμφωνα με υπολογισμούς, γύρω στους 350, αριθμός όχι ευκαταφρόνητος. Ανάμεσά τους ήταν ο λόρδος Βύρων, ο οποίος, μολονότι, δεν έπεσε στο πεδίο των μαχών, ο θάνατός του, που συνδέεται άμεσα με τις συνθήκες παραμονής στην Ελλάδα και αποτελεί φόρο στον αγώνα για την ελευθερία της, προκάλεσε παγκόσμια απήχηση.

Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ο φιλελληνισμός, στις χώρες ιδιαίτερα της δυτικής Ευρώπης, εκδηλώ-

νεται και με μια άλλη μορφή, που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πολιτική. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για τις πολιτικές απόψεις υπέρ των Ελλήνων, που εκφράζονται κυρίως με τη μορφή αρθρογραφίας στις εφημερίδες. Ο φιλελληνισμός αυτός συνδέεται άμεσα με τις εσωτερικές πολιτικές επιδιώξεις στις χώρες που εκδηλώνεται και γι' αυτό δεν είναι άμοιρος πολιτικών υπολογισμών και υστεροβουλιών.

Σε χώρες όπου οι φιλελεύθερες ιδέες ήταν υπό απαγόρευση και η ελεύθερη έκφραση για θέματα εσωτερικής πολιτικής δεν ήταν ανεκτή, όπως στα περισσότερα γερμανικά κράτη, ο φιλελληνισμός, δηλαδή η υποστήριξη του αγώνα για την ελευθερία των Ελλήνων, αποτελούσε έναν έμμεσο τρόπο διακήρυξης φιλελεύθερων ιδανικών και ένα υποκατάστατο της απαγορευμένης στο εσωτερικό πολιτικής δραστηριότητας. Γι' αυτό, οι πιο συντηρητικές κυβερνήσεις είδαν με δυσπιστία το φιλελληνισμό, πράγμα που ανάγκασε πολλές φιλελληνικές εφημερίδες να αποφεύγουν τα απευθείας σχόλια και να αφήνουν να διαφαίνεται η φιλελληνική τους τοποθέτηση από τις ευνοϊκές ειδήσεις και τις άλλες συναφείς πληροφορίες τους για τα πολιτικά πράγματα της Ελλάδος.

Σε χώρες που το πολιτικό σύστημα επέτρεπε τους πολιτικούς αγώνες, όπως στη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία, ο φιλελληνισμός εμπλέκεται στις εσωτερικές πολιτικές διαμάχες. Ιδιαίτερα στη Γαλλία, όπου την εποχή αυτή κυριαρχούσε πολιτική οξύτητα, οι φιλέλληνες, που ανήκαν κατά μεγάλο μέρος στην αντιπολίτευση, ασκούσαν έντονη κριτική εναντίον

της κυβέρνησης, κατηγορώντας την ότι εγκατέλειπε τους Έλληνες στο έλεος των δημίων τους, τη στιγμή που ενίσχυε με κάθε τρόπο τον πασά της Αιγύπτου. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο γνωστός συγγραφέας και πολιτικός Σατομπριάν (Chateaubriand), που, όταν μετείχε από το 1822 μέχρι το 1824 ως υπουργός των Εξωτερικών στη γαλλική κυβέρνηση, τηρούσε επιφυλακτική στάση απέναντι στους Έλληνες, όταν για προσωπικούς λόγους πέρασε στην αντιπολίτευση, δημοσίευσε το 1825 μια παλλόμενη προκήρυξη υπέρ της αγωνιζόμενης Ελλάδος.

Η πολιτική αντιδικία πήρε ιδιαίτερες διαστάσεις με αφορμή τα κορυφαία γεγονότα της Επανάστασης, όπως την καταστροφή του Μεσολογγίου και τη Ναυμαχία του Ναβαρίνου. Έτσι, οι αντιπολιτευόμενοι Φιλέλληνες αντέδρασαν με μεγάλη βιαιότητα στην πτώση του Μεσολογγίου, την οποία απέδωσαν στην ευνοϊκή για τους Τούρκους πολιτική των Δυνάμεων. Από την άλλη πλευρά, η Ναυμαχία του Ναβαρίνου με την ευνοϊκή για τους Έλληνες έκβασή της, που συνέπιπτε με προεκλογική περίοδο στη Γαλλία, διαφιλονικείται και από τις δύο παρατάξεις: από τους φιλοκυβερνητικούς, που την προσγράφουν στην κυβερνητική πολιτική, και από τους αντιπολιτευόμενους, που θεωρούν ότι προκλήθηκε παρά την κυβερνητική θέληση και οφείλεται μόνο στους γενναίους γάλλους ναυτικούς. Κάποιοι, μάλιστα, καλούν τους γάλλους εκλογείς να συντρίψουν τους κυβερνητικούς υποψηφίους, όπως οι ναύαρχοι Κόδρινγκτον (Codrington), Δεριγνύ (de Rigny) και Χέυδεν (Heyden) συνέτριψαν τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο.

Η εκμετάλλευση του Ελληνικού Αγώνα για εσωτερικούς πολιτικούς σκοπούς, μολοντί δημιουργεί αμφιβολίες για τα ανιδιοτελή φιλελληνικά αισθήματα αυτών που την επιχειρούν, συγχρόνως αποτελεί απόδειξη για τη θερμή απήχηση που είχε η Επανάσταση στην κοινή γνώμη, ώστε τα κόμματα να θεωρούν ότι οι φιλελληνικές τους εκδηλώσεις μπορούσαν να έχουν γι' αυτά πολιτικές συνέπειες, ακόμη και άμεσα εκλογικά οφέλη. Από την άλλη πλευρά, η προβολή με ευνοϊκό πνεύμα του ελληνικού αγώνα, και όταν ακόμη υποκρύπτει πολιτικές σκοπιμότητες, είναι φυσικό να επηρεάζει το κοινό και να τροφοδοτεί έτσι το ευρύτερο φιλελληνικό κίνημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ E. Rothpletz, *Die Griechenbewegung in der Schweiz wahrend der hellenischen Freiheitskampfes, 1821-1830*, Βασιλεία (1948).
- ☞ Θ. Βαγενάς - Ε. Δημητρακοπούλου, *Αμερικανοί φιλέλληνες εθελοντές στο Εικοσιένα*, Αθήνα (1949).
- ☞ Ν. Τωμαδάκης, *Περί των αιτίων του φιλελληνισμού*, Αθήνα (1955).
- ☞ D. Dakin, Barth, M. Korn - Kehring, *Die Philhellenenzeit*, Μόναχο (1960).
- ☞ Α. Dimopoulos, *L'opinion publique française et la révolution grecque 1821-1827*, Ναυσού (1962).
- ☞ Μ. Bouvier - Bron, *Jean Gabriel Eynard (1775-1863) et le philhellénisme génevois*, Γενεύη (1963).
- ☞ J. Irmscher, *Der Philhellenismus in Preussen als Forschungsanliegen*, Βερολίνο (1966).
- ☞ C. M Woodhouse, *The Philhelenes*, Λονδίνο (1969).
- ☞ W. St. Clair, *That Greece might be still free. The Philhellenes in the war of independence*, Λονδίνο (1972).
- ☞ P. Echinard, *Grecs et philhellènes à Marseille. De la révolution française à l'indépendance de la Grèce*, Μασσαλία (1973).
- ☞ L. Droulia, *Philhellenisme, ouvrages inspirés par la guerre de l'indépendance grecque, 1821-1833*, Répertoire bibliographique, Αθήνα (1974).
- ☞ Κ. Σβολόπουλος, «Ο γαλλικός φιλελληνισμός κατά την ελληνική επανάσταση. Η πόλη του Στρασβούργου και η επαρχία του Ρήνου», *Επετηρίς Εταιρείας Στερεοελλαδικών μελετών*, Ε' (1974-1975), σελ. 299-332.
- ☞ Κ. Α. Βακαλόπουλος, *Σχέσεις Ελλήνων και Ελβετών φιλελλήνων κατά την ελληνική επανάσταση του 1821. Συμβολή στην ιστορία του ελβετικού φιλελληνισμού*, Θεσσαλονίκη (1975).
- ☞ Ε. Παπαγεωργίου-Προβατά, *Ο φιλελληνισμός της Τουλούζης (1821-1827). Η συμβολή του Τύπου*, Αθήνα (1978).
- ☞ Α. Tischer, *Die philhellenische Bewegung der 1820er Jahre in den preussischen Westprovinen*, Forschein (1981).
- ☞ R. Quack - Eustathiades, *Der deutsche Philhellenismus wahrend des griechischen Freinheitskampfes, 1821-1827*, Μόναχο (1984).
- ☞ R. Quack - Eustathiades, *Der Philhellenismus und die Modernisierung in Griechenland und Deutschland*, Θεσσαλονίκη (1986).
- ☞ Χ. Λάζος, *Η Αμερική και ο ρόλος της στην επανάσταση του 1821*, 2 τομ. Αθήνα (1983-1984).
- ☞ Ε. Konstantinou - U. Wiedenmann (εκδ) *Europaischer Philhellenismus, Ursachen und Wirkungen*, Neuried (1989).
- ☞ Δ. Κακάμπουρας, *Η βρετανική πολιτική, ο Μπάυρον και οι Έλληνες του '21*, Αθήνα (1993).

ΟΧΗΜΑΤΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ MRAP

Αναγκαία λύση
ή πανάκεια

στο σύγχρονο πεδίο μάχης;
Είναι ικανά να προσφέρουν
την πλήρη προστασία στο
προσωπικό;

Παρουσίαση του οχήματος

MAXX PRO

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Λγός (ΜΧ) Ευριπίδης Κ. Χανιάς

Τα οχήματα κατηγορίας MRAP (Mine Resistant - Ambush Protected) είναι η πιο πρόσφατη εξέλιξη θωρακισμένων τροχοφόρων οχημάτων, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν σε μια πολεμική σύρραξη. Μάλιστα, τα οχήματα αυτής της κατηγορίας, κατά κάποιο τρόπο, «γεννήθηκαν» από τα διδάγματα των πρόσφατων επιχειρήσεων.

ΟΡΙΣΜΟΣ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τι σημαίνει, όμως, ο όρος MRAP; Είναι στην αγγλική γλώσσα, τα αρχικά των λέξεων «ανθεκτικά σε νάρκες» (Mine Resistant) και «προστατευόμενα από ενέδρες» (Ambush Protected). Τα οχήματα αυτής της κατηγορίας είναι τροχοφόρα θωρακισμένα οχήματα, τα οποία μεταφέρουν προσωπικό και το προστατεύουν ουσιαστικά από συνηθισμένες αλλά και ασύμμετρες απειλές.

Χαρακτηριστικό των οχημάτων αυτών είναι η σχεδίαση της καμπίνας τους, που έχει μορφή-σχήμα σε διάταξη «V», πράγμα που βοηθά την εκτόνωση των αερίων που προκαλούνται από την έκρηξη κάποιας ποσότητας εκρηκτικής ύλης (που υπάρχει σε μια νάρκη ή σε ένα Αυτοσχέδιο Εκρηκτικό Μηχανισμό) εκατέρωθεν του σκάφους. Έτσι, δεν προκαλείται ουσιαστικά βυσμάτωση, ενώ υπάρχει ταυτόχρονη «διάχυση» του ωστικού κύματος και κατά συνέπεια μη διάτρηση του υψηλού επίπεδου θώρακα του σκάφους και φυσικά μη πρόκληση απωλειών στο επιβαίνον προσωπικό.

Τα οχήματα αυτά διαβαθμίζονται σε τρεις κατηγορίες. Η κατηγοριοποίηση αυτή εξαρτάται από τη χρησιμοποίησή τους και φυσικά από τη διαμόρφωση του χώρου μεταφοράς επιβατών. Πολύ συνοπτικά, οι τρεις αυτές κατηγορίες και η αντίστοιχη χρησιμοποίησή τους είναι οι εξής:

α. Κατηγορία 1: (MRUV – MINE RESISTANT UTILITY VEHICLE): οχήματα βάρους μέχρι 7 τόνους, με δυνατότητα μεταφοράς έως 6 ατόμων, προορισμένα για επιχειρήσεις σε αστικό περιβάλλον.

Όχημα τύπου RG-33L κατηγορίας II με το χαρακτηριστικό βραχίονα για χρήση από ομάδες Μηχανικού Μάχης και ομάδες EOD (Πηγή: Διαδίκτυο)

ΑΠΕΙΛΕΣ

Τι οδήγησε στην κατασκευή των οχημάτων κατηγορίας MRAP; Όπως έχουν αποδείξει οι πολεμικές επιχειρήσεις τις δυο τελευταίες δεκαετίες, η απειλή για τα μαχόμενα ή τα μετακινούμενα στρατεύματα δεν προέρχεται μόνο από τις γνωστές πηγές κινδύνου. Έτσι, λοιπόν, τα αίτια της δημιουργίας και η μαζικότητα χρήσης αυτής της κατηγορίας οχημάτων ήταν, μεταξύ των άλλων, οι έντονες επιθέσεις που δέχθηκαν τα στρατεύματα του στρατού των ΗΠΑ και των λοιπών συμμα-

β. Κατηγορία 2: (JERRV – JOINT EOD RAPID RESPONSE VEHICLE): οχήματα βάρους 19 τόνων, με δυνατότητα μεταφοράς έως 11 ατόμων και προορισμένα για αποστολές συνοδείας φαλαγγών, μεταφορά προσωπικού, χρήση από ομάδες Μηχανικού Μάχης, ομάδες ΕΕΚΕΜ (EOD) και διακομιδές απωλειών υγείας.

γ. Κατηγορία 3: (DEDICATED MINE/IED CLEARING FUNCTION): οχήματα βάρους 22,5 τόνων, με δυνατότητα μεταφοράς έως 13 ατόμων και προορισμένα αποκλειστικά για χρήση από ομάδες ΕΕΚΕΜ (EOD).

χικών δυνάμεων κυρίως στο Ιράκ (μετά τον 2^ο πόλεμο στον Περσικό Κόλπο, το έτος 2003) και δευτερευόντως στις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν, οι οποίες κατά κύριο λόγο προέρχονταν:

▣ από μεγάλη ποικιλία Αυτοσχέδιων Εκρηκτικών Μηχανισμών (ΑΕΜ ή IED: Improvised Explosive Devices)

▣ από άμεσα πυρά σε ενέδρες ατάκτων ή ανταρτών.

Μάλιστα σχετική έρευνα του στρατού των ΗΠΑ αποκάλυψε ότι κατά τις επιχειρήσεις των ΗΠΑ στο Ιράκ, οι ΑΕΜ προκάλεσαν την πλειοψηφία (63%) των απωλειών υγείας μάχης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Τα οχήματα αυτά έγιναν ευρύτερα γνωστά μετά το έτος 2007, λόγω της μαζικής χρήσης τους από το στρατό των ΗΠΑ. «Πρόγονοι» αυτής της κατηγορίας οχημάτων ήταν τα πρώτα θωρακισμένα τροχοφόρα οχήματα ΓΧ που είχαν εμφανιστεί από το τέλος της δεκαετίας του 1970. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το όχημα SAMIL της εταιρείας DENEL από την Νότια

λύτερο μέρος των αναβαθμισμένων θωρακισμένων τύπου HMMWV, με ορίζοντα περάτωσης τον Φεβρουάριο του 2009.

Πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι κάθε θωρακισμένο όχημα που υφίσταται δεν ανήκει αναγκαστικά στην κατηγορία MRAP, διότι σε αυτήν υπάγονται οχήματα που πληρούν μια σειρά προϋποθέσεων και προστασίας ανώτερου επιπέδου από κάθε άλλο που υπάρχει έως σήμερα.

Όχημα τύπου BUFFALO (κατηγορία III) για χρήση από ομάδες EOD.

Αφρική, η οποία δραστηριοποιήθηκε με τη σχεδίαση του οχήματος αυτού καθώς και με διάφορες σχεδιάσεις σαν κι αυτή.

Τα πρώτα οχήματα της κατηγορίας χρησιμοποιήθηκαν σε μικρούς αριθμούς από το στρατό και τους πεζοναύτες των ΗΠΑ στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, το έτος 2003. Τα αποτελέσματα των δοκιμών και γενικά της χρήσης τους ήταν πολύ ενθαρρυντικά. Όμως, μόλις στα τέλη του έτους 2006, το Υπουργείο Αμύνης των ΗΠΑ (DEPARTMENT OF DEFENCE ή D.O.D.), ξεκίνησε τη διαδικασία προμήθειας οχημάτων κατηγορίας MRAP, προκειμένου να αντικαταστήσει το μεγα-

ΜΑΖΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Όταν ξεκινούσε ο δεύτερος πόλεμος στον Περσικό Κόλπο (Μάρτιος 2003) με την επέμβαση των ένοπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ και των λοιπών συμμάχων στο Ιράκ, κανείς, σχεδόν, δεν μπορούσε να φανταστεί ότι το σύνολο των απλών οχημάτων ΓΧ ή των απλά θωρακισμένων δεν θα μπορούσε να επιβιώσει σε αυτό το απαιτητικό πεδίο της μάχης, τη στιγμή που εξ αρχής δοκιμάστηκαν «μεσαιού τύπου» Ταξιαρχίες (σύμφωνα με την ορολογία του US ARMY ονομάζονταν STRYKER BRIGADE COMBAT TEAM), στις οποίες κύριος «κορμός» ήταν διάφορες εκδόσεις των ελα-

φρά θωρακισμένων οχημάτων τύπου HMMWV (HIGH MOBILITY MULTIPURPOSE WHEELED VEHICLE) ή πιο απλά των γνωστών σε όλους ως «HUMMER» (συγκεκριμένα η έκδοση UP ARMORED HMMWV) και τα τροχοφόρα TOMA τύπου STRYKER, τα οποία μπορούσαν με την εξωτερική θωράκιση και επιπρόσθετη θωράκιση τύπου «περσίδας» (εναντίον όπλων ευθυτενούς τροχιάς και μικρής εμβέλειας A-T, όπως των πολύ γνωστών RPG-7) να παρέχουν

σοβαρό επίπεδο προστασίας από συμβατικές και ασύμμετρες απειλές.

Προοδευτικά, όμως, μετά τη λήξη των κανονικών επιχειρήσεων και την καταφανή νίκη των συμμαχικών δυνάμεων εναντίον του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, οι προσβολές στόχων από την ιρακινή πλέον αντίσταση άρχισαν να αυξάνουν με σημαντικές απώλειες υγείας μάχης και μέσων, κυρίως για το στρατό των ΗΠΑ.

Αποτέλεσμα έκρηξης νάρκης σε όχημα κατηγορίας MRAP τύπου RG-31 (κατηγορί-

Όπως είναι προφανές, η εσπευσμένη μαζική παραγωγή οχημάτων κατηγορίας MRAP ήταν προϊόν αποκόμισης διδαγμάτων (LESSON LEARNED) για τις ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ. Απαιτήθηκε, μάλιστα, η εσπευσμένη εισαγωγή των

οχημάτων αυτής της κατηγορίας σε υπηρεσία. Ωστόσο, αρχικά, δεν υπήρχε κοινός σχεδιασμός για την ανάπτυξη των οχημάτων MRAP, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αρκετοί προμηθευτές, καθένας με μια ανταγωνιστική θέση.

Η προμήθεια των οχημάτων πραγματοποιείται τόσο για το στρατό των ΗΠΑ όσο και για τον κλάδο των πεζοναυτών των ΗΠΑ, καθώς και για το στρατό του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας, της Αυστραλίας, της Ολλανδίας, της Ισπανίας και άλλων, οι οποίοι δρούσαν και δρουν σε χερσαίες επιχειρήσεις στο Ιράκ αλλά, δευτερευόντως, και στο Αφγανιστάν.

▲ Όχημα MRAP τύπου COUGAR Η κατηγορίας Ι του Βασιλικού στρατού του Ηνωμένου Βασιλείου σε φάλαγγα στο Διεθνές Αεροδρόμιο της Καμπούλ με αναρτημένη θωράκιση τύπου περσίδας.

αυτού του τύπου προσέφεραν ανώτερο επίπεδο ασφαλείας στα μεταφερόμενα τμήματα που δεν υπήρχε στα αθωράκιστα ή στα ελαφριάς θωράκισης οχήματα. Μάλιστα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα οχήματα MRAP αποτελούν μια «επανάσταση» στον τρόπο μεταφοράς-μετακίνησης στρατευμάτων.

Το βασικό πλεονέκτημα αλλά και όφελος από τη χρήση των οχημάτων της κατηγορίας αυτής είναι η πολύ σημαντική μείωση απωλειών υγείας μάχης και η ασφαλής μεταφορά των στρατευμάτων. Αυτό δεν αποτελεί απλώς μια διαπίστωση, αλλά προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία που παρουσίασαν ο στρατός των ΗΠΑ για τα τελευταία έτη παραμονής στο Ιράκ. Τον Ιούνιο του 2008, η εφημερίδα *USA Today* ανέφερε ότι οι επιθέσεις από ΑΕΜ στην άκρη των δρομολογίων

Από το 2010, με την απεμπλοκή των προαναφερθέντων δυνάμεων των ΗΠΑ από το Ιράκ, πολλά οχήματα μεταφέρθηκαν στο θέατρο επιχειρήσεων του Αφγανιστάν. Σύμφωνα με επίσημη αναφορά προς το Κογκρέσο των ΗΠΑ, το Υπουργείο Αμύνης των ΗΠΑ ανέφερε ότι έως την 6^η Ιανουαρίου 2011, 13.624 οχήματα κατηγορίας MRAP είχαν παραδοθεί ή μεταφερθεί για χρήση στο Αφγανιστάν.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΟΧΗΜΑΤΩΝ MRAP

Είναι κοινά αποδεκτό ότι τα οχήματα

How the Cougar 4x4 Mine Resistant Ambush Protected (MRAP) vehicle compares to the up-armored Humvee M1114:

MRAP

Humvee

108 inches	Width	91 inches
104 inches	Height	75 inches
233 inches	Length	196.5 inches
38,000 lbs..	Maximum weight	12,100 lbs.
5 - 10	Crew	4
330 hp	Engine	190hp
65 mph	Maximum speed	78 mph
5,000 lbs.	Payload capacity	2,300 lbs.
600 miles	Range	275 miles

Armor

V-shaped hull deflects force of blast away from crew.

Flat underside catches full force of blast through the floor

Sources: Credit Suisse; Force protection Inc. (forceprotection.net); globalsecurity.org; insidedefense.com; janes.com

By Frank Pompe and Karl Gelles, USA TODAY

Συγκριτικά τεχνικά χαρακτηριστικά και στοιχεία ενός οχήματος κατηγορίας MRAP (κατηγορία II) και ενός οχήματος με ελαφρά θωράκιση. (Αναδημοσίευση από την εφημερίδα USA Today)

στο Ιράκ και οι απώλειες υγείας από αυτές μειώθηκαν κατά σχεδόν 99% εξαιτίας, κυρίως, της χρήσης των οχημάτων κατηγορίας MRAP.

Επίσημη έκθεση προς το Αμερικανικό Κογκρέσο τον Ιανουάριο 2011 εκτιμά, επίσης, ότι η χρήση οχημάτων της κατηγορίας MRAP, κυρίως στο Αφγανιστάν, έχει μειώσει τους τραυματισμούς και τις απώλειες υγείας για το χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο 2009 έως και τον Ιούλιο 2010 πάνω από 30%.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΟΧΗΜΑΤΩΝ MRAP

Τα οχήματα έχουν και κάποιες αδυναμίες, οι οποίες, αφενός, δεν μπορούν να παρακάμψουν τα εμφανή πλεονεκτήματα, και αφετέρου μπορούν να ξεπεραστούν.

▣ Πολυτυπία

Το βασικό μειονέκτημα των οχημάτων είναι οι πολλοί τύποι που βρίσκονται σε υπηρεσία αυτή τη χρονική περίοδο, ειδικά στο στρατό των ΗΠΑ. Οι πιο πολλές επικρίσεις που έχει δεχθεί το πρόγραμμα παραγωγής οχημάτων κατηγορίας MRAP, έχουν να κάνουν με την έλλειψη παραγωγής ενός κοινού σχεδίου, το οποίο αποτελεί από μόνο του μια υλικοτεχνική πρόκληση για τις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, επικρίσεις υπήρξαν και για τον μικρό αριθμό οχημάτων που είχαν παραδοθεί σε μονάδες του στρατού των ΗΠΑ στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν έως και το έτος 2010, παρά τις μεγάλες

παραγγελίες που είχαν δοθεί στις κατασκευάστριες εταιρείες.

▣ Διαστάσεις οχήματος

Άλλες επικρίσεις αφορούν το βάρος και το μέγεθος των οχημάτων, που περιορίζουν σοβαρά την κινητικότητά τους κατά τη μετάβασή τους από τους κύριους δρόμους στις αστικές περιοχές ή κατά τη διέλευσή τους από γέφυρες. Όπως έχει μελετηθεί, το 72% των γεφυρών παγκοσμίως

της θωράκισης, υπάρχουν ανησυχίες ότι εάν σε περίπτωση ενέδρας καταστραφεί το αμάξωμα, το προσωπικό θα απομονωθεί εντός του σκάφους πιθανόν αβοήθητο. Επίσης, το όχημα μπορεί να προκαλέσει εκνευρισμό στον άμαχο πληθυσμό λόγω της απειλητικής του όψης.

▣ Δυσκολία Μεταφοράς

Πρόβλημα είναι η δυσκολία αερομεταφοράς τους σε οποιοδήποτε θέα-

Έκρηξη νάρκης σε όχημα κατηγορίας MRAP τύπου COUGAR H (κατηγορία I).

δεν μπορεί να αντέξει το βάρος των συγκεκριμένων οχημάτων κατηγορίας MRAP. Επιπρόσθετα, ανατρέπονται εύκολα, λόγω του υψηλού κέντρου βάρους, ενώ ελλοχεύει και ο κίνδυνος ηλεκτροπληξίας, λόγω του μεγάλου ύψους του οχήματος.

▣ Επιχειρησιακή ανάπτυξη

Επειδή το αμάξωμα του οχήματος είναι κατά κάποιο τρόπο ξεχωριστό, λόγω

τρο επιχειρήσεων ανά τον κόσμο, μιας και χρειάζονται μεγάλα μεταφορικά Α/Φ όπως των τύπων C-5 GALAXY ή An-124 ANTONOV, τα οποία είναι πολυδάπανα.

ΤΥΠΟΙ ΟΧΗΜΑΤΩΝ

Ο στρατός των ΗΠΑ, λόγω της επείγουσας ανάγκης προμήθειας τέτοιων

οχημάτων για τις επιχειρήσεις του στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, χρηματοδότησε πρόγραμμα, στο πλαίσιο ενός «προϋπολογισμού πόλεμου έκτακτης ανάγκης», βάσει του οποίου ανατέθηκε η παραγωγή τους σε αρκετές εταιρείες που παρουσίασαν υποδείγματα παρόμοιων οχημάτων.

Μάλιστα, όσον αφορά τα οχήματα τύπου HMMWV του κλάδου των πεζοναυτών των ΗΠΑ, είχε προγραμματιστεί να αντικατασταθούν όλα σε εμπόλεμες ζώνες με οχήματα κατηγορίας MRAP. Στις 8 Μαΐου 2007, ο τότε Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Ρόμπερτ Γκέιτς δήλωσε ότι η απόκτηση των οχημάτων κατηγορίας MRAP είναι τόσο ύψιστης προτεραιότητας για το στρατό των ΗΠΑ, ώστε κατά το οικονομικό αυτό έτος δόθηκε το ποσό των 1,1 δις Ευρώ από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ για το σκοπό αυτό. Ενδεικτικά, επίσης, αναφέρεται ότι η χρηματοδότηση για το οικονομικό έτος 2011 για το συγκεκριμένο πρόγραμμα ανήλθε στο ποσό των 3,4 δις δολλαρίων.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω τύποι οχημάτων:

▣ MAXX PRO της εταιρείας NAVISTAR INTERNATIONAL [κατηγορία I (υπόδειγμα:

Όχημα BUFALLO κατηγορίας II

AF, Dash, Plus, MRV) και κατηγορίας II (υπόδειγμα: Pro)]

▣ RG-33 της εταιρείας BAE SYSTEMS [κατηγορίας I και υπόδειγμα L κατηγορίας II (6x6)]

▣ COUGAR της εταιρείας FORCE PROTECTION [υπόδειγμα H κατηγορίας I (4X4) και υπόδειγμα HE κατηγορίας II (6x6)]

▣ RG-31 της εταιρείας GENERAL DYNAMICS LAND SYSTEMS [κατηγορίας I (υποδείγματα: Mk.5,A2) και κατηγορίας II (υπόδειγμα: Mk.5E)]

▣▣▣ MRAP ALL-TERRAIN VEHICLE (M-ATV) της εταιρείας OSHKOSH DEFENSE [κατηγορία I]

▣▣▣ CAIMAN της εταιρείας BAE SYSTEMS [κατηγορία I (4X4) και II (6X6)]

▣▣▣ BUFFALO MRV της εταιρείας FORCE PROTECTION [κατηγορίας III (6X6)]

▣▣▣ DINGO ATF της εταιρείας KMW [κατηγορία I].

Επιπρόσθετα, ενδεικτικά πάλι, αναφέρονται οι παρακάτω τύποι οχημάτων, οι οποίοι βρίσκονται υπό ανάπτυξη:

▣▣▣ ARAVIS της εταιρείας NEXTER

▣▣▣ OCELOT της εταιρείας FORCE PROTECTION EUROPE.

ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΟΧΗΜΑΤΩΝ

Παρά το γεγονός ότι πρόκειται για οχήματα με πολύ πρόσφατη εισαγωγή σε υπηρεσία, υπάρχουν ήδη ενέργειες αναβάθμισης και βελτίωσής τους, οι οποίες οφείλονται στις αδυναμίες ή μικροατέλειες που έχουν αναφερθεί κατά τη χρήση τους. Η ανάγκη για ακόμη μεγαλύτερη προστασία του προσωπικού πιέζει τις εταιρείες να βελτιώσουν τις σχεδιάσεις τους. Παράλληλα, οι εταιρείες σχεδιάζουν τώρα την επόμενη γενιά, η οποία θα ενσωματώσει και νέες βελτιώσεις που θα απαλείψουν τυχόν ατέλειες, ενώ θα εισάγει νέα δεδομένα ειδικά στα οχήματα της κατηγορίας I.

ΟΧΗΜΑ ΤΥΠΟΥ MAXX PRO

Από τις 8 Φεβρουαρίου 2011, το Τάγμα Ειδικής Συνθέσεως στο Αφγανιστάν χρησιμοποιεί για τη μεταφορά τού προσωπικού του 5 οχήματα κατηγορίας MRAP του τύπου MAXX PRO, προέλευσης και κατασκευής ΗΠΑ της εταιρείας NAVISTAR INTERNATIONAL.

Τα οχήματα αυτά διατέθηκαν δωρεάν από το στρατό των ΗΠΑ για ένα χρόνο και προήλθαν από τα αποθέματά του στο Ιράκ. Το πλήρωμα είναι τρεις (οδηγός, πολυβολητής και αρχηγός πληρώματος) και το μεταφερόμενο προσωπικό

Η πλάγια οπίσθια πλευρά του οχήματος στον όρχο του ΤΕΣΑΦ, όπου φαίνεται καθαρά η θωράκιση και η θύρα εξόδου του προσωπικού. Φωτογραφία από την παραλαβή των οχημάτων.

Εμπρόσθια πλευρά του οχήματος με τους θωρακισμένους υαλοπίνακες και τον πύργο. Φωτογραφία από την παραλαβή των οχημάτων.

είναι 4 άτομα. Το όχημα βασίζεται στο σκάφος του φορτηγού οχήματος της εταιρείας, το WorkStar 7000 .

Κύριος χρήστης του οχήματος είναι ο στρατός των ΗΠΑ. Οχήματα του τύπου έχει, επίσης, προμηθευτεί ο στρατός της Πολωνίας, ενώ ένας αριθμός απ' αυτά έχει παραχωρηθεί στον βουλγαρικό και στον γεωργιανό στρατό. Από την κατασκευάστρια εταιρεία έχουν παραδοθεί πάνω από 5000 οχήματα του τύπου.

Τα τεχνικά χαρακτηριστικά του οχήματος αναλυτικά είναι:

Πλήρωμα: 3-4 υπηρέτες

Βάρος: 12,5 tn κενό και 16,5 τόνοι μάχης [κατηγορία: I]

Μήκος: 6,45 m

Πλάτος: 2,51 m

Ύψος: 3,04 m

Εδαφική ανοχή (απόσταση από έδαφος): 35,5 cm

Ωφέλιμο φορτίο: 5 tn

Κινητήρας: 4χρονος 16 TURBO DIESEL 8,7 lt με 330 hp στις 2100 rpm

Κιβώτιο Ταχυτήτων: Αυτόματο 5άρι

Μέγιστη Ταχύτητα: 120 χιλ/ώρα

Τύπος Καυσίμου: JP-8

Χωρητικότητα ρεζερβουάρ: 67 γαλόνια ή 253 λίτρα

Αυτονομία Καυσίμου: 600 χλμ

Ανάρτηση: ημιελλειπτικό σύστημα

Φρένα: ABS-ESP- Αερόφρενο

Ελαστικά-Διαστάσεις: 395/85/R20

Δυνατότητα διάβασης υδάτινου κώλυματος: 91,4 cm.

Ο πύργος του οχήματος δέχεται πολυβόλο M-2 των 0,50 in (12,7mm) ή FN-MAG των 7,62mmx51 ή και βομβιδοβόλο GMG των 40mm.

Το όχημα αυτού του τύπου φέρει θωράκιση επιπέδου III και IIIa που προσφέρει προστασία από πυρά φορητών όπλων και εκρήξεις ναρκών και διάφο-

ρων ειδών εκρηκτικών υλών σε τυποποιημένη ή μη μορφή, της ισραηλινής εταιρείας PLASAN SASA (τη θωράκιση της ίδιας εταιρείας φέρουν τα οχήματα τύπου HUMMER M1113 – φορείς των εκτοξευτών KORNET-E που υπάρχουν στους ανεξάρτητους Λόχους A-T). Επίσης, το σκάφος φέρει σύγχρονο σύστημα προστασίας από ραδιολογική, βιολογική και χημική απειλή.

Επιπλέον, τα συγκεκριμένα οχήματα φέρουν ηλεκτρονικά αντίμετρα

Ο πύργος του οχήματος, στον οποίο έχει τοποθετηθεί πολ/λο 0,50 in M2, κατά τη συνοδεία φάλαγγας στην Καμπούλ.

Στιγμιότυπο από την παραλαβή των οχημάτων τύπου MAXX PRO στην έδρα του ΤΕΣΑΦ. Διακρίνονται οι κεραίες του Σ/Α τύπου HARRIS και τα ηλεκτρονικά αντίμετρα τύπου SYMPHONY.

της εταιρείας SYMPHONY, τα οποία αντιμετωπίζουν ή αδρανοποιούν σε ικανή ακτίνα (περί τα 25 μέτρα) τις ασύρματα μεταδιδόμενες ηλεκτρονικές εκπομπές

Λεπτομέρεια με πολ/λο τύπου FN-MAG προσαρμοσμένο στον πύργο του οχήματος. (Φωτο Λγός Ευριπίδης Χανιάς)

Συντήρηση οχήματος κατά την εβδομαδιαία προληπτική συντήρηση από εκπαιδευμένο τεχνικό προσωπικό του ΤΕΣΑΦ. (Φωτο Λγός Ευριπίδης Χανιάς)

Φωτογραφίες από το εσωτερικό του οχήματος τύπου MAXX PRO χωρίς προσωπικό (αριστερά) και με πλήρες προσωπικό (δεξιά), το οποίο φέρει τον ατομικό του φόρτο. (Φωτο Λγός Ευριπίδης Χανιάς)

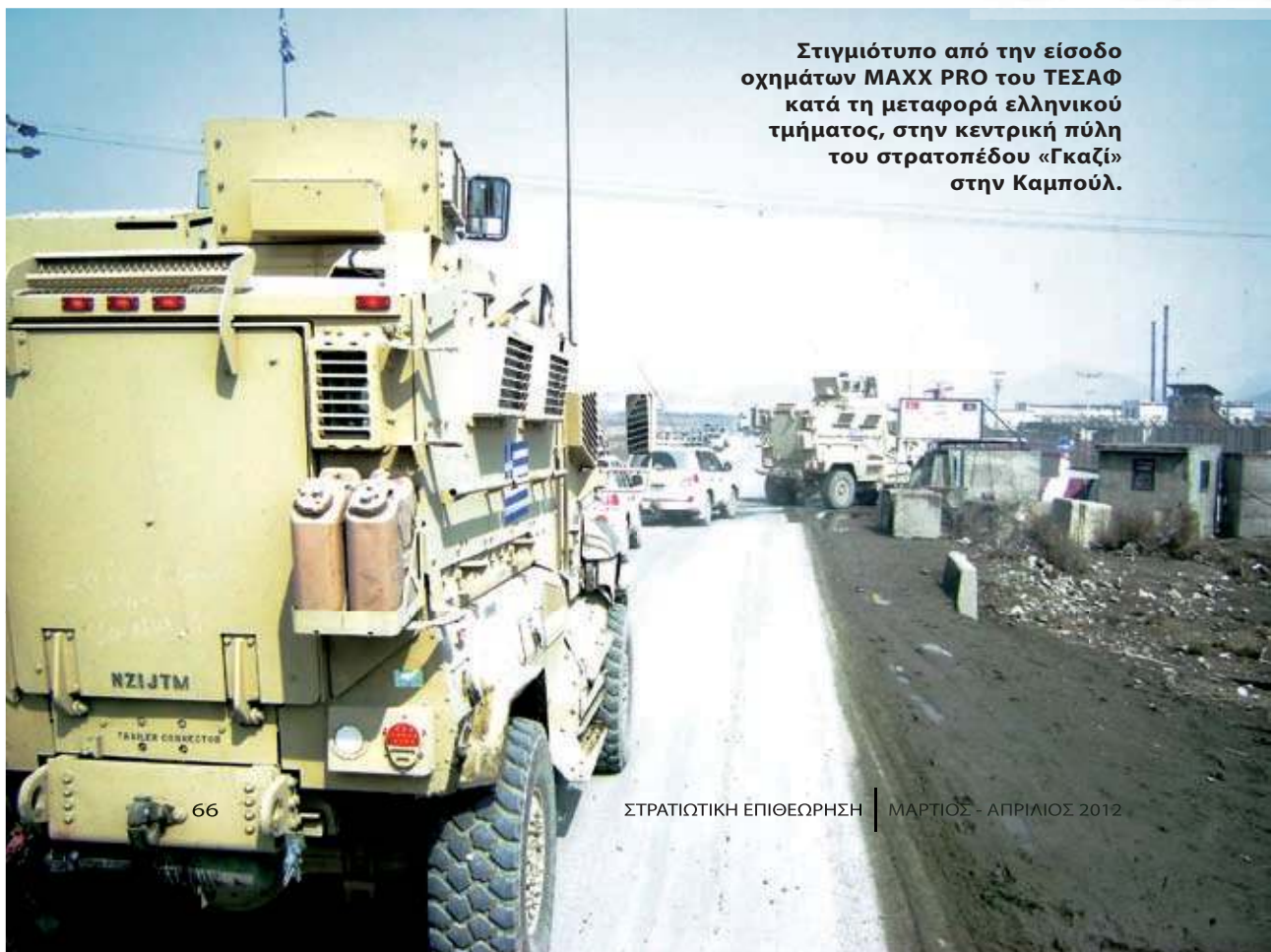

που μπορεί να πυροδοτήσουν AEM. Το συγκεκριμένο σύστημα αποτελεί ένα ακόμη αντίμετρο και μέσο προστασίας, και με αυτό είναι εφοδιασμένα όλα τα μέσα μάχης των δυνάμεων της ISAF. Το ίδιο σύστημα φέρει και το σύνολο των οχημάτων τύπου VBL της δυνάμεως του ΤΕΣΑΦ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Δεν επιδέχεται αμφισβήτηση ότι οι φάλαγγες οχημάτων σε επιχειρήσεις σε ουδέτερο ή εχθρικό περιβάλλον δεν «αντέχουν», πλέον, να περιλαμβάνουν αθωράκιστα οχήματα ΓΧ, τα οποία δεν παρέχουν καμία προστασία στο προσωπικό. Τα οχήματα κατηγορίας MRAP προσφέρουν μεγάλη ασφάλεια στα μεταφερόμενα τμήματα και προάγεται σημαντικά το επίπεδο προστασίας. Η νέα γενιά των οχημάτων της κατηγορίας, η οποία είναι υπό ανάπτυξη, θα έχει καλύτερα χαρακτηριστικά, βελτιώσεις και φυσικά μικρότερες διαστάσεις, προκειμένου να προαχθεί η ευκινησία ακόμη και σε αστικό περιβάλλον.

Στιγμιότυπο από την είσοδο οχημάτων MAXX PRO του ΤΕΣΑΦ κατά τη μεταφορά ελληνικού τμήματος, στην κεντρική πύλη του στρατοπέδου «Γκαζί» στην Καμπούλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α) Εγχειρίδια Εκστρατείας

☞ *TECHNICAL MANUAL (TM) 9-2355-324-10* «operator manual for MAXXPRO™ mine resistant ambush protected (MRAP) vehicle» έκδοση US ARMY, Ιούλιος 2010.

β) Άρθρα Αμυντικών Περιοδικών

☞ McLeary Paul, «Counter culture», Περιοδικό *Defence Technology International*, Απρίλιος 2010.

☞ McLeary Paul, «Armed and Dangerous». Περιοδικό *Defence Technology International*, Μάρτιος 2010.

☞ Batey Angus, Mackenzie Christina, «The tough get going». Περιοδικό *Defence Technology International*, Ιούλιος 2010.

☞ Andrew Feickert, «MRAP vehicles: Background and Issues for Congress». *Congressional Research Service*, 18 Ιανουαρίου 2011.

Διαδικτυακοί τόποι – διευθύνσεις:

☞ www.navistar.com

☞ www.defenseindustrydaily.com/more-mraps-1200-maxxpro-mpvs-from-navistar-03344

☞ http://en.wikipedia.org/wiki/International_MaxxPro

☞ ww.globalsecurity.org/military/systems/ground/maxxpro.htm

☞ www.plasansasa.com/product-lines/armored-vehicles

☞ www.hellenicdefence.gr/eidiseis/e2011/110210c.html

☞ www.defencenet.gr/defence/index.php?option=com_content&task=view&id=17452&Itemid=47

☞ www.defenseindustrydaily.com/M-ATV-A-Win-at-Last-for-Oshkosh-05602

☞ http://news.thomasnet.com/IMT/archives/2007/04/military_vehicles_ground_sea_air_transportation_budget_orders.html

☞ <http://www.armyrecognition.com/forum/viewtopic.php?p=5721&sid=f8a79aac9bdc05c024b301f0e1a0bb9>

☞ [http://en.wikipedia.org/wiki/Cougar_\(vehicle\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Cougar_(vehicle))

☞ http://www.defenseindustrydaily.com/more-mraps-1200-maxxpro-mpvs-from-navistar03344/?utm_campaign=newsletter&utm_source=did&utm_medium=textlink&utm_term=Navistar

☞ Χρησιμοποιηθείσες Συντμήσεις :

AEM (IED)	:	Αυτοσχέδιοι Εκρηκτικοί Μηχανισμοί ή IMPROVISED EXPLOSIVE DEVICES
A-T	:	Αντιαρματικό/-ων
ΓΧ	:	Γενικής Χρήσης
A-AEM (C-IED)	:	Αντιμετώπιση Αυτοσχέδιων Εκρηκτικών Μηχανισμών ή COUNTER – IMPROVISED EXPLOSIVE DEVICES
ΕΕΚΕΜ (EOD)	:	Εξουδετέρωση Εκρηκτικών κ Εκρηκτικών Μηχανισμών ή EXPLOSIVE ORDNANCE DISPOSAL
TOMA	:	Τεθωρακισμένο Όχημα Μάχης

Επανεξέταση της
Θεωρητικής Βάσης ΤΟΥ
Αγώνα εκ του Συστάδην
(Close Combat)
Τμημάτων ΠΖ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Τχης (ΠΖ) Ιωάννης Φασιανός
Άρθρο του Ανχη David Kilcullen στο *Australian Army Journal*, τεύχος Ιουνίου 2003

Το άρθρο αφορά σύγχρονες τακτικές αποβιβασμένου Πεζικού. Υποστηρίζει ότι ο αυστραλιανός Στρατός Ξηράς πρέπει να αναθεωρήσει κάποιες απόψεις του σχετικές με το ρόλο του ελιγμού και της καταστολής δια καταιγιστικών πυρών (suppression) κατά τον αγώνα εκ του συστάδην. Το άρθρο δεν επιχειρηματολογεί για κάποια συγκεκριμένη λύση. Αντ' αυτού, προβάλλει κάποια εμφανή προβλήματα σχετιζόμενα με το υφιστάμενο δόγμα μας και θέτει την πρόκληση για καινοτομίες και για συζήτηση των θεμάτων. Ο σκοπός είναι να ενθαρρύνει την επαγγελματική συζήτηση για νεοτερισμούς στην τακτική Πεζικού. Είτε αυτή η συζήτηση λάβει χώρα στις σελίδες αυτής της εφημερίδας ή σε κάποιο άλλο φόρουμ δεν έχει σημασία. Αυτό που έχει σημασία είναι να γίνει η συζήτηση, να αναθεωρήσουμε τη θέση μας σχετικά με το ρόλο της καταστολής με πυρά και του ελιγμού κατά τον αγώνα εκ του συστάδην και να αξιολογήσουμε την τακτική μας για τις συνθήκες του 21^{ου} αιώνα.

Παρ' όλο που η επιχειρησιακή εμπειρία εντός του αυστραλιανού ΠΖ είναι σήμερα περισσότερο διαδεδομένη απ' ό,τι την εποχή του πολέμου του Βιετνάμ, η πραγματική μάχιμη εμπειρία παραμένει σπάνια. Γι' αυτό, τα δόγματα τακτικής –ο τρόπος δηλαδή που πολεμάμε και το πώς εκπαιδεύουμε τους νεαρούς διοικητές μας– είναι σημαντικότερα από ποτέ. Εάν δεν αναπτύσσουμε διαρκώς την τακτική μας σκέψη, ελλοχεύει ο πραγματικός κίνδυνος να εφαρμόζουμε ακατάλληλες μεθόδους τακτικής σε μελλοντικές συγκρούσεις, με καταστροφικές συνέπειες. Το παρόν άρθρο θα περιγράψει, στην αρχή, κάποιες εμπειρίες που οδήγησαν τον συγγραφέα να αμφισβητήσει κάποιες απόψεις του συστήματος τακτικής μας. Στη συνέχεια, θα εξετάσει, εν συντομία, κάποιες ιστορικές και επιστημονικές ενδείξεις πριν καταλήξει στην πρόκληση να αναθεωρηθεί η βάση της τακτικής του πεζικού μας.

ΕΠΙΘΕΣΗ ΛΟΧΟΥ ΣΕ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ)

Μεταξύ του 1995 και 1997, υπηρέτησα ως εκπαιδευτής από ανταλλαγή, στο Σχολείο Μάχης Διμοιριτών του Βρετανικού Στρατού. Κατά τη διάρκεια κάθε εκπαιδευτικής σειράς, οι μαθητές συγκροτούσαν ένα Συγκρότημα Λόχου και εκτελούσαν διάφορες επιθέσεις σε αστικό περιβάλλον, χρησιμοποιώντας προσομοίωση - παρόμοια με το δικό μας Σύστημα Προσομοίωσης (Tactical Engagement Simulation System -TESS). Ήταν ασκήσεις διπλής ενεργείας, που διεξάγονταν σε προκαθορισμένα και οργανωμένα πεδία ασκήσεων, με ΟΝΥΠΑΣ και συστήματα προσδιορισμού θέσης που μας επέτρεπαν να αναπαράγουμε τις εμπλοκές των τμημάτων και να τις αναλύουμε με λεπτομέρειες. Επιτυγχανόταν ένας υψηλός βαθμός ρεαλισμού απέναντι σε έναν εχθρό που «έπαιζε ελεύθερα».

Κατά τη διάρκεια αυτών των τριών ετών στη Βρετανία, διοίκησα 12 επιθέσεις Λόχου στις εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις αστικού περιβάλλοντος στο Sennybridge στην Ουαλία και στο Corehill Down στο Salisbury Plain. Κάθε επίθεση καταγράφηκε και αναλύθηκε και η τακτική άλλαζε με το χρόνο, σε μια προσπάθεια να βελτιωθεί η επιβίωση του Λόχου κατά την επίθεση. Οι επιθέσεις εκτελέστηκαν στο ίδιο έδαφος κάθε φορά, ενάντια στον ίδιο εχθρό, με το ίδιο σενάριο τακτικής, έχοντας την ίδια αποστολή και ενεργούντων των ίδιων φίλιων δυνάμεων. Οι ασκήσεις αυτές απέδωσαν ένα σημαντικό ποσοστό εμπειρίας στην επίθεση σε αστικό περιβάλλον. Με υψηλής ποιότητας εξομοίωση, κατέστη δυνατό να αναγνωρισθεί ποιες απώλειες υπέστησαν τα φίλια ή εχθρικά στοιχεία, σε ποιο χρονικό σημείο της μάχης και σε ποια γεωγραφική περιοχή.

Τα αποτελέσματα ήταν εκπληκτικά. Στις πρώτες επιθέσεις, εφαρμόστηκε μια «ορθόδοξη» τακτική προσέγγιση. Η επίθεση ξεκίνησε με εξαπόλυση καταγιστικού πυρός καταστολής, το οποίο έδωσε τη δυνατότητα στη Δρια που είχε το ρόλο του τμήματος εφόδου να εισχωρήσει στο χωριό και να προχωρήσει μαχόμενη ώστε να εξασφαλίσει τους ζωτικούς ΑΝΣΚ. Η εφεδρεία, τότε, χρησιμοποιήθηκε για την εκκαθάριση της εναπομείνουσας αντίστασης στο χωριό, το οποίο υπερασπιζόταν μια ενισχυμένη Δρια σε προπαρασκευασμένη άμυνα και το οποίο τελικά θα καταλαμβάνονταν. Όμως, κάθε φορά, υφιστάμεθα βαριές απώλειες και απαιτούνταν αρκετές ώρες αγώνα έως την κατάληψή του.

Το πρόβλημα φαινόταν να οφείλεται στην καταστολή με πυρά. Ο Λόχος μπορούσε να πετύχει επαρκή υπεροχή πυρός, ώστε υπό την κάλυψη αυτού να προωθήσει την επιτιθέμενη Δρια μέχρι τα πρώτα σπίτια, αλλά ενώ προσπαθούσαμε να ελιχθούμε, τα επιτιθέμενα τμήματα υφίσταντο απώλειες από εχθρικές θέσεις σε βάθος, οι οποίες είχαν παραμείνει μη ανιχνεύσιμες και χωρίς «καταστολή». Μέχρι τη στιγμή που οι ΑΝΣΚ είχαν καταληφθεί, τα αποθέματα πυρ/κών είχαν ελαττωθεί τόσο πολύ (και οι απώλειές μας είχαν αυξηθεί τόσο πολύ) που ήμασταν εξαιρετικά ευάλωτοι στην αντεπίθεση.

Παρακολουθώντας το βίντεο των επιθέσεων και αναλύοντάς τες κατά τη διάρκεια της κριτικής μετά από κάθε άσκηση, βρέθηκα συχνά έκπληκτος

από τη συμπεριφορά και τις θέσεις των τμημάτων μου κατά τη διάρκεια των επιθέσεων. Δεν προωθούνταν κατά τομείς ή κατά ομάδες πυρός, εκκαθαρίζοντας το ένα οίκημα μετά το άλλο, δημιουργώντας μια ξεκάθαρη Προωθημένη Γραμμή Φιλίων Τμημάτων (FLOT), αλλά ούτε και κινούνταν σε ευθεία γραμμή. Αντ' αυτού, η κίνησή τους έμοιαζε με αυτή ενός κοπαδιού πουλιών - μικρές ανεξάρτητες ομάδες, εργαζόμενες για έναν κοινό σκοπό, αλλά χωρίς να έχουν ένα καθορισμένο σχηματισμό. Κινούνταν προς κάποιο σημείο από το οποίο να μπορούν να παρατηρήσουν και να καταστείλουν με πυρά την επόμενη εχθρική θέση, στη συνέχεια προς ένα σημείο από το οποίο η εχθρική αυτή θέση μπορούσε να εκκαθαριστεί, στη συνέχεια προς κάποιο άλλο σημείο από το οποίο να μπορούν να παρατηρήσουν την επόμενη εχθρική θέση, κ.ο.κ. Αυτός ο κύκλος: παρατήρηση - καταστολή δια πυρών - κίνηση - εκκαθάριση - παρατήρηση, δεν βασιζόταν σε γραμμές προωθήσεως, γραμμές αναφοράς, προωθημένες γραμμές φίλων τμημάτων ή γενικά σε οτιδήποτε έχει σχέση με «γραμμική» μορφή. Αντιθέτως, βασιζόταν σε «σημεία» - σημεία παρατήρησης, σημεία εκπομπής πυρός, σημεία εξόρμησης για επίθεση.

Μέχρι το τέλος της θητείας μου στο σχολείο και μέσω πειραματισμών με τακτικές και σχηματισμούς μάχης, βρήκα μία «φόρμουλα» που λειτουργήσε. Αυτή η φόρμουλα προέβλεπε την εμπλοκή των $\frac{3}{4}$ του Λόχου ως τμήμα υποστήριξης πυρών και μόνο ένα μικρό τμήμα (μια υπερενισχυμένη ομάδα), ως τμήμα εφόδου. Αυτή η ομάδα ήταν ελαφρά εξοπλισμένη, αλλά έφερε μαζί της υλικά ΜΧ και καταστροφών. Επίσης, προβλεπόταν και η σύσταση μιας «εφεδρείας πυρών» που περιελάμβανε μερικά πολυβόλα γενικής χρήσης και ελαφρούς όλμους 51χιλ., αντί μιας εφεδρείας που θα αποτελούσαν από τμήματα ελιγμού/εφόδου. Ο κύριος όγκος του Λόχου θα έπρεπε να καταστείλει με πυρά τις γνωστές εχθρικές θέσεις προκαλώντας απώλειες και θα ελίσσόταν μόνο για να επιτύχει αποτελεσματικότερα αυτή την καταστολή του εχθρού. Ο «εχθρός σε βάθος», συχνά αποκάλυπτε τις θέσεις του λόγω των πυρών που εκτελούσε προς υποστήριξη των πρόσθιων τμημάτων του, επιτρέποντας, έτσι, τη στοχοποίηση και καταστροφή των θέσεων αυτών σε βάθος. Επειδή το πλείστο του Λόχου ήταν τμήμα υποστήριξης πυρών, μπορούσαμε να μεταφέρουμε μεγαλύτερο φορτίο πυρομαχικών και ως εκ τούτου να εκπέμπουμε μεγάλο όγκο καταϊγιστικών πυρών για περισσότερο χρόνο. Το τμήμα εφόδου εμπλεκόταν μόνον αφού ο εχθρός θα είχε «σπάσει» και εάν ήταν δυνατόν, από μη αναμενόμενη κατεύθυνση. Εάν καθίστατο αναγκαίο, η «εφεδρεία πυρών» θα κατεύθυνε επιπλέον πυρά υποστήριξης στην πιο κρίσιμη περιοχή, μόλις το τμήμα εφόδου θα άρχιζε να ελίσσεται. Τα αποτελέσματα ήταν άριστα: το χωριό καταλαμβανόταν πολύ πιο γρήγορα, με πολύ λιγότερες φίλιες απώλειες σε σύγκριση με την προβλεπόμενη «ορθόδοξη» προσέγγιση.

Αυτή η εμπειρία έδωσε μια καθαρή ένδειξη ότι κάτι πήγαινε στραβά με την τακτική που προέβλεπαν τα δόγματά μας. Σύμφωνα με το δόγμα, τείνουμε να οργανώνουμε τα τμήματα με μια λογική «ξεκάθαρων» τρίτων: το 1/3 ως τμήμα εφόδου, το 1/3 ως υποστήριξη πυρών και το 1/3 ως εφεδρεία. Παρ'

όλα αυτά, η προσωπική μου εμπειρία υπέδειξε ότι αυτό δίνει ανεπαρκή καταστολή με πυρά του εχθρού, ενώ ταυτόχρονα μετατρέπει το τμήμα εφόδου σε μεγαλύτερο στόχο και ως συνέπεια αυξάνονται οι φίλιες απώλειες. Τείνουμε να θεωρούμε την εφεδρεία, κυρίως, ως δυνάμεις ελιγμού· στην επίθεση Λόχου, όμως, διαδασκόμαστε ότι όπου η αρχική έφοδος αποτυγχάνει, περισσότερα τμήματα εφόδου από μόνοι τους δε θα πετύχουν. Το αυστραλιανό δόγμα τείνει να εκφράζει την τακτική με «γραμμικούς» όρους - γραμμές εξορμήσεως, άξονες προελάσεως, όρια εκμεταλλεύσεως, κ.ά.. Από την εμπειρία μου, προσανατολίζομαι να προτείνω ότι (κυρίως σε ένα σύνθετο έδαφος όπως είναι το αστικό περιβάλλον) αυτό που έχει σημασία είναι όχι οι «γραμμές» αλλά τα «σημεία».

Κάτι σημαντικότερο: το δόγμα μας ισχυρίζεται ότι η τακτική επιτυχία στον αγώνα εκ του συστάδην βασίζεται στον ελιγμό. Σύμφωνα με το δόγμα, καταστέλλουμε με πυρά τον εχθρό, καθαρά για να δημιουργήσουμε ευνοϊκές συνθήκες για ελιγμό και στη συνέχεια, ελίσσαστε για να τον νικήσουμε. Η εμπειρία στο Sennybridge ήταν εντελώς διαφορετική: Η επιτυχής τακτική για το πεζικό σε σύνθετο έδαφος, φαίνεται να βασίζεται στην καταστολή του εχθρού μέσω καταϊγιστικών πυρών. Καταστείλαμε τον εχθρό

με πυρά, μέχρι του σημείου που υπέστη τέτοιες απώλειες, ώστε τα πυρά του άρχισαν να λιγοστεύουν. Αυτή η καταστολή μετέβαλε την αναλογία δυνάμεων καθαρά υπέρ των φίλων που επιτίθεντο, πλήττοντας το εχθρικό ηθικό, αλλά το κυριότερο, πέτυχε τη φίλια «κυριαρχία πυρός» στο πεδίο. Τότε, και μόνο τότε, ξεκινήσαμε τον ελιγμό μας και συχνά ο ελιγμός μας απλά σταθεροποίησε μια νίκη που είχαμε ήδη επιτύχει μέσω της καταστολής με καταιγιστικά πυρά. Πράγματι, μερικές φορές, απλώς η εμφάνιση του τμήματος εφόδου από μη αναμενόμενη κατεύθυνση ήταν επαρκής για να «σπάσει» την εχθρική αντίσταση, υπό τον όρο ότι η καταστολή ήταν αρκετά αποτελεσματική.

Η θεμελιώδης σημασία του ελιγμού και η αξία μιας τέτοιας προσέγγισης του θέματος (ότι δηλαδή ο ελιγμός είναι κυρίαρχο στοιχείο) δεν αμφισβητείται. Τα στρατιωτικά διδάγματα από το Ηνωμένο Βασίλειο, παρ' όλα αυτά, υποδεικνύουν ότι ο ελιγμός ήταν κάτι που εκτελούνταν κυρίως πριν τον αγώνα εκ του συστάδην. Αποτελεσματικός ελιγμός επέτρεπε στο Λόχο να ξεκινήσει τη μάχη υπό τις καλύτερες ει δυνατόν συνθήκες και αυτό ήταν ξεκάθαρα απαραίτητο. Από τη στιγμή, όμως, που άρχιζε η καθαρή εμπλοκή του σε αγώνα εκ του συστάδην, η καταστολή με καταιγιστικά πυρά γινόταν το κλειδί της επιτυχίας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Επιστρέφοντας στην Αυστραλία το 1998 για να διοικήσω έναν Λόχο Πεζικού, είχα αρκετούς προβληματισμούς σχετικά με την προβλεπόμενη «ορθόδοξη» τακτική μας μικρών κλιμακίων. Στη Βρετανία, είχα συνηθίσει μία τακτική μεθοδολογία για επιχειρήσεις σε κατοικημένους τόπους που λειτουργούσε σε περιβάλλον προσομοίωσης, αλλά υπήρχαν αμφιβολίες σχετικά με την αξία της σε πραγματικές συνθήκες. Για παράδειγμα, η εμπειρία μου περιοριζόταν στην εκτέλεση επίθεσης ενός πλήρους Λόχου μόνο κατά τη διάρκεια εκπαίδευσης. Ακόμη σημαντικότερο, στο Ηνωμένο Βασίλειο οι επικρατούσες συνθήκες ήταν πολύ ειδικές στο αστικό περιβάλλον και βασιζόνταν στην προσομοίωση. Δεν υπήρχε τρόπος να προσομοιώσουμε έμμεσα πυρά ή τη συναισθηματική και πνευματική φόρτιση της μάχης. Όπως οι περισσότεροι αξιωματικοί του Πεζικού, προβληματίζομαι αρκετά σχετικά με τα συμπεράσματα που έβγαιναν από την προσομοίωση, σε σχέση με αυτά από τη μάχη σε πραγματικές συνθήκες.

Τότε, η πραγματικότητα ήρθε υπό τη μορφή της ανάπτυξης αυστραλιανών στρατευμάτων στο Ανατολικό Τιμόρ, τον Σεπτέμβριο του 1999. Το Τάγμα μου ήταν το πρώτο που προσγειώθηκε στο Ντίλι και αναπτύχθηκε στα σύνορα με το Δυτικό Τιμόρ μέσα σε λίγες ημέρες. Στην πρώιμη περίοδο της επιχείρησης INTERFET, οι επιχειρήσεις στα σύνορα βασιζόνταν κυρίως στην αντιμετώπιση στασιαστών (counterinsurgency), παρά στην επιβολή της ειρήνης (peace enforcement). Εξάλλου, στην πραγματικότητα, σε πολλές περιοχές δεν υπήρχαν καθόλου πολίτες και υπήρχαν συχνές εμπλοκές με δυνάμεις πολιτοφυλακής που επιχειρούσαν να περάσουν στο Δυτικό Τιμόρ. Στοιχεία του Λόχου μου

ενεπλάκησαν έτσι αρκετές φορές. Εγώ έλαβα μέρος σε μία μεγάλη μάχη που διήρκησε 90' λεπτά περίπου, μεταξύ ενός τακτικού ΣΔ Λόχου, 2 Διμοιριών και αργότερα 1 ομάδας Μ/Κ ΠΖ από την πλευρά μας και μιας ενισχυμένης Διμοιρίας του ινδονησιακού στρατού και περίπου 20 πολιτοφυλάκων από την άλλη. Αυτές οι επαφές και η παρατήρηση της εμπειρίας άλλων στρατιωτών από μάχη σε πραγματικές συνθήκες με έπεισαν ότι υπήρχε ισχυρή δόση αλήθειας στις παρατηρήσεις που είχα αποκομίσει νωρίτερα.

Για παράδειγμα, ήταν προφανές ότι το στρατιωτικό τμήμα που προηγούνταν, απλά θα καθηλωνόταν κατά την επαφή με τον εχθρό, ανήμπορο πλέον να ελιχθεί και ικανό μόνο να ανταποδώσει πυρά για να προστατευτεί και να μπορέσει να απεγκλωβίσει προς τα πίσω τούς προωθημένους ανιχνευτές του. Στοιχεία του Λόχου στα πλευρά, εκτός του χώρου που σημειωνόταν η άμεση επαφή, ήταν ικανά να καταστείλουν με πυρά, αλλά δεν είχαν ακόμη δυνατότητα ελιγμού, παρά μόνο για να βρεθούν σε κάποιο σημείο από όπου θα πετύχαιναν καλύτερη καταστολή. Αυτά τα πλευρικά στοιχεία –σε αυτή την περίπτωση ο τακτικός ΣΔ του Λόχου– πέτυχε εχθρικές απώλειες με την καταστολή δια πυρών και τελικά προκάλεσε κάποιο δισταγμό στον εχθρό. Σε αυτές τις καταστάσεις, η καταστολή ήταν υψίστης σημασίας. Κανείς ελιγμός δε θα είχε πραγματοποιηθεί –ή δε θα ήταν εφικτός– παρά μόνον όταν ο εχθρός είχε ήδη «σπάσει» και είχε επιτευχθεί η κυριαρχία πυρός από τους φίλιους. Τότε και μόνο τότε μπόρεσαν οι υπομονάδες να ελιχθούν. Σε αυτή την περίπτωση, αφού ο εχθρός είχε πλέον κατασταλεί και είχε υποστεί απώλειες, η απλή εμφάνιση της δύναμης ταχείας αντίδρασης, επιβιβασμένης σε τεθωρακισμένα οχήματα, ανάγκασε τον αντίπαλο να επιζητήσει ανακωχή πυρός¹.

Παρομοίως, ο βασισμένος σε «γραμμές» ελιγμός ήταν εντελώς αναποτελεσματικός. Αυτό που ενδιέφερε ήταν όχι η θέση της πρόσθιας γραμμής μας, αλλά το να φθάσεις σε ένα σημείο (ή σε μια σειρά από σημεία) απ' όπου ο εχθρός θα μπορούσε να αναγνωριστεί και να κατασταλεί αποτελεσματικά με πυρά. Μόλις επιτυγχανόταν αυτό, ήταν θέμα διατήρησης μιας ικανοποιητικής πίεσης μέσω της καταστολής, ώστε να επιτευχθεί η υπεροχή πυρός. Αυτό, τελικά, με τη σειρά του, περιόρισε σημαντικά το εχθρικό πυρ, επιτρέποντας έναν αποτελεσματικό ελιγμό.

Συνοψίζοντας, η προσωπική μου εμπειρία και η παρατήρηση των εμπειριών άλλων στρατιωτών, τόσο σε προσομοίωση όσο και σε πραγματική μάχη εκ του συστάδην, με οδήγησε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

➔ Πρώτον, η μάχη αποβιβασμένου πεζικού σε αγώνα εκ του συστάδην έχει

¹ Αυτό το άρθρο αφορά την καινοτομία στην τακτική ΠΖ και γι' αυτό, δεν υπάρχει εδώ καθόλου χώρος για να αναφερθώ άμεσα στα τεθωρακισμένα. Παρ' όλα αυτά, είναι φανερό ότι τα τεθωρακισμένα παρέχουν ένα πελώριο πλεονέκτημα στον αγώνα εκ του συστάδην. Σε 2 περιπτώσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο Λόχος μου είχε ΥΔ έναν ΟΥΜΑ Challenger για μια επίθεση σε κατοικημένο τόπο. Και στις δύο περιπτώσεις, το χωριό καταλήφθηκε πολύ γρήγορα με πολύ ελαττωμένες απώλειες. Η προσομοίωση και η μάχιμη εμπειρία μαζί υποστηρίζουν το συμπέρασμα ότι τα άρματα σώζουν τις ζωές των πεζών. Κανείς λογικός διοικητής πεζικού δε θα εμπλεκόταν ποτέ σε μάχη χωρίς τεθωρακισμένα όπου αυτά ήταν διαθέσιμα. Δυστυχώς, επειδή τα άρματα μάχης είναι σπάνια μέσα στον αυστραλιανό στρατό, λίγοι διοικητές πεζικού βλέπουν τα μεγάλα οφέλη που αποδίδουν και γι' αυτό τείνουν να υποεκτιμούν την αξία τους. Είναι μέγιστο λάθος.

να κάνει περισσότερο με την καταστολή του εχθρού δια πυρών παρά με τον ελιγμό των φιλιών τμημάτων και έχει σχέση με «σημεία» και όχι με «γραμμές».

➔ Δεύτερον, ο προβλεπόμενος «ορθόδοξος» διαχωρισμός του Λόχου σε διμοιρία εφόδου, διμοιρία υποστήριξης πυρών και διμοιρία εφεδρείας είναι αποτελεσματικός, αλλά κοστίζει σε χρόνο και απώλειες.

➔ Τρίτον, ένας διαχωρισμός του Λόχου κατά τον οποίο θα προβλεφθούν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του Λόχου, ως Τμήμα Υποστήριξης Πυρών, μία Εφεδρεία Πυρών (αντί μίας εφεδρείας από τμήματα ελιγμού) και τέλος ένα μικρό Τμήμα Εφόδου, λειτουργεί καλύτερα σε σύνθετο έδαφος.

➔ Τέταρτον, το πεζικό στην έφοδο δε διατηρεί σταθερούς «γραμμικούς» σχηματισμούς. Όσο προσπαθούμε να το κάνουμε αυτό, το μόνο που πετυχαίνουμε είναι να αυξάνουμε τις φιλίες απώλειες. Αντ' αυτού, κινείται από σημείο σε σημείο, σε ένα κύκλο που περιλαμβάνει: παρατήρηση - καταστολή δια πυρών - κίνηση - εκκαθάριση - παρατήρηση².

² Και πάλι, αξίζει να σημειωθεί εδώ, ότι οποτεδήποτε το ΠΖ δύναται να εκτελέσει μόνον μία από αυτές τις λειτουργίες κάθε φορά, τα ΤΘ δύνανται να εκτελέσουν όλα αυτά -εκτός της εκκαθάρισης- ταυτόχρονα. Αυτό είναι ένα από τα σημαντικά πλεονεκτήματα των ΤΘ κατά τον αγώνα εκ του συστάδην. Φυσικά, οι πεζοί ακόμα απαιτούνται για την εκκαθάριση θέσεων και για την προστασία των αρμάτων από μια ποικιλία απειλών κοντινής αποστάσεως, ενώ και το ΠΖ και τα ΤΘ βασίζονται αρκετά στο ΜΧ

Για άλλη μια φορά, δεν ισχυρίζομαι ότι ο ελιγμός είναι ασήμαντος. Αυτό που λέω είναι ότι ο ελιγμός είναι κάτι που συμβαίνει πριν, μετά και γύρω από τα πλευρά της μάχης εκ του συστάδην. Ο ελιγμός εισάγει κάποιον στη μάχη υπό τις ευνοϊκότερες συνθήκες. Από τη στιγμή όμως, που εκτελεστεί για το πεζικό ο αγώνας εκ του συστάδην γίνεται κυρίως αγώνας καταστολής δια πυρών παρά αγώνας ελιγμού.

Η τακτική του αυστραλιανού στρατού δεν εκσυγχρονίστηκε σημαντικά από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και βασίζεται στην εμπειρία από τις συγκρούσεις στη Νοτιοανατολική Ασία τόσο κατά τη διάρκεια αλλά και μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Γι' αυτό, το δόγμα μας τείνει να θεωρεί δεδομένη την ύπαρξη ζούγκλας. Για το λόγο αυτό, θεωρούμε επίσης δεδομένη την ικανοποιητική απόκρυψη και ως εκ τούτου, τη δυνατότητα να μεταπέσουμε με ευκολία σε γραμμικό σχηματισμό, ώστε να μπορέσουμε να μεγιστοποιήσουμε την ισχύ πυρός στο μέτωπο. Το δόγμα μας, τότε, προβλέπει ένα τμήμα υποστήριξης πυρών -συχνά ακροβολισμένο σε επιμηκυμένη γραμμή και ταγμένο με ιδεατό τρόπο σε 90^ο ως προς τον άξονα (γραμμή) της εφόδου- το οποίο να συνδράμει το τμήμα εφόδου (που συνήθως, ακροβολίζεται επίσης σε επιμηκυμένη γραμμή) στην προώθησή του στην εχθρική θέση μέχρι ενός γραμμικού ορίου εκμεταλλεύσεως. Αυτή η συλλογιστική είναι εντελώς «γραμμική» και όπως περιγράφηκε, με σύγχρονο οπλισμό σε σύνθετο έδαφος [όπου η κάλυψη, η απόκρυψη και ο εδαφικός χώρος μπορεί να μην είναι διαθέσιμα ή κατάλληλα ώστε να ευνοούν την μετάπτωση σε γραμμικούς σχηματισμούς (π.χ. σε ακροβολισμό)], δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική. Πριν μπορέσουμε να οδηγηθούμε σε γενικεύσεις από αυτά τα ειδικά παραδείγματα, πρέπει να εξετάσουμε τι μπορεί να αποκαλύψει η ιστορική και η επιστημονική ανάλυση.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

Αρκετοί εν ενεργεία αξιωματικοί του πεζικού, έχουν σχολιάσει ότι η ιδέα του να έχεις ένα μεγάλο τμήμα υποστήριξης πυρών και ένα μικρό τμήμα εφόδου δεν είναι κάτι νέο και ότι ο στρατάρχης Έργουιν Ρόμμελ το εφάρμοζε στον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτό, βεβαίως, είναι αλήθεια, όπως περιγράφεται στο ίδιο το βιβλίο του *Το Πεζικό Επιτίθεται*. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, τη γερμανική επίθεση στο όρος Matajur τον Οκτώβριο του 1917. Σε ορεινό έδαφος, το απόσπασμα του Ρόμμελ πέτυχε να διεισδύσει σε διαδοχικές εχθρικές αμυντικές γραμμές, συλλαμβάνοντας 9150 αιχμαλώτους και 81 πυροβόλα, με απώλειες μόνο 6 νεκρούς και 30 τραυματίες -ένα εκπληκτικό ποσοστό απωλειών για μάχη του 1^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου³. Η μέθοδος του Ρόμμελ ήταν να χρησιμοποιήσει ένα τμήμα υποστήριξης πυρών που συνήθως αποτελούνταν από

και το ΠΒ για την επιβίωσή τους -μια κλασική κατάσταση συνδυασμού των όπλων.

³ Erwin Rommel, *Infantry Attacks*, Greenhill Books, London, 1990, pp. 202-23 (First published 1937 as *Infanterie greift an*).

μεγάλο αριθμό πολυβόλων ταγμένα σε θέση να καταστείλουν με πυρά τις εχθρικές δυνάμεις, ενώ ένα μικρό τμήμα διείσδυσης δημιουργούσε και διέυρυνε ένα ρήγμα και στη συνέχεια το τμήμα εκμεταλλεύσεως (που συνήθως αποτελούνταν από τον κύριο όγκο των δυνάμεών του) διείσδυε δια μέσου του ρήγματος και κινούνταν βαθιά στα μετόπισθεν των εχθρικών γραμμών⁴.

Είναι ξεκάθαρο ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ της μεθόδου του Ρόμμελ και της προσέγγισης που περιγράφηκε νωρίτερα. Υπάρχει, παρ' όλα αυτά, μία ομοιότητα στην έμφαση που δίνεται να επιτευχθεί η κυριαρχία πυρός μέσω καταστολής, πριν ξεκινήσει ένα μικρότερο τμήμα εφόδου να ελιχθεί. Έτσι, η συλλογιστική αυτή δεν είναι καινούργια. Τίθεται παρ' όλα αυτά το ερώτημα: Εάν η ιδέα είναι τόσο καλά θεσμοθετημένη, γιατί δεν είναι στο δόγμα μας και γιατί εξακολουθούμε να διδάσκουμε τακτική μικρών κλιμακίων που βασίζονται σε «γραμμικής» μορφής ελιγμό αντί για «σημειακής» μορφής καταστολή δια πυρών; Οι νέοι διοικητές μας ακόμη εστιάζουν στο να νικήσουν δια του ελιγμού αντί να νικούν στον αγώνα για υπεροχή πυρός.

Η εμπειρία του Ρόμμελ δεν είναι το μόνο ιστορικό προηγούμενο. Το 1982, το 2^ο Τάγμα του Συντάγματος Αλεξιπτωτιστών είχε μια παρόμοια εμπειρία στο Goose Green στα Φώκλαντ. Όταν ο 1^{ος} Λόχος καθλήθηκε στο Darwin Hill από καλυμμένες θέσεις των Αργεντινών, προσπάθησαν χωρίς αποτέλεσμα για αρκετές ώρες να διασπάσουν την εχθρική άμυνα, εφαρμόζοντας τον προβλεπόμενο «ορθόδοξο» γραμμικό ελιγμό. Αυτή η έφοδος κόστισε στο Λόχο απώλειες πολλών ζώων, συμπεριλαμβανομένης και αυτής του Διοικητή Ανχη «H» Jones. Τελικά, η θέση καταλήφθηκε εξαιτίας της αποτελεσματικής καταστολής με πυρά. Η καταστολή αυτή περιλάμβανε και καταϊγιστικά πυρά από το βαρύ οπλισμό των Λόχων σε 2^ο κλιμάκιο (στο βάθος της διάταξης), καταφέροντας κυριαρχία πυρός και προκαλώντας την ξαφνική κατάρρευση των εχθρικών θέσεων. Τότε –και μόνο τότε– μπόρεσε ένα μικρό τμήμα ελιγμού να εξασφαλίσει τη θέση⁵.

Ο Σύντνεϋ Τζάρου –ο μόνος βρετανός αξιωματικός που επέζησε στη διοίκηση μιας διμοιρίας ελαφρού πεζικού σε όλη τη διαδρομή από τη Νορμανδία έως το Βερολίνο το 1944-45– συζήτησε μια φορά περί ελιγμού τμημάτων κλιμακίου Λόχου με τους μαθητές μου στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η άποψή του ήταν ότι «σε επίπεδο Λόχου, μπορείς να ελιχθείς όσο θέλεις, αλλά εάν ελιχθείς γύρω από ένα ισχυρό σημείο της εχθρικής διάταξης για να το αποφύγεις, απλά θα χτυπήσεις το επόμενο μεμονωμένο ισχυρό σημείο. Τελικά, θα αναγκαστείς να εκτελέσεις έφοδο και όταν το κάνεις, θα πρέπει να βασιστείς στην ισχύ πυρός»⁶.

Πολυάριθμα ακόμη ιστορικά παραδείγματα καταδεικνύουν ότι η ιδέα του

⁴ David A. Grossman, "Maneuver Warfare in the Light Infantry: The Rommel Model" in Richard D. Hooker (ed.), *Maneuver Warfare - An Anthology*, Presidio Press, Novato, CA, 1993.

⁵ S. Fitz-Gibbon, *Not Mentioned in Despatches The History and Mythology of the Battle of Goose Green*, Lutterworth Press, Cambridge, 1995, pp. 123-33.

⁶ Sydney Jary, discussion with PCBC students, August 1996. Βλέπε Sydney Jary, *18 Platoon*, 3rd edn, Sydney Jary, Ltd., Bristol, UK, 1994.

να κερδίσεις στον αγώνα πυρών μέσω της καταστολής και μετά να ελιχθείς για να σταθεροποιηθείς, υφίσταται εδώ και αρκετό καιρό. Για μια πλειάδα λόγων, φαίνεται ότι η αντίπαλη ιδέα, το να νικήσεις τον εχθρό μέσω του ελιγμού (δηλαδή με κίνηση) και να χρησιμοποιήσεις την καταστολή απλά ως ένα μέσο για να διευκολυνθεί αυτή η κίνηση, κυριάρχησε στην αυστραλιανή τακτική σκέψη. Επειδή η κίνηση περιγράφεται εύκολα και ελέγχεται με τη χρήση μιας «γραμμικής συλλογιστικής» –άξονες, γραμμές εξορμήσεως και όρια εκμεταλλεύσεως– ο τρόπος σκέψης μας έγινε κατά συνέπεια αρκετά «γραμμικός». Δυστυχώς, το πεδίο της μάχης δεν είναι «γραμμικό» και αναμφισβήτητα ποτέ δεν ήταν.

Σύγχρονες μελέτες του Οργανισμού Αμυντικής Επιστήμης και Τεχνολογίας (DSTO) υποστηρίζουν την άποψη ότι «η καταστολή δια καταγιστικού πυρός είναι υψίστης σημασίας» στον αγώνα εκ του συστάδην αποβιβασμένου πεζικού. Μία μελέτη των D. K. Bowley, T. Castles, A. Ryan (2001) ανέλυσε τις δοκιμές Αναδιοργάνωσης του Στρατού Ξηράς ώστε να καθορίσει τους μηχανισμούς-κλειδιά στον αγώνα εκ του συστάδην. Η μελέτη εστιάσθηκε στο πώς τα στρατεύματα πραγματικά μάχονται και νικούν στον αγώνα εκ του συστάδην, σε αντιδιαστολή με το πώς νομίζουν ότι μάχονται.

Χρησιμοποιώντας μοντέλα στατιστικής, ιστορικές μελέτες και πολεμικά παίγνια σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, η DSTO αποπειράθηκε να καθορίσει τη φύση του αγώνα εκ του συστάδην. Υπήρξαν 3 ευρήματα κλειδιά από την έρευνά τους. Πρώτον, σε «ανοιχτό έδαφος», ο αγώνας εκ του συστάδην κυριαρχείται από σκοπευμένα πυρά και φθορά. Δεύτερον, σε «περιορισμένο έδαφος» ο

αγώνας εκ του συστάδην κυριαρχείται από πυρά περιοχής και καταστολή⁷. Τρίτον, η αποτελεσματικότητα των όπλων πεζικού κατά την επίθεση σε κλειστή περιοχή (δηλαδή με περιορισμένο ή σύνθετο έδαφος) είναι η ικανότητά τους να καταστείλουν την άμυνα⁸.

Μία νεώτερη μελέτη του DSTO που συντάχθηκε από τους D. K. Bowley και J. A. Millikan το 1997 διαπίστωσε ότι τα άμεσα πυρά υποστήριξης έχουν τεράστια επίπτωση στη διεξαγωγή της μάχης: περίπου 40% όλων των απωλειών προκλήθηκαν από τα πυρά υποστήριξης. Επιπρόσθετα των καθαρών απωλειών, τα πυρά υποστήριξης καταστέλλουν την άμυνα. Αυτό επιτρέπει στη δύναμη εφόδου να ελιχθεί με μειωμένη πιθανότητα εμπλοκής της⁹. Τα πυρά υποστήριξης επιφέρουν απώλειες και καταστέλλουν τον εχθρό και μόνον όταν αυτό επιτευχθεί, το τμήμα εφόδου ελίσσεται για να πλησιάσει τον εχθρό. Τα πυρά υποστήριξης έχουν τη μεγαλύτερη επίπτωση στα πρώτα στάδια της μάχης και εφεξής παρέχουν τη βάση για τον μετέπειτα ελιγμό. Η επιστημονική ανάλυση υπόκειται πάντα σε περιορισμούς που βασίζονται στη μεθοδολογία και τον πειραματικό σχεδιασμό. Υπάρχει παρ' όλα αυτά ένα πρότυπο εδώ: προσομοίωση, πραγματική πολεμική εμπειρία, ιστορικές μαρτυρίες και επιστημονικά μοντέλα, όλα μοιάζουν να δείχνουν ότι η καταστολή και η υπεροχή πυρός («να νικήσεις στον αγώνα πυρών»), έχουν μια πολύ μεγαλύτερη επίπτωση στην επιτυχία στο πεδίο της μάχης από ό,τι αντανακλάται στην τακτική που προβλέπει το δόγμα μας.

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

Μερικοί στρατιώτες πεζικού θα το θεωρούσαν πρώιμο να αναθεωρήσουμε την αυστραλιανή τακτική με βάση την προσομοίωση, τα επιστημονικά μοντέλα και λίγες «ελαφρές» εμπλοκές στο Ανατολικό Τιμόρ. Μπορεί να έχουν δίκαιο και σίγουρα δεν είναι η ορθότερη επιλογή να εγκαταλείψουμε την προβλεπόμενη από το δόγμα μας τακτική, η οποία έχει διαμορφωθεί από πολεμική εμπειρία που αποκτήθηκε σε 9 πολέμους, μόνον εξαιτίας κάποιων νέας οπτικής των πραγμάτων.

Από την άλλη πλευρά, απαιτείται να εκτιμηθεί ότι στο σύγχρονο πόλεμο –όπου οι κυβερνήσεις απεχθάνονται τις απώλειες, και τα ΜΜΕ είναι συνεχώς παρόντα– λίγες απώλειες σε μια μικρή εμπλοκή, μπορεί να έχουν τεράστιες συνέπειες. Γεγονότα σε τακτικό επίπεδο τώρα μπορεί να έχουν επιπτώσεις σε στρατηγικό και πολιτικό επίπεδο. Εάν κάποιες μικροεμπλοκές είχαν εξελιχθεί λίγο άσχημα τις πρώτες ημέρες στο Τιμόρ, ολόκληρη η εκστρατεία θα μπο-

⁷ Η μελέτη ορίζει το περιορισμένο έδαφος ως «το έδαφος όπου οι πιθανές αποστάσεις στις οποίες αναγνωρίζονται οι στόχοι είναι μικρότερες από το δραστικό βεληνεκές των όπλων». Με άλλα λόγια, τη στιγμή που τα τμήματα ανακαλύπτουν τον εχθρό, βρίσκεται ήδη εντός του βεληνεκούς των όπλων. Αντιστρόφως, το ανοιχτό έδαφος είναι έδαφος όπου οι αποστάσεις στις οποίες ανακαλύπτονται οι στόχοι είναι μεγαλύτερες από τα βεληνεκή των όπλων.

⁸ D. K. Bowley, T. Castles, A. Ryan, Attrition and Suppression: Defining the Nature of Close Combat, Australian Army Land Warfare Conference, Adelaide, 2001.

⁹ D. K. Bowley, J. A. Millikan, Analysis of the Attack, Defence and Ambush Operational Situations, εισήγηση που παρουσιάστηκε στην 23^η συνάντηση του ABCA QWG AOR, Καναδάς, Φεβρουάριο 1997.

ρούσε να είχε εξελιχθεί διαφορετικά. Η προσομοίωση με το σύστημα TESS, οι ιστορικές αποδείξεις, οι επιστημονικές αναλύσεις και η πρόσφατη πολεμική εμπειρία, καταδεικνύουν ότι αξίζει να αναθεωρήσουμε κάποιες πλευρές του δόγματός μας στην τακτική μικρών κλιμακίων.

Οι Αυστραλιανοί είμαστε δικαίως υπερήφανοι για τις πολεμικές μας επιδόσεις. Όμως, ο χαρακτήρας του πολέμου αλλάζει συνεχώς και εάν παραμείνουμε υπερόπτες, λόγω του παρελθόντος μας, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη τις παρούσες συνθήκες, θέτουμε τους εαυτούς μας σε μια επικίνδυνη κατάσταση. Η ιστορία έχει δείξει ότι οι τακτικοί στρατοί είναι πιο αργοί από τις μη συμβατικές δυνάμεις στο να καινοτομήσουν και οι επιτυχημένοι τακτικοί στρατοί είναι οι πιο αργοί από όλους¹⁰. Τώρα αντιμετωπίζουμε ασύμβατους καινοτόμους αντιπάλους, οι οποίοι θέτουν μια σειρά από ασύμμετρες απειλές κατά των τακτικών στρατών του 20^{ου} αιώνα. Εάν αναπαυθούμε στις δάφνες μας και συνεχίσουμε να κάνουμε ό,τι κάναμε πάντα, υπάρχει ο κίνδυνος να υποστούμε σημαντική ήττα υπό τις νέες συνθήκες διεξαγωγής του πολέμου στον 21^ο αιώνα.

Οποιοσδήποτε έχει συμμετάσχει σε αγώνα εκ του συστάδην ή απενημέρωσε στρατεύματα μετά από μια επαφή, γνωρίζει το αίνιγμα που παρεμποδίζει την κατανόηση της μάχης: «Εάν δεν ήσουν εκεί, δε γνωρίζεις τι έγινε. Εάν ήσουν εκεί, πιθανόν δεν μπορείς να θυμηθείς καθαρά.» Ο αγώνας εκ του συστάδην σε σύνθετο έδαφος είναι τόσο συγκεχυμένος και ταχύτατα εξελισσόμενος, που ακόμα και άνθρωποι μερικές δεκάδες μέτρα μακριά, δεν γνωρίζουν ακριβώς τι συμβαίνει. Εν τω μεταξύ, αυτοί οι οποίοι βρίσκονται στο σημείο, υφίστανται την ψυχολογία της κρίσης, όπως αυτοί που εμπλέκονται σε αυτοκινητιστικό ατύχημα: οι αισθητήρες της αντίληψής τους επηρεάζονται από την αναμονή του επικείμενου θανάτου ή τραυματισμού και το τεράστιο σοκ της μάχης. Για το λόγο αυτό, ο καθένας θυμάται μια συγκεκριμένη εμπλοκή με διαφορετικό τρόπο. Αυτό, φυσικά, δεν είναι νέο, όπως καταδεικνύει η παρακάτω περιγραφή της μάχης του Βατερλώ.

«Στη συνέχεια, κανείς στο πεζικό δεν είχε μια καθαρή συνεκτική μνήμη του τι συνέβει. Μόνο θυμόνταν μεμονωμένες στιγμές, κρυφές ματιές διαμέσου του καπνού της μάχης, αναπάντεχες διαπεραστικές εκφράσεις ήχου ή μυρωδιάς ή θέασης. Τα υπόλοιπα ήταν μια ζάλη φόβου, συγκίνησης ή φρίκης¹¹».

Στον αγώνα εκ του συστάδην, η προσωπική εμπειρία, από μόνη της, είναι μια αναξιόπιστη βάση για να αλλάξει η τακτική του πεζικού. Παρ' όλα αυτά, όπως καταδείχτηκε παραπάνω, υπάρχει μια ξεκάθαρη αναγκαιότητα για συνεχή επικαιροποίηση και επαναξιολόγηση της τακτικής μας, ώστε να εξασφαλίσουμε ότι είναι κατάλληλη για τις νέες συνθήκες. Πώς αλλιώς οι διοικητές πεζικού θα ψάξουν να αξιολογήσουν και να βελτιώσουν την τακτική τους; Οι μέθοδοι περιλαμβάνουν τη χρήση προσομοίωσης, ελεγκτές-παρατηρητές, κριτική ασκήσεως και πειραματισμό.

¹⁰ Δείτε για παράδειγμα Williamson Murray Bary Watts, *Military Innovation in Peacetime*, αργότερα εκδόθηκε το Alan Millet, *Military Innovations During the Interwar Years*, Cambridge University Press, 2000.

¹¹ D. Howarth, *Waterloo: A Near Run*.

Όσον αφορά την προσομοίωση, το σύστημα TESS μπορεί να είναι ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο ανάλυσης του πώς πολεμάμε και ανάπτυξης καλύτερων προσεγγίσεων στον αγώνα εκ του συστάδην. Καθώς το Κέντρο Εκπαίδευσης Μάχης αναπτύσσεται περαιτέρω, θα έπρεπε οπωσδήποτε να έχει δυνατότητα παροχής υψηλής πιστότητας δεδομένων προσομοίωσης μάχης που να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να γεννηθούν νέες ιδέες τακτικής και να αξιολογηθούν.

Το TESS είναι σε μικρό απόθεμα σε πολλές μονάδες αλλά τα πλεονεκτήματά του στην εκπαίδευση και τον πειραματισμό είναι σημαντικά. Εάν η προσομοίωση δεν είναι διαθέσιμη, η χρήση παρατηρητών-ελεγκτών που θα είναι ικανοί να παρατηρούν την τακτική απόδοση και να διευκολύνουν την αμερόληπτη ανατροφοδότηση (διαφορετική από την εκτίμηση ή τη βαθμολόγηση), μπορεί να παρέχει παρόμοια δεδομένα, τα οποία να χρησιμοποιηθούν για να γεννηθούν νέες ιδέες.

Πολύ συχνά, η έλλειψη χρόνου ή πόρων, μας οδηγεί να εκτελέσουμε κάθε σειρά μιας τακτικής άσκησης μόνο μία φορά. Η επίθεση Τάγματος την αυγή, ως τελική φάση σε μια άσκηση Τάγματος, είναι ένα καλό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης. Επίσης, αξίζει να εκτελείται η ίδια επίθεση αρκετές φορές, βοηθούμενη κάθε φορά από αναλύσεις και κριτική ασκήσεων με στόχο να βελτιωθεί η απόδοση τακτικής. Τελικά, τέτοιες ασκήσεις μπορούν να έχουν αποτέλεσμα εάν υπάρχει ένας βαθμός εμπιστοσύνης και ανοικτής συμπεριφοράς μεταξύ διοικητών σε όλα τα επίπεδα.

Η απενημέρωση, μετά από τακτικές ασκήσεις, πολύ συχνά γίνεται από διοικητές που προσπαθούν να δικαιολογήσουν τα λάθη τους. Τα στρατεύματα ενεργούν συχνά κραυγαλέα ώστε να βελτιώσουν αυτό που ο διοικητής αντιλαμβάνεται ως αδυναμία της τακτικής. Αντ' αυτού, θα έπρεπε να κινούμαστε προς μία επίσημη τυποποιημένη διαδικασία κριτικής ασκήσεως, όπου ανεξάρτητοι και αμερόληπτοι παρατηρητές συζητούν την απόδοση της Μονάδας. Η άποψη κάθε στρατιώτη θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και ο πρωταρχικός στόχος θα πρέπει να είναι να κατανοηθεί τι συνέβη, ώστε η απόδοση να μπορέσει να βελτιωθεί.

Οι εμπειρίες που περιγράφονται σε αυτό το άρθρο υποδεικνύουν απλά κάτι που συμβαίνει στην πραγματικότητα, ότι, δηλαδή, δεν υπάρχει ένας και μοναδικός άριστος τρόπος να διεξαχθεί ο αγώνας εκ του συστάδην. Αλλαγές στην τεχνολογία, το περιβάλλον και την οργάνωση, σημαίνουν ότι οι συνθήκες υπό τις οποίες εκτελείται η μάχη συνεχώς αλλάζουν. Γι' αυτό, πρέπει να αναζητούμε συνεχώς τον πειραματισμό με διαφορετικούς σχηματισμούς μάχης, οργάνωση τμημάτων και μεθόδους, ώστε να βρεθούν κατάλληλοι τρόποι αντιμετώπισης των νέων συνθηκών καθώς αυτές ανακύπτουν. Σίγουρα, αυτό θα οδηγήσει συχνά σε λάθη τακτικής, αλλά θα πρέπει να ενθαρρύνουμε τους νεαρούς διοικητές μας να πειραματιστούν και να κάνουν τα λάθη τους στην εκπαίδευση, αντί να περιμένουμε μέχρις ότου η πραγματική ήττα μάς αναγκάσει να αλλάξουμε.

Συνοψίζοντας, αυτό το άρθρο υποστήριξε -χρησιμοποιώντας προσωπική εμπειρία, ιστορικές αποδείξεις και επιστημονική ανάλυση- ότι υπάρχει ανάγκη επανεξέτασης μερικών πλευρών της προσέγγισής μας του αγώνα εκ του συστάδην. Ειδικότερα, θα πρέπει να εξετάσουμε τη σχέση μεταξύ ισχύος πυρός και κίνησης, την ανάγκη να αποκτήσουμε «κυριαρχία πυρός» πριν επιχειρήσουμε να ελιχθούμε, τη χρήση μιας εφεδρείας πυρός αντί μόνον εφεδρικού τμήματος ελιγμού και τη σκέψη ότι η καταστολή δια πυρός αντί για τον ελιγμό οδηγεί στη νίκη στον αγώνα εκ του συστάδην. Ο ελιγμός παραμένει εξαιρετικά σημαντικός, αλλά συμβαίνει πριν, μετά και γύρω από τα πλευρά του αγώνα εκ του συστάδην. Στον αγώνα εκ του συστάδην καθ'αυτόν, η καταστολή με καταγιγιστικό πυρ είναι το κλειδί της επιτυχίας.

Μερικοί αναγνώστες μπορεί να διαφωνούν με αυτή την άποψη. Το Πεζικό είναι κατά καιρούς το πιο συμβατικό και παραδοσιακό από όλα τα όπλα. Παρ' όλα αυτά, όπως αυτό το άρθρο προσπάθησε να επιδείξει, τόσο μεγάλη προσκόλληση στις «ορθόδοξες» προβλεπόμενες μεθόδους μπορεί να είναι επικίνδυνη, κυρίως υπό τις παρούσες συνθήκες. Είναι καιρός να συζητήσουμε την αποτελεσματικότητα της τακτικής του πεζικού μας. Έχουμε την ευκαιρία να εξασφαλίσουμε ότι θα είμαστε καλά προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουμε τις συγκρούσεις που αναπόφευκτα θα συναντήσουμε σε αυτόν τον καινούργιο αιώνα. Η πρόκληση της καινοτομίας κοιτάζει τον αυστραλιανό Στρατό Ξηράς κατά πρόσωπο. Οποιαδήποτε κι αν είναι η οπτική κάποιου στο στρατιωτικό επάγγελμα, κάθε στρατιώτης έχει την ευκαιρία να απαντήσει σε αυτή την πρόκληση.

Ο Ανχης Kílcullen υπηρέτησε ως Διμοιρίτης στο 6 RAR και 2 RAR και σε αριθμό υπερατλαντικών αποστολών συμπεριλαμβανομένης της θητείας του ως Διοικητής μιας Κινητής Ομάδας Εκπαίδευσης με τον Ινδονησιακό Στρατό και ως αυστραλιανός Εκπαιδευτής από Ανταλλαγή στη Βρετανική Σχολή Πεζικού. Η επιχειρησιακή του εμπειρία περιλαμβάνει θητεία με τις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ στην Κύπρο, στο Στρατηγείο Ομάδας Παρατηρητών στην Μπουγκενβίλ και με το 2 RAR, κατά τη διάρκεια της επιχείρησης INTERFET στο Ανατολικό Τιμόρ το 1999-2000. Ο Ανχης Kílcullen αποφοίτησε από το Κολέγιο Διοίκησης και Επιτελών και είναι κάτοχος διδακτορικού τίτλου από το Πανεπιστήμιο του New South Wales. Η διδακτορική του διατριβή είναι μία μελέτη σχετικά με τον ανταρτοπόλεμο και την αντιμετώπιση των στασιαστών στην Ινδονησία.

ΤΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ **ΑΠΡΙΛΙΟ** ΤΟΥ **1941**

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος,
Νομικός-Διεθνολόγος, Διδάκτωρ Παν/μίου Αθηνών

Την 28^η Οκτωβρίου 1940, ο Ιταλός πρεσβευτής στην Αθήνα Emanuele Grazzi επέδωσε ένα τελεσίγραφο στον Έλληνα κυβερνήτη Ιωάννη Μεταξά. Το κείμενο αυτό έβριθε προφάσεων προκειμένου να δικαιολογηθεί η απρόκλητη Ιταλική επίθεση εναντίον της Ελλάδος, η κυβέρνηση της οποίας είχε τηρήσει πλήρως την ουδετερότητα μεταξύ των εμπόλεμων, παρ' όλες τις συνεχείς προκλήσεις των οργάνων της Ρώμης. Οι Ιταλοί ήθελαν τη σύρραξη με την Ελλάδα για να αποδείξουν σε όλο τον κόσμο ότι ήταν ισάξιοι των εταίρων τους στον Άξονα Γερμανών, οι στρατιωτικές επιτυχίες των οποίων είχαν καταπλήξει την οικουμένη. Ο Μεταξάς απέρριψε το τελεσίγραφο (με τη χαρακτηριστική φράση *alors, c' est la guerre*)¹ και τα Ιταλικά στρατεύματα παραβίασαν την ελληνοαλβανική μεθόριο στις 5.30 π.μ., της 28^{ης} Οκτωβρίου². Τα γεγονότα του πολέμου αυτού είναι γνωστά

¹ Ο διάλογος μεταξύ των δύο ανδρών έλαβε χώρα στα Γαλλικά, τα οποία αποτελούσαν (και εν πολλοίς αποτελούν έως και σήμερα) τη γλώσσα της διπλωματίας. Κατά λέξη, η φράση του Μεταξά σήμαινε «Λοιπόν, έχουμε πόλεμο».

² Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Ιταλοί διέπραξαν μία ακόμα ατιμία, επιτιθέμενοι 30 λεπτά προ της λήξεως του δικού τους τελεσιγράφου! Σκοπός τους ήταν να καταλάβουν τους Έλληνες όσο το δυνατόν πιο απροετοίμαστους γινόταν. Η πράξη τους αυτή αποδεικνύει ότι κατά βάθος δεν είχαν και τόσο εμπιστοσύνη στις πολεμικές αρετές των στρατευμάτων τους.

και δεν θα αναφερθούν στο παρόν άρθρο. Οι Έλληνες, όχι μόνον απέκρουσαν τους Ιταλούς, αλλά εντός ολίγων ημερών, πέρασαν στην αντεπίθεση, εισερχόμενοι στα εδάφη της μαρτυρικής Βορείου Ηπείρου, την οποία απελευθέρωσαν για τρίτη φορά εντός είκοσι επτά (27) ετών. Η πανωλεθρία των Ιταλών υπεχρέωσε τους Γερμανούς να παρέμβουν για τη σύναψη ανακωχής μεταξύ των εμπολέμων προκειμένου να πάψει ο διασυρμός των συμμάχων τους. Οι προσπάθειές τους εκδηλώθηκαν τον Δεκέμβριο του 1940 αλλά δεν τελεσφόρησαν. Ταυτόχρονα, σχεδόν, το Βερολίνο εκπόνησε ένα σχέδιο για το ενδεχόμενο διπλωματικής αποτυχίας, το οποίο έλαβε την κωδική ονομασία «επιχείρηση Μαρίτα» και ο χρόνος εφαρμογής του προσδιοριζόταν για τον προσεχή Μάρτιο. Η στρατιωτική επέμβαση στη Βαλκανική θα πραγματοποιείτο προκειμένου να αποτραπεί η δημιουργία ενός εχθρικού θύλακα στα πλευρά των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων, κατά το

προηγούμενο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η εκκαθάριση της καταστάσεως κρινόταν ως επιτακτική από το Γερμανικό Επιτελείο πρώτον για να μην αποκτήσουν οι Σύμμαχοι τη δυνατότητα βομβαρδισμού των ρουμανικών πετρελαιοπηγών και δεύτερον για να αποφευχθεί μια πλαγιοκόπηση των δυνάμεών τους, οι οποίες θα επιτίθονταν στη Ρωσία. Επικουρικά, οι Γερμανοί απέβλεπαν στη δημιουργία των κατάλληλων βάσεων ανεφοδιασμού προς βοήθεια των Ιταλών, οι οποίοι συναντούσαν σοβαρές δυσκολίες

και στη βόρεια Αφρική εναντίον των ολιγάριθμων Βρετανών.

Οι Ιταλοί πληροφορήθηκαν τις γερμανικές προετοιμασίες και εξοργίστηκαν. Ο Ιταλός ηγέτης Μπενίτο Μουσολίνι (Benito Mussolini) αξίωσε από τον γερμανό ομόλογό του Αδόλφο Χίτλερ (Adolf Hitler) να μην πραγματοποιήσει καμμία επιθετική κίνηση στη Βαλκανική, προτού τα ιταλικά στρατεύματα εκδηλώσουν την εαρινή τους επίθεση. Μάλιστα, ο ίδιος ο Ιταλός ηγέτης μετέβη στην πρώτη γραμμή του μετώπου για να παρακολουθήσει την εξέλιξη των επιχειρήσεων. Η επίθεση εκδηλώθηκε την 9^η Μαρτίου 1941 και απέτυχε παταγωδώς, επιβεβαιώνοντας την άποψη των γερμανών ιθυνόντων περί της αναγκαιότητας της επεμβάσεώς τους στη νότια Βαλκανική. Από την 28^η Φεβρουαρίου του έτους εκείνου, είχε ήδη αρχίσει η γεφύρωση του Δούναβη, προκειμένου να εξασφαλισθεί η απρόσκοπτη και ασφαλής διάβαση των γερμανικών στρατευμάτων, τα οποία στάθμευαν στη Ρουμανία. Η κυβέρνηση του Βουκουρεστίου, φοβούμενη την εκδήλωση επιθέσεως από την πλευρά της Σοβιετικής Ενώσεως, είχε ζητήσει από το Βερολίνο την αποστολή στρατευμάτων προς διασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας της Ρουμανίας. Πράγματι, από τα μέσα Νοεμβρίου, πολυάριθμα γερμανικά στρατεύματα εισήλθαν στο ρουμανικό έδαφος και η χώρα προσεχώρησε επισήμως στον Άξονα Βερολίνου-Ρώμης. Περί τα τέλη Δεκεμβρίου (όταν είχε καταστεί πλέον σαφές το ναυάγιο της διαμεσολαβητικής προσπάθειας των Γερμανών προς τερματισμό του ελληνοϊταλικού πολέμου), τα πρώτα τμήματα της 12ης Γερμανικής Στρατιάς άρχισαν να μεταφέρονται στη Ρουμανία. Η συγκεκριμένη στρατιά θα αναλάμβανε το κύριο βάρος της επιθετικής ενεργείας κατά της Ελλάδος. Κατά τη διάρκεια του Ιανουαρίου, όμως, οι άσχημες καιρικές συνθήκες δεν επέτρεψαν την πρόοδο των επιχειρήσεων. Άλλωστε, συνεχίζονταν οι διαβουλεύσεις με τους Βουλγάρους, οι οποίοι ζητούσαν συγκεκριμένα ανταλλάγματα για την προσχώρησή τους στον Άξονα. Τον Ιανουάριο, η Σόφια επείσθη να δεχθεί στο έδαφός της τρεις λόχους διαβιάσεων, οι άνδρες των οποίων εγκαταστάθηκαν σε ένα βουνό. Αντικειμενικός σκοπός των ανδρών αυτών ήταν η έγκαιρη ενημέρωση του Βερολίνου σε περίπτωση αεροπορικής επιδρομής των Βρετανών κατά των ρουμανικών πετρελαιοπηγών. Οι Βούλγαροι, όμως, εμφανίζονταν επιφυλακτικοί στο να προχωρήσουν σε περαιτέρω παραχωρήσεις προς τους Γερμανούς. Άλλωστε, η Μόσχα είχε προτείνει την αποστολή στρατευμάτων στη χώρα, πρόταση την οποία είχε απορρίψει διστακτικά η Σόφια. Οι Βούλγαροι εφοβούντο ότι η παρουσία γερμανικών στρατευμάτων στα εδάφη τους θα εξόργιζε τους Ρώσους, οι οποίοι θα αξίωναν κάποιο αντάλλαγμα προς διατήρηση της ισορροπίας στη Βαλκανική. Το Βερολίνο υπεσχέθη την αποστολή σύγχρονων όπλων για τη διασφάλιση των βουλγαρικών ακτών στη Μαύρη Θάλασσα. Την 2^η Μαρτίου, η 12η Γερμανική Στρατιά εισήλθε στο βουλγαρικό έδαφος και εντός μίας εβδομάδος η εμπροσθοφυλακή των προκεχωρημένων γερμανικών μεραρχιών έφθασε στην ελληνοβουλγαρική μεθόριο. Επίσης, τα πρώτα γερμανικά πολεμικά αεροσκάφη προσγειώθηκαν στα αεροδρόμια της Σόφιας και της Φιλιππουπόλεως. Τις ίδιες ημέρες, ανακοινώθηκε και η προσχώρηση της Βουλγαρίας στον Άξονα. Οι γερμανικές προθέσεις είχαν καταστεί πλέον προφανείς.

Την 6^η Απριλίου 1941, τα γερμανικά στρατεύματα εξαπέλυσαν ταυτόχρονη επίθεση εναντίον τόσο της Γιουγκοσλαβίας (επιχείρηση «25») όσο και εναντίον της Ελλάδος (επιχείρηση «Μαρίτα»). Είχε προηγηθεί η ενημέρωση του έλληνα πρωθυπουργού Αλεξάνδρου Κορυζή (ο οποίος είχε διαδεχθεί τον αποθανόντα από την 29^η Ιανουαρίου Μεταξά) από τον γερμανό πρεσβευτή στην Αθήνα πρίγκιπα Viktor von Erbach³. Ο τελευταίος επισκέφθηκε (μαζί με τον ελληνομαθή στρατιωτικό ακόλουθο Αντισυνταγματάρχη Clemm von Hohenberg⁴) την οικία του έλληνα πρωθυπουργού στις 5 π.μ., προκειμένου να του επιδώσει τη σχετική διακοίνωση. Ο Κορυζής έριξε μία σύντομη ματιά στο κείμενο και ο γερμανός διπλωμάτης του είπε: «Θα πρέπει να πληροφορήσω την Υμετέρα εξοχότητα ότι την στιγμήν ταύτην εκ μέρους της γερμανικής κυβερνήσεως επιδίδεται διακοίνωσις εις τον εν Βερολίνω Έλληνα πρεσβευτήν. Δια της διακοινώσεως, Σας γνωρίζομεν, ότι τα γερμανικά στρατεύματα θα εισέλθουν εις το ελληνικόν έδαφος σήμερον την πρωΐαν, κατόπιν της εν Ελλάδι αφίξεως Αγγλικών στρατιωτικών δυνάμεων». Ο έλληνας πρωθυπουργός σηκώθηκε από την πολυθρόνα του και, σαν έτοιμος από καιρό, του απήντησε: «Παρακαλώ διαβιβάσατε εις την Υμετέραν κυβέρνησιν ότι η Ελλάς υπεραμυνομένη του πατρίου εδάφους θα αντιτάξη αντίστασιν δια των όπλων εις πάσαν απόπειραν των γερμανικών στρατευμάτων όπως εισβάλλουν εις αυτό». Ο von Erbach χαιρέτησε με σεβασμό και έφυγε. Αργότερα, ο ίδιος δήλωσε ότι επετέλεσε το καθήκον του με βαθειά οδύνη, την οποία συμμεριζόταν και ο στρατιωτικός ακόλουθος. Ο γερμανός πρεσβευτής ήταν θερμός φιέλληνας και λάτρης του αρχαιοελληνικού πολιτισμού. Οι εκθέσεις τις οποίες συνέτασσε για τους προϊσταμένους του με θέμα τον ελληνοϊταλικό πόλεμο ήταν απολύτως αντικειμενικές σε βαθμό ώστε ο υπουργός Ιωακείμ φον Ρίμπεντροπ (Joachim von Ribbentrop) να τις χαρακτηρίζει ως μεροληπτικές υπέρ των Ελλήνων.

Η γερμανική επίθεση, αν και σφοδρή, απεκρούσθη από τις ελληνικές δυνάμεις κατά τις πρώτες ημέρες. Δυστυχώς, όμως, η αντίσταση των Γιουγκοσλάβων ήταν ιδιαίτερος ασθενής και οι Γερμανοί διέσπασαν τις αμυντικές τους γραμμές σε βραχύ χρονικό διάστημα. Τα γερμανικά στρατεύματα εισήλθαν στο ελληνικό έδαφος από την περιοχή της δυτικής Μακεδονίας και ύστερα από δύο ημέρες έφθασαν στη Θεσσαλονίκη. Η επικείμενη κατάληψη της συμπρωτεύουσας θα προκαλούσε διάσπαση του μετώπου και εγκλωβισμό του Τμήματος Στρατιάς Ανατολικής Μακεδονίας (Τ.Σ.Α.Μ.), το οποίο θα αντιμετώπιζε τον κίνδυνο της ολοσχερούς καταστροφής. Το πρωί της 9^{ης} Απριλίου, ο αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Μπακόπουλος, διοικητής του Τ.Σ.Α.Μ. υπέγραψε το πρωτόκολλο συνθηκολογήσεως με τους Γερμανούς, έχοντας εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη της ελληνικής κυβερνήσεως και του αρχιστρατήγου Αλεξάνδρου Παπάγου. Επρόκειτο για μια έντιμη συνθηκολόγηση καθώς πλέον των 60.000 ελλήνων στρατιωτών παρέδωσαν τα όπλα τους

³ Το πλήρες όνομά του ήταν Viktor Sergius Heinrich Bruno Karl zu Erbach-Schönberg. Ήταν έμπειρος διπλωμάτης, καθώς είχε ήδη υπηρετήσει στις πρεσβείες της Βιέννης, της Μαδρίτης, του Όσλο και της Στοκχόλμης.

⁴ Ο Αντισυνταγματάρχης φον Χόχενμεργκ μεγάλωσε στη Σμύρνη, συναναστρεφόμενος ελληνόπουλα. Αγαπούσε την Ελλάδα και τους Έλληνες, ενώ μιλούσε τόσο καλά τα ελληνικά ώστε απήγγειλε από στήθος στίχους από την Ιλιάδα και την Οδύσσεια του Ομήρου.

και αφέθηκαν ελεύθεροι. Μάλιστα, ο γερμανός αντιστράτηγος Ρούντολφ Φάιελ (Rudolf Veiel) δέχθηκε όλους τους όρους, τους οποίους έθεσε ο αντιστράτηγος Μπακόπουλος, παρ' όλο που οι Γερμανοί δεν συνήθιζαν να δέχονται όρους από τους ηττημένους. Αν και οι Γερμανοί ανεγνώρισαν εμπράκτως τη μαχητική ικανότητα των Ελλήνων, οι Ιταλοί ουδέποτε παρεδέχθησαν την ήττα τους. Αντιθέτως, έσπευσαν να επιτεθούν στους Έλληνες αμέσως μόλις εκδηλώθηκε η γερμανική επίθεση. Ακόμα και τότε, όμως, οι Έλληνες τους απέκρουσαν και τους καταδίωξαν. Οι ιταλικές επιθέσεις γίνονταν όλο και συχνότερες καθώς προήλαυαν τα γερμανικά στρατεύματα στο εσωτερικό της χώρας. Παντού, όμως, είχαν το ίδιο αποτέλεσμα. Πάντως, οι συνεχείς επιθέσεις των Ιταλών είχαν προβληματίσει πολλούς αξιωματικούς και ιδίως τους διοικητές των μονάδων, οι οποίοι ευρίσκοντο στο αλβανικό μέτωπο. Αυτοί εφοβούντο πως ελλόχευε ο κίνδυνος περικυκλώσε-

ως των ελληνικών δυνάμεων και παραδόσεώς τους στους ηττημένους Ιταλούς. Το ενδεχόμενο αυτό τους προκάλούσε αποτροπιασμό και ήταν αποφασισμένοι να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να το αποτρέψουν.

Την 18^η Απριλίου (Μεγάλη Παρασκευή), έλαβε χώρα μία ακόμη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, κατά την οποία ο υπουργός Στρατιωτικών Νικόλαος Παπαδήμας ανέγνωσε ένα τηλεγράφημα του Υποστρατήγου Γεωργίου Μπάκου, διοικητού του Β' Σώματος Στρατού. Σε αυτό, ο Μπάκος ανέφερε επί λέξει: «Ανέφερα επανειλημμένως και αναφέρω μετά παρηρησίας, κατάστασις εξελίσσεται ραγδαίως επί τα χείρω. Διαρροή, ανυπακοή, εγκατάλειψις αξιωματικών επιτείνεται, παρ' όλα τα ληφθέντα μέτρα και τυφεκισμούς. Εξορκίζω Υμάς εν ονόματι του Θεού, λάβετε άμεσον απόφασιν ίνα μη θρηνήσωμεν ερείπια άνευ προηγουμένου. Οιοσδήποτε νομίζει ότι δύναται να φέρη τον σταυρό του μαρτυρίου ικανότερον εμού, ας ορθολογισθή, ας συνεννοηθή, ας έλθη να κλαύση την καταστροφήν διότι τα δάκρυα τα δικά μας εστέρευσαν». Σημειωτέον ότι παρόμοια τηλεγραφήματα είχαν στείλει και ορισμένοι διοικητές άλλων μονάδων, αν και είναι αμφίβολον το κατά πόσον η κατάσταση είχε φθάσει σε αυτό το σημείο. Το περιεχόμενο των προαναφερθέντων τηλεγραφημάτων προκάλεσε αίσθηση στην Αθήνα. Ορισμένοι υπουργοί πρότειναν την άμεση αναχώρηση της πολιτικοστρατιωτικής ηγεσίας της χώρας για την Κρήτη. Δεν κατέστη, όμως, δυνατή η συμφωνία περί του ποιοι υπουργοί θα παρέμεναν στην πρωτεύουσα και ως εκ τούτου η πρόταση δεν υλοποιήθηκε. Ακολούθως, συζητήθηκε η πρόταση περί εκχωρήσεως ορισμένων αρμοδιοτήτων (κυρίως της δυνατότητας όπως έρθουν σε απευθείας διαπραγματεύσεις με τους τοπικούς γερμανούς διοικητές για τη σύναψη ανακωχής) στους διοικητές των μονάδων. Η εφαρμογή, όμως, της πρότασης αυτής συνεπαγόταν αυτοκατάλυση της υπευθύνου κυβερνήσεως και ως εκ τούτου

Ο έλληνας πρωθυπουργός σηκώθηκε από την πολυθρόνα του και, σαν έτοιμος από καιρό, του απήντησε: «Παρακαλώ διαβιβάσατε εις την Υμετέραν κυβέρνησιν ότι η Ελλάς υπεραμυνομένη του πατρίου εδάφους θα αντιτάξη αντίστασιν δια των όπλων εις πάσαν απόπειραν των γερμανικών στρατευμάτων όπως εισβάλλουν εις αυτό».

Ο Πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κορυζής

απερρίφθη. Μετά, ετέθη το ερώτημα μήπως η ίδια η κυβέρνηση όφειλε να δώσει εντολή για την έναρξη διαπραγματεύσεων με τους Γερμανούς. Εάν συνέβαινε κάτι τέτοιο, όμως, θα ισοδυναμούσε με αποστασία της Ελλάδος από τη συμμαχία με τη Μεγάλη Βρετανία, γεγονός που θα προκαλούσε τη δικαιολογημένη αντίδραση του Λονδίνου. Κατά συνέπεια, και η πρόταση αυτή απερρίφθη. Τέλος, ορισμένοι υπουργοί πρότειναν στον Βασιλέα τον διορισμό μίας κυβερνήσεως, απαρτιζομένης αποκλειστικώς και μόνον από στρατιωτικούς, καθώς οι τελευταίοι ασκούσαν ακόμη μεγάλη επιρροή στις ένοπλες δυνάμεις και θα μπορούσαν

ενδεχομένως να αποτρέψουν την κατάρρευση. Ο Βασιλεύς, όμως, (κατά πολλούς, επηρεασμένος από τους Βρετανούς, οι οποίοι εξέφραζαν παράπονα για πολλούς έλληνες ανώτατους αξιωματικούς) δεν υιοθέτησε ούτε την πρόταση αυτή. Τελικώς, η συνεδρίαση έληξε και ουδεμία απόφαση ελήφθη περί του πρακτέου.

Κατόπιν, έλαβε χώρα μία νέα σύσκεψη με αντικείμενο τα μέτρα, τα οποία έπρεπε να ληφθούν για τη διατήρηση της τάξεως στην πρωτεύουσα. Σε αυτήν, συμμετείχαν ο Βασιλεύς, ο πρωθυπουργός, ο Μανιαδάκης, ο Παπαδήμας και ο φρούραρχος Αθηνών Χρήστος Καβράκος. Τέλος, ο Βασιλεύς και ο πρωθυπουργός είχαν μία κατ' ιδίαν συνεργασία, το περιεχόμενο της οποίας ουδέποτε γνωστοποιήθηκε⁵. Μετά το πέρας της δεκάλεπτης αυτής συνεργασίας, ο πρωθυπουργός μετέβη στην οικία του επί της Λεωφόρου Κηφισίας 51, όπου και αυτοκτόνησε. Η είδηση της αυτοκτονίας του πρωθυπουργού προκάλεσε αίσθηση. Ελήφθη δε η απόφαση να ανακοινωθεί ότι ο θάνατός του οφειλόταν σε παθολογικά αίτια προκειμένου να μην κλονιστεί έτι περαιτέρω το ηθικό του λαού αλλά και να μην δοθεί η εντύπωση ότι η χώρα ευρίσκεται στα πρόθυρα της καταρρεύσεως. Η κηδεία του Κορυζή διεξήχθη την επομένη (Μεγάλο Σάββατο) στη Μητρόπολη Αθηνών, παρουσία σύσσωμης της πολιτικής ηγεσίας, ανώτατων αξιωματικών, ξένων διπλωματών και πλήθους κόσμου. Ύστερα από τη λήξη της εξόδιας ακολουθίας, το φέρετρο τοποθετήθηκε σε κιλίβαντα πυροβόλου. Τις κορδέλες κρατούσαν νοσοκόμες του νοσοκομείου «Ευαγγελισμός», του οποίου ο εκλειπών ήταν πρόεδρος. Τιμές απέδωσαν ένας λόχος μαθητών της Σχολής Ευελπίδων και τμήματα της Ε.Ο.Ν. Η πομπή κατευθύνθηκε στο Α΄ Νεκροταφείο. Στο ύψος της οδού Αναπαύσεως, έκαναν την εμφάνισή τους γερμανικά αεροπλάνα, τα οποία (αφού πέταξαν σε χαμηλό ύψος) απομακρύνθηκαν προς την κατεύθυνση του Πειραιώς.

Στο μέτωπο, η είδηση της αυτοκτονίας του Κορυζή δημιούργησε αρνητικές εντυπώσεις. Πολλοί ανώτατοι αξιωματικοί σχημάτισαν την εντύπωση ότι στην πρωτεύουσα είχε ξεσπάσει πολιτική κρίση και πως ελάχιστοι σε αυτήν είχαν πραγματική εικόνα για το τι ακριβώς συνέβαινε στην πρώτη γραμμή. Ως εκ τούτου, μετέβη στην πρωτεύουσα ο Υποστράτηγος Παναγάκος, ο οποίος εξέθεσε στον Βασιλέα και τους Βρετανούς τη στρατιωτική κατάσταση και απέδειξε με στοιχεία την έξοχη απόδοση των ελληνικών στρατευμάτων⁶. Εν τω μεταξύ, η γερμανική προέλαση συνεχιζόταν με τη διαδοχική κατάληψη των πόλεων της κεντρικής και της δυτικής Μακεδονίας. Το γεγονός αυτό ώθησε τους Βρετανούς να αρχίσουν εσπευσμένη σύμπυξη προς τον νότο. Ταυτόχρονα, άρχισε να κλονίζεται

⁵ Εντούτοις, αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός η βαθύτατη ενόχληση του πρωθυπουργού από τα επικριτικά σχόλια των Βρετανών για το άτομό του. Οι τελευταίοι κατηγορούσαν συλλήβδην όλους τους έλληνες ηγέτες για την εξέλιξη των γεγονότων, αγνοώντας ότι οι τελευταίοι είχαν εφαρμόσει τα δικά τους σχέδια (με τα οποία συχνά οι ίδιοι διαφωνούσαν).

⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρουσίαση ικανοποίησε τόσο πολύ τον βρετανό στρατηγό Wilson ώστε ο τελευταίος δήλωσε: «Η τιμή και η υπόληψη της Ελλάδος αποκαθίστανται εις το ακέραιον. Δηλώ εξ ονόματος της Μεγ. Βρετανίας ότι αυτή ουδέν παράπονον έχει κατά της Ελλάδος, η οποία εξεπλήρωσε μέχρι τέλους πλήρως και τιμίως το καθήκον της». Οι φράσεις αυτές ώθησαν τον Παπάγο να απαντήσει, εκφράζοντας τα δικαιολογημένα παράπονα των ελλήνων επιτελών: «Στρατηγέ, ευχαριστούμε δια τα καλά Σας λόγια. Παρ' όλον ότι η βοήθεια της Μεγ. Βρετανίας προς την Ελλάδα υπήρξεν γενικώς λίαν ανεπαρκής, εν τούτοις η χώρα μας θα είναι πάντοτε ευγνώμων δι' αυτήν».

Η συνοχή του στρατεύματος είχε αρχίσει να κλονίζεται σοβαρώς. Ο Υποστράτηγος Μπάκος εξέδωσε διαταγή να τουφεκίζονται οι φυγάδες. Παρόμοια διαταγή εξεδόθη και από το Α΄ Σ.Σ. Την 19^η Απριλίου, ο Πιτσικάς εξέδωσε μία ημερησία διαταγή στην οποία εξηγούσε την ανάγκη της συμπτώξεως, ενώ έκανε λόγο για «σκληρά δοκιμασία», την οποία φίστατο όχι μόνο ο στρατός αλλά και η χώρα ολόκληρη.

το ηθικό του στρατεύματος, καθώς κυκλοφορούσαν ορισμένες διαδόσεις περί υπάρξεως φοβερών όπλων, τα οποία δεν είχαν ακόμα χρησιμοποιήσει οι Γερμανοί, διότι έτρεφαν καλά αισθήματα για τους Έλληνες. Άλλες φήμες έκαναν λόγο για ιπποτική συμπεριφορά των Γερμανών προς τους έλληνες στρατιώτες, τους οποίους δεν συνελάμβαναν αλλά αντιθέτως τους άφηναν να επιστρέψουν στις οικίες τους αρκεί να παρέδιδαν τα όπλα τους. Η σύγχυση επιτεινόταν από διάφορους ελληνομαθείς Γερμανούς, οι οποίοι, ευρισκόμενοι στην πρώτη γραμμή, φώναζαν στους Έλληνες: «Αφήστε τα όπλα σας και φύγετε. Είμεθα φίλοι σας. Μη μας κτυπάτε. Στόχος μας είναι οι Εγγλέζοι...κ.ο.κ.». Τα πρώτα κρούσματα λιποταξιών άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους, γεγονός το οποίο υπεχρέωσε τον Παπάγο και τον Βασιλέα να διατάξουν τη λήψη αυστηρών μέτρων.

Μολαταύτα, η κατάσταση έβαινε διαρκώς επιδεινούμενη, όπως προκύπτει ανάγλυφα από την αναφορά του διοικητού του Τμήματος Στρατιάς Ηπείρου (Τ.Σ.Η.) Αντιστρατήγου Ιωάννη Πιτσικά με ημερομηνία 18 Απριλίου.

«Κατάστασις έφθασεν εις απροχώρητον. Τμήματα 17ης Μεραρχίας εγκαταλείπουνσι Λεγκαρίτσα καλύπτουσιν αριστερόν Ομάδος Μεραρχιών. Α΄ Σ.Σ. αναφέρει ομοίως διαρροήν στρατιωτών 8ης Μεραρχίας. 11η Μεραρχία καλύπτουσα Μέτσοβο διαρρέει. Προς Θεού! Σώσατε τον Στρατόν από τους Ιταλούς».

Η συνοχή του στρατεύματος είχε αρχίσει να κλονίζεται σοβαρώς. Ο Υποστράτηγος Μπάκος εξέδωσε διαταγή να τουφεκίζονται οι φυγάδες. Παρόμοια διαταγή εξεδόθη και από το Α΄ Σ.Σ. Την 19^η Απριλίου, ο Πιτσικάς εξέδωσε μία ημερησία διαταγή στην οποία εξηγούσε την ανάγκη της συμπτώξεως, ενώ έκανε λόγο για «σκληρά δοκιμασία», την οποία υφίστατο όχι μόνο ο στρατός αλλά και η χώρα ολόκληρη. Ζητούσε δε από τους αξιωματικούς και τους οπλίτες να παραμείνουν ακλόνητοι γύρω από τους αρχηγούς τους κατά την κρίσιμη εκείνη ώρα και να αποδειχθούν «αντάξιοι του χθεσινού εαυτού των». Τέλος, τους καλούσε «να συγκρατήσουν τον ηττημένο εχθρό» (δηλαδή τους Ιταλούς) μακριά από τα ελληνικά σύνορα και να μην του δώσουν το δικαίωμα να κερδίσει έστω και μία μάχη, εισερχόμενος στο ελληνικό έδαφος. Δυστυχώς, όμως, οι λιποταξίες συνεχίζονταν και ο ελλόχευον κίνδυνος διασπάσεως του μετώπου έναντι των Ιταλών ήταν ορατός. Προς αποτροπή του ενδεχομένου αυτού, ο Μητροπολίτης Ιωαννίνων (και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος) Σπυρίδων απηύθυνε συνεχείς εκκλήσεις προς τον Πιτσικά για να αναλάβει την πρωτοβου-

λία της υπογραφής συνθηκολογήσεως με τους Γερμανούς, η οποία θα εύρισκε τις ελληνικές δυνάμεις νικήτριες έναντι των στρατευμάτων της Ρώμης. Άλλωστε, ο ίδιος (όπως και πολλοί φορείς της περιοχής εξ ονόματος των οποίων ομιλούσε) γνώριζε πολύ καλά τις ραδιουργίες των Ιταλών, οι οποίοι απέβλεπαν στα εδάφη της Ηπείρου από την πρώτη ημέρα της συστάσεως του κράτους τους! Ο Πιτσίκας, όμως, αδυνατούσε να παραβιάσει την ιεραρχία και του συνέστησε να απευθυνθεί στην κυβέρνηση και το επιτελείο.

Τότε, ο Σπυρίδων απεφάσισε να επιχειρήσει ένα πολύ επικίνδυνο ταξίδι (δεδομένης της πλήρους σχεδόν κυριαρχίας του εχθρού στον αέρα) στην πρωτεύουσα προκειμένου να εξηγήσει δια ζώσης στους αρμοδίους την κατάσταση στο μέτωπο. Δυστυχώς, δεν υπήρχε διαθέσιμο αεροσκάφος και η πραγματοποίηση ενός ταξιδιού οδικώς θα απέβαινε χρονοβόρα. Ως εκ τούτου, ο Μητροπολίτης συνέταξε μία επίσημη επιστολή προς τον Πιτσίκα, με την οποία τον εξόρκιζε να πάρει την κατάσταση στα χέρια του⁷. Ο τελευταίος, όμως, δεν εκάμφθη και τότε ο Σπυρίδων εστράφη προς τον Υποστράτηγο Μπάκο, ενώ επιχειρήσε να συναντήσει και τον ομοιόβαθμό του Παναγιώτη Δεμέστιχα (διοικητή του Α΄ Σ.Σ.), ο οποίος, όμως, απουσίαζε. Τελικώς, η συνάντηση πραγματοποιήθηκε την επόμενη ημέρα και διεφάνη η διάσταση απόψεων μεταξύ των τριών παρισταμένων. Ο ιεράρχης και ο Μπάκος επέμειναν στην αποστολή προς την κυβέρνηση ενός τηλεγραφήματος, το οποίο θα της έδινε 12ωρη προθεσμία για να προχωρήσει σε ανακωχή με τους Γερμανούς. Σε διαφορετική περίπτωση, οι τρεις θα σχημάτιζαν κυβέρνηση στο Μέτσοβο με επικεφαλής τον Σπυρίδωνα, η οποία θα ξεκινούσε διαπραγματεύσεις με τους Γερμανούς υπό τον όρο ότι ο ελληνικός στρατός δεν θα παραδινόταν στους Ιταλούς. Ο Δεμέστιχας, όμως, διαφωνούσε και τελικώς η συνάντηση απέβη άκαρπη. Μετά τη λήξη της, ο προαναφερθείς υποστράτηγος συνέταξε και απέστειλε το εξής τηλεγράφημα: «Λύσις καταστάσεως επείγει. Σημειούνται αντιπειθαρχικά κρούσματα. Μετά 24ωρον θα είναι αργά». Συγχρόνως (και δίχως να έχει μεσολαβήσει καμμία συνεννόηση), ο Πιτσίκας απέστειλε ένα παρόμοιο τηλεγράφημα προς την κυβέρνηση και τον Παπάγο, το οποίο κατέληγε με τη φράση: «...πάσα παρερχομένη ώρα είναι εις βάρος μας, δυναμένη να παράσχη εχθρόν σοβαρότατα πλεονεκτήματα». Εν αναμονή της απαντήσεως των Αθηνών, ο Πιτσίκας απέστειλε μία διαταγή προς τις μονάδες, στην οποία ανέφερε ότι ήταν γνώστης των εκκλήσεων των διαφόρων διοικητών περί συνθηκολογήσεως ή περί αναλήψεως κάποιας πρωτοβουλίας άνευ διαταγών των προϊσταμένων τους αρχών. «Το τοιούτον αντίκειται προς τας αρχάς μου, προς τον όρκον μου και προς τον στρατιωτικόν μου χαρακτήρα», έγραφε χαρακτηριστικά, ξεκαθαρίζοντας τη θέση του. Ο ίδιος δεν θα προέβαινε σε καμμία ενέργεια δίχως την έγκριση των Αθηνών.

⁷ Σε αυτήν, ανέφερε, μεταξύ άλλων, τα εξής: «...Στρατηγέ, αν δεν Σας συγκινεί η εθνική ενότης, εάν δεν Σας επηρεάζει η τύχη χωρών τετιμημένων, εάν μένετε αδιάφορος προ της συμφοράς χιλιάδων γυναικοπαίδων, είναι δυνατόν να αδιαφορήσετε δια την τιμήν του Στρατού, μετά του οποίου συνεπολεμήσατε και εδοξάσθητε; Είναι ίσως καιρός ακόμη. Τολμήσατε στρατηγέ. Αι στιγμαί είναι πολύτιμοι. Μη θελήσετε να συνδέσετε το όνομά Σας με την μεγαλυτέραν συμφοράν και την θλιβερωτέραν ατίμωσιν, την οποίαν ανέγραψαν ποτέ αι σελίδαι της ιστορίας. Εις εμέ δυστυχώς δεν απομένει άλλο τι, ει μή να δεηθώ του Σταυρωθέντος Χριστού να Σας φωτίση να καταστήσητε ελαφρότερον το μαρτύριον του σταυρωμένου Έθνους».

Στην πρωτεύουσα, μετά τον θάνατο του Κορυζή, ο Βασιλεύς ανέθεσε την εντολή σχηματισμού κυβερνήσεως στον πρώην υπουργό Διοικήσεως Πρωτευούσης Κωνσταντίνο Κοτζιά. Σημειωτέον ότι αυτός ήταν γενικός διοικητής Θράκης κατά την περίοδο εκείνη. Ο τελευταίος άρχισε επαφές για τον σχηματισμό της κυβερνήσεως, στην οποία θα προήδρευε ο Βασιλεύς και ο ίδιος θα διατηρούσε το αξίωμα του αντιπροέδρου. Δέχθηκαν να συμμετάσχουν ο Αντιναύαρχος Αλέξανδρος Σακελλαρίου, ο εκδότης της εφημερίδος Εστία Αχιλλεύς Κύρου καθώς και οι Αριστείδης Δημητράτος, Ηλίας Κριμπάς και Ανδρέας Μιχαλόπουλος. Ο Κοτζιάς είχε τη φήμη του γερμανόφιλου, ως εκ τούτου οι Βρετανοί, μέσω του πανίσχυρου πρεσβευτή τους στην Αθήνα Σερ Τσαρλς Πάλαιρετ (Sir Charles Palairret), εξέφρασαν εξ αρχής τη διαφωνία τους για την επιλογή του. Ο Γεώργιος, όμως, επέμεινε στην επιλογή του και παρουσίασε τον Κοτζιά στον βρετανό πρεσβευτή. Ο τελευταίος τον συνεχάρη αλλά έσπευσε να του τονίσει ότι υπήρχαν αμφιβολίες για το πρόσωπό του. Τότε, ο εντολοδόχος πρωθυπουργός του απήντησε ότι δεν τον ενδιέφεραν οι αμφιβολίες αυτές γιατί και ο ίδιος είχε αμφιβολίες για τη στάση της βρετανικής κυβερνήσεως έναντι της αντιστοίχου ελληνική! Η θαρραλέα απάντηση του Κοτζιά προξένησε τρομερή εντύπωση στον Palairret, ο οποίος έσφιξε ο χέρι του εντολοδόχου πρωθυπουργού. Αμέσως μετά, όμως, του ζήτησε τον κατάλογο με τα ονόματα των νέων μελών της κυβερνήσεως. Ο Κοτζιάς εξεμάνη και του απήντησε: «Αυτό ποτέ! Δεν θυσιάσθηκε και θυσιάζεται η Ελλάς δια να υποβάλει τους καταλόγους των υπουργών της εις ξένον πρέσβην, όσον σύμμαχος και φίλη και αν είναι η χώρα του». Κατέστη πλέον φανερόν ότι δεν υπήρχε δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ Κοτζιά και Palairret με αποτέλεσμα ο πρώτος να υποβάλει την παραίτησή του στον Βασιλέα.

Ο τελευταίος ξεκίνησε έναν γύρο διερευνητικών επαφών και τελικώς κατέληξε στον απόστρατο Αντιστράτηγο Αλέξανδρο Μαζαράκη-Αιινιάν, ο οποίος εθεωρείτο έμπειρος και καλός αξιωματικός και ήταν από τα πρώτα μέλη της Ακαδημίας Αθηνών. Αυτός αξίωσε να ενημερωθεί περί της στρατιωτικής καταστάσεως και το πρωί του Πάσχα (20^η Απριλίου) συγκάλεσε σύσκεψη, παρουσία του Κων. Βαρβαρέσσου (Διοικητού της Τραπέζης της Ελλάδος), των αποστράτων αξιωματικών Θεοδ. Μανέτα και Δημ. Νότη Μπότσαρη, του Στ. Παπαφράγκου (συνταξιούχου δικαστικού) και του Ιωαν. Πολίτη (τέως πρεσβευτή στη Ρώμη). Όλοι αυτοί είχαν δεχθεί να συμμετάσχουν στη νέα κυβέρνηση. Όταν, όμως, ο Μαζαράκης τους περιέγραψε την τραγική στρατιωτική κατάσταση, ορισμένοι θεώρησαν ότι ουδείς λόγος συνέτρεχε πλέον για το σχηματισμό κυβερνήσεως. Την άποψη συμμαρτίστηκαν και οι υπόλοιποι παρισταμένοι, παρασύροντας και τον Μαζαράκη, ο οποίος κατέθεσε την εντολή, λέγοντας στον Γεώργιο: «Μεγαλειότατε, ευχαριστώ δια την τιμήν, αλλά καταθέτω την εντολήν, διότι δεν επιθυμώ να αναλάβω τις ευθύνες μίας ήττας και να γίνω ο νεκροθάπτης της Ελλάδος».

Ήταν το πρωί του Πάσχα και το αδιέξοδο ήταν πλήρες. Ο Γεώργιος απεφάσισε να μεταβεί στους στρατώνες για να ευχηθεί στους αξιωματικούς και τους οπλίτες, ο οποίοι (μαζί με τους τραυματίες) θα τιμούσαν κατά τον πατροπαράδοτο τρόπο τη μεγάλη εορτή της Ορθοδοξίας. Πράγματι, πήγε στους στρατώνες, όπου

επικρατούσε βαρύ κλίμα. Η παρουσία, όμως, του Βασιλέως άρχισε να μεταβάλλει την ατμόσφαιρα, καθώς όλοι υπέθεσαν ότι εάν η κατάσταση ήταν όντως τραγική, εκείνος δεν θα μετέβαινε εκεί. Σιγά σιγά, άρχιζαν να τον περιτριγυρίζουν αξιωματικοί αλλά και οπλίτες, οι οποίοι ρωτούσαν περί της στρατιωτικής καταστάσεως. Εκείνος κατέβαλε προσπάθεια να τους εμψυχώσει. Σύντομα, αυτό κατέστη περιττό διότι όλοι τους τάσσονταν υπέρ της συνέχισης του αγώνα και του εξέφραζαν την πίστη τους στην τελική νίκη. Ακόμα και οι τραυματίες τον διαβεβαίωναν ότι θα πήγαιναν και πάλι στο μέτωπο αμέσως μετά την αποθεραπεία τους. Σύντομα, «ο πάγος έσπασε», το πρωτόκολλο καταργήθηκε και δεκάδες αξιωματικοί και οπλίτες έτρεχαν να του σφίξουν το χέρι, λέγοντάς του «κουράγιο βασιλιά μας και θα τους φάμε στο τέλος», «πάρε μας μαζί σου βασιλιά, όπου κι αν πας»⁸ κ.ο.κ.. Η επίσκεψη στους στρατώνες εμφύσησε στον Γεώργιο και πάλι αισιοδοξία και ύστερα από λίγες ώρες ανακοίνωσε ότι ανελάμβανε ο ίδιος τα καθήκοντα του πρωθυπουργού, με αντιπρόεδρο τον Αντιναύαρχο Σακελλαρίου και υπουργό Εξωτερικών τον πρώην διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος Εμμανουήλ Τσουδερό. Εντούτοις, η κατάσταση μεταβλήθηκε εκ νέου και τελικώς ο Τσουδερός ανέλαβε τα ηνία της κυβερνήσεως. Αμέσως μετά, απηύθυνε διάγγελμα προς τον ελληνικό λαό, στο οποίο τονιζόταν ότι ο αγώνας θα συνεχιζόταν μέχρι την τελική νίκη. Το διάγγελμα αυτό μεταδόθηκε στις 12.30 μ.μ. της 21^{ης} Απριλίου και αφού είχε γίνει γνωστό ήδη το πρωτόκολλο παραδόσεως, το οποίο είχε υπογράψει ο Τσολάκογλου με τους Γερμανούς. Μάλιστα, το διάγγελμα αυτό εξόργισε τους Γερμανούς και απέτέλεσε μία από τις αιτίες της υπογραφής του δευτέρου, αυστηρότερου για τους Έλληνες, πρωτοκόλλου.

Στο μέτωπο, η κατάσταση χειροτέρευε με ταχείς ρυθμούς. Το κλίμα στα ανώτερα κλιμάκια των μαχομένων τμημάτων ήταν βαρύ, καθώς όλοι ανεγνώριζαν την ανάγκη ταχείας ενάρξεως διαπραγματεύσεων, αλλά ουδείς ανελάμβανε την ευθύνη να καταπατήσει τον όρκο του και να υποκαταστήσει την ανωτάτη στρατιωτική ηγεσία και την κυβέρνηση. Εν τω μεταξύ, είχε αρχίσει να διαχέεται ένα κλίμα ηττοπάθειας, ενώ και ο ανεφοδιασμός των μαχομένων τμημάτων σύντομα κατέστη προβληματικός. Ο Πιτσίκας, όμως, ήταν αποφασισμένος να τηρήσει τον όρκο του, ενώ ο Μπάκος υπολείποταν στην ιεραρχία για να αναλάβει μια τέτοια ευθύνη. Ως εκ τούτου, αρκετοί διοικητές εστράφησαν προς τον διοικητή του Γ΄ Σώματος Αντιστράτηγο Γεώργιο Τσολάκογλου. Μάλιστα, ο Μπάκος του απέστειλε (με τον Σπυρίδωνα) μία επιστολή, με την οποία τον παρότρυνε να αναλάβει κάποια πρωτοβουλία. Μετά το τέλος της αναγνώσεως της επιστολής, ο ιεράρχης τον ερώτησε με παρακλητικό τόνο: «Θα σώσετε τον Στρατόν, θα παύση η άσκοπος αιματοχυσία;». Ο Τσολάκογλου δίσταζε ακόμα και αρνήθηκε να αναλάβει πραξικοπηματικά τη διοίκηση του Τ.Σ.Η. και να σχηματίσει κυβέρνηση, όπως του πρότεινε ο Μπάκος. «Δεν θέλω να δοθεί αφορμή διασπάσεως της εθνικής ενότητος και απομακρύνσεώς μας από την συμμαχία της Αγγλίας, μετά της οποίας έχει συνταυτιστεί η τύχη της Ελλάδος», του είπε. Τα γεγονότα, όμως, τον υπεχρέωσαν

⁸ Κοντογιαννίδης Τ., *Ηρωες και προδότες στην κατοχική Ελλάδα*. Αθήνα : Πελασγός, 1998, σελ. 49.

να μεταβάλει άποψη, καθώς οι Γερμανοί εξαπέλυσαν σφοδρή επίθεση εναντίον της XI Μεραρχίας. Ο κίνδυνος καταρρεύσεως όλου του μετώπου κατέστη πλέον πρόδηλος. Εντούτοις, ο Τσολάκογλου εκάμφθη πλήρως μόνον όταν έφθασαν στα χέρια του δύο τηλεγραφήματα από τον επιτελάρχη του Γ΄ Σ.Σ. Συνταγματάρχη Χρυσοχόου, ο οποίος είχε σταλεί στην Αθήνα (μαζί με τον Συνταγματάρχη Γρηγορόπουλο) προκειμένου να ενημερώσει τη στρατιωτική ηγεσία για την πραγματική κατάσταση του στρατού στο μέτωπο. Σε αυτά, ο Χρυσοχόου περιέγραψε την κυβερνητική παράλυση και πρότεινε στον Τσολάκογλου την ανάληψη της πρωτοβουλίας συνθηκολογήσεως. Το β΄ τηλεγράφημα ήταν συντεταγμένο κατά τέτοιο τρόπο ώστε μπορούσε εύκολα να παρερμηνευθεί και ο αναγνώστης του να θεωρήσει ότι την πρόταση του Χρυσοχόου υιοθετούσε και ο Παπάγος. Ο Αρχιστράτηγος, όμως, αρνείτο πεισματικά να δώσει εντολή για συνθηκολόγηση, εφόσον τα βρετανικά στρατεύματα δεν είχαν εκκενώσει πλήρως τη χώρα⁹.

Η αντίδραση του Παπάγου ήταν ακαριαία. Απέστειλε ένα τηλεγράφημα στον Πιτσικά, το οποίο ανέφερε τα εξής:

«Πληροφορούμαι, ότι Αντιστράτηγος Τσολάκογλου ανέλαβε πρωτοβουλία συνθηκολογήσεως. Δέον κατανοηθή παρά πάντων ότι ύψιστα συμφέροντα Πατρίδος απαγορεύουσι τούτο. Επικαλούμαι πατριωτισμόν πάντων. Στρατός δέον αγωνισθή μέχρις εσχάτου ορίου δυνατοτήτων του. Αντικαταστήσατε αμέσως Τσολάκογλου».

Η διαταγή αντικαταστάσεως του Τσολάκογλου έφθασε στο σταθμό διοικήσεως του Τ.Σ.Η. καθυστερημένα, καθώς ο Αντιστράτηγος είχε ήδη πάρει στα χέρια του τα ηνία της καταστάσεως και είχε εγκατασταθεί σε αυτόν! Αμέσως μετά, απέστειλε τον Συνταγματάρχη Ν. Μπαλή, τον Αντισυνταγματάρχη Γ. Λαγά και τον Επίλαρχο Κ. Βλάχο ως κήρυκες στους Γερμανούς. Οι τελευταίοι απεδέχθησαν όλους τους όρους, τους οποίους έθετε ο Τσολάκογλου για τη σύναψη ανακωχής (δηλαδή την αναγνώριση της τιμής των όπλων, τη μη είσοδο των Ιταλών στην Ελλάδα, τη μη αιχμαλωσία του ελληνικού στρατού) πλην ενός: τον μη αφοπλισμό ανδρών του ελληνικού στρατού. Το πρωτόκολλο συνθηκολογήσεως των ελληνικών μονάδων του αλβανικού μετώπου υπεγράφη στο αρχηγείο του Τσολάκογλου στο Βοτονάσι στις 6 μ.μ., της 20^{ης} Απριλίου (ανήμερα το Πάσχα). Οι όροι του πρωτοκόλλου ήταν ιδιαίτερος ευνοϊκοί για τα ελληνικά στρατεύματα, γεγονός το οποίο, κατά τα φαινόμενα, προκάλεσε αντιδράσεις στο Βερολίνο. Επίσης, στην Αθήνα η νέα κυβέρνηση διεκήρυξε την πρόθεσή της για «άμυνα μέχρις εσχάτων» (όπως έχει ήδη αναφερθεί). Τα γεγονότα αυτά μετέβαλαν τα έως τότε δεδομένα. Το επόμενο απόγευμα, έφθασε στα Ιωάννινα ο επιτελάρχης του Στρατάρχη Λίστ (Wilhelm Sigmund List) ονόματι Χανς φον Γκράϊφενμπεργκ (Hans von Greiffenberg) μαζί με τον Υποστράτηγο Γιόζεφ Ντήτριχ (Josef "Sepp" Dietrich). Οι δύο ανώτατοι αξιωματικοί παρουσίασαν στον Τσολάκογλου ένα δεύτερο πρωτόκολλο παραδόσεως, το οποίο εμπεριείχε δυσμενέστερους όρους από το πρώτο. Ο έλληνας αντιστράτηγος αρνήθηκε να το αποδεχθεί αλλά οι Γερμανοί ήταν ανένδοτοι. Ως εκ

⁹ Έως σήμερα, δεν έχουν διευκρινιστεί τα κίνητρα του Συνταγματάρχη Χρυσοχόου και το όλο θέμα δεν έχει γίνει αντικείμενο ενδελεχούς ερεύνης από τους μελετητές.

παραδόσεως και με τους Ιταλούς. Ο γερμανός ηγέτης συγκατένευσε για να μη διαταραχθεί η συμμαχική ενότητα και εξέδωσε τη σχετική διαταγή, η οποία έγινε αποδεκτή με δυσφορία από πολλούς γερμανούς στρατηγούς.

Η παρέμβαση αυτή υπήρξε καθοριστική, καθώς οι Γερμανοί αξίωσαν νέα τροποποίηση του πρωτοκόλλου παραδόσεως, την οποία αρνήθηκαν κατηγορηματικά οι έλληνες διοικητές των Σωμάτων. Εντούτοις, το μεσημέρι της 22^{ας} Απριλίου, το Γερμανικό Αρχηγείο εξέδωσε διαταγή, με την οποία ζητούσε από τους Έλληνες να στείλουν κήρυκες στους Ιταλούς εντός τριών ωρών. Η κατάσταση ήταν δραματική καθώς ελλόχευε ο κίνδυνος να περιέλθουν συγκροτημένα ελληνικά τμήματα

Στο μέτωπο, η είδηση για την επικείμενη συνθηκολόγηση και με τους Ιταλούς προκάλεσε έκδηλο εκνευρισμό. Όλοι (αξιωματικοί και οπλίτες) έσπευσαν να κατευθυνθούν το ταχύτερο δυνατόν προς τα νότια της υπό διαμόρφωση ζώνης προκειμένου να αποφύγουν την αιχμαλωσία από τα στρατεύματα της Ρώμης.

στα χέρια των Ιταλών. Σημειωτέον ότι ουδεμία δυνατότητα προβολής αντιστάσεως υπήρχε εκ μέρους των Ελλήνων, επειδή οι Γερμανοί είχαν καταλάβει όλη την περιοχή νοτίως του Τ.Σ.Η. Οι έλληνες διοικητές διέταξαν το στρατό να κατεβεί τάχιστα προς νότον και ο Τσολάκογλου -αφού έγραψε μία επιστολή διαμαρτυρίας προς τον Αντιστράτηγο Άλφρεντ Γιοντλ (Alfred Jodl)- δήλωσε αγανακτισμένος: «Δεν δύναμαι να έχω ουδεμίαν επιρροήν επί της πορείας των γεγονότων καθ' ο αιχμάλωτος συνεπεία του πρωτοκόλλου της 21^{ης} Απριλίου και επαφίεμαι εις την κρίσιν της Γερμανικής Διοικήσεως. Διαμαρτύρομαι, όμως, εντόνως διότι δια δευτέραν φοράν ήλλαξαν οι αρχικοί όροι της συνθηκολογήσεως εν διαστήματι τεσσερακονταώρου, εις βάρος των στρατευμάτων και της χώρας και υπό το κράτος της βίας αναγκάζομαι να υποκύψω». Κατόπιν, απέστειλε προς τους Ιταλούς το Συνταγματάρχη Σπυρίδωνα Σύρρο και τον Επίλαρχο Κωνσταντίνο Βλάχο, στις 18:30 μ.μ. της 22^{ας} Απριλίου. Οι Ιταλοί είχαν στήσει ολόκληρο κινηματογραφικό συνεργείο για να αποθανάτισει την ιστορική στιγμή, κατά την οποία «οι Έλληνες, καμφθέντες από τα συνεχή και καίρια πλήγματα του νικηφόρου ιταλικού στρατού, προσερχόντουσαν στο ιταλικό αρχηγείο για να παραδοθούν»!

Στο μέτωπο, η είδηση για την επικείμενη συνθηκολόγηση και με τους Ιταλούς προκάλεσε έκδηλο εκνευρισμό. Όλοι (αξιωματικοί και οπλίτες) έσπευσαν να κατευθυνθούν το ταχύτερο δυνατόν προς τα νότια της υπό διαμόρφωση ζώνης προκειμένου να αποφύγουν την αιχμαλωσία από τα στρατεύματα της Ρώμης. Μάλιστα, για να κερδίσουν χρόνο, άφηναν τον οπλισμό τους (ο οποίος ούτως ή άλλως θα κατέληγε στα χέρια του εχθρού καθώς τότε δεν υπήρχε σκέψη για τη συγκρότηση ανταρτικού κινήματος) και έτρεχαν κυριολεκτικά με όσες δυνάμεις τους είχαν απομείνει. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να χαθεί κάθε έννοια συνοχής και

πειθαρχίας. Εντούτοις, υπήρχαν μονάδες, όπως η XIII Μεραρχία, οι οποίες διατηρούσαν τη συνοχή τους και υποχωρούσαν με τάξη, μεταφέροντας και πενήντα (50) Ιταλούς, τους οποίους είχαν αιχμαλωτίσει κατά τη διάρκεια των τελευταίων ημερών! Στις 6:25 π.μ., οι έλληνες κήρυκες επανήλθαν από το ιταλικό αρχηγείο, φέρνοντας μαζί τους ένα προκαταρκτικό πρωτόκολλο ανακωχής, το οποίο θα ίσχυε από τις 23:00 μ.μ. της ημέρας εκείνης, δηλαδή μετά από δεκαεπτά (17) ώρες!. Ακόμα και τότε οι Ιταλοί προσπαθούσαν με πονηριά να κερδίσουν όσα περισσότερα εδάφη μπορούσαν για να περισώσουν κάτι από την καταρρακωμένη αξιοπρέπειά τους. Μόνο που για να το πετύχουν έπρεπε να έχουν απέναντί τους φυγάδες και όχι συγκροτημένο εχθρό. Οι Γερμανοί, διαβλέποντες την αγανάκτηση των ελλήνων αξιωματικών του μετώπου, ζήτησαν από τον Τσολάκογλου να μεταβεί στη Θεσσαλονίκη για να υπογράψει το τρίτο πρωτόκολλο συνθηκολογήσεως προκειμένου να αποφευχθούν απρόοπτες εξελίξεις. Το επόμενο πρωί, ο προαναφερθείς ανώτατος αξιωματικός μετέβη αεροπορικώς στη Θεσσαλονίκη, όπου και υπέγραψε το τρίτο πρωτόκολλο παραδόσεως των ελληνικών στρατευμάτων του αλβανικού μετώπου, αυτή τη φορά και με τους Ιταλούς. Σημειωτέον ότι η Ρώμη αξίωσε την αλλαγή του τίτλου το κειμένου, το οποίο από «πρωτόκολλο παραδόσεως» μετατράπηκε σε «σύμβασις συνθηκολογήσεως».

Την ίδια ημέρα, στην πρωτεύουσα είχαν ήδη ξεκινήσει οι προετοιμασίες για την αναχώρηση του Βασιλέως και της πολιτικής ηγεσίας για τη Μέση Ανατολή. Μάλιστα, ήδη από την 11^η Απριλίου, ο Μανιαδάκης είχε στείλει τον υποδιοικητή της Εθνικής Ασφαλείας Αντισυνταγματάρχη Μπαηλάκη στο Κάιρο για να βρει ένα οίκημα για τα μέλη της βασιλικής οικογενείας δια παν ενδεχόμενον. Μάλιστα, στα μέσα Απριλίου, ο διοικητής της Ειδικής Ασφαλείας Υποστράτηγος Αγγελόπουλος μετέβη αεροπορικώς στα Χανιά για τον ίδιο σκοπό. Η αναχώρηση του Βασιλέως και της κυβερνήσεως για την Κρήτη προγραμματιζόταν να λάβει χώρα το απόγευμα της Μεγάλης Πέμπτης, 17^{ης} Απριλίου. Προς τούτο, ο υφυπουργός Στρατιωτικών Νικόλαος Παπαδήμας απέστειλε μία επείγουσα ημερησία διαταγή για να δημοσιευθεί στον Τύπο. Η διαταγή αυτή απευθυνόταν προς τον μαχόμενο ελληνικό στρατό και κατέληγε ως εξής: «...Δια την συνέχειαν του πολέμου επιβάλλεται εντεύθεν η αναχώρησις του Βασιλέως και της κυβερνήσεως. Ακολουθών τούτους αποχωρίζομαι Υμών. Δεν σας εγκαταλείπω. Αναχωρώ ίνα συνεχίσωμεν τον πόλεμον με πλήρη βεβαιότητα δια την τελικήν νίκην. Ουδείς υμών να λιποψυχήση. Πολεμούμεν υπέρ βωμών και εστιών, πολεμούμεν υπέρ της ανεξαρτησίας της χώρας μας. Είναι βέβαιον ότι υπάρχει Θεός. Είναι εξ ίσου βέβαιον ότι θα δικαιωθώμεν». Στις 20:00 μ.μ., οι συντάκτες των εφημερίδων ειδοποιήθησαν από την Υπηρεσία Λογοκρισίας του Υφυπουργείου Τύπου να αποσύρουν το κείμενο και να το επιστρέψουν στην υπηρεσία αμέσως. Η απόσυρση αυτή οφειλόταν στη ματαιώση της αναχωρήσεως της πολιτικής ηγεσίας της χώρας, καθώς ένα τέτοιο ενδεχόμενο είχε προκαλέσει την άμεση αντίδραση των Βρετανών. Οι τελευταίοι διεμήνυσαν στον Βασιλέα (μέσω του Palaiet) ότι θεωρούσαν αδιανόητη κάθε τέτοια σκέψη για όσο διάστημα πολεμούσαν βρετανικά στρατεύματα σε ελληνικό έδαφος. Άλλωστε, διάφορες εκτιμήσεις έκαναν λόγο ακόμα για την προβολή επιτυχούς αμύνης επί ένα μήνα. Ο

Η έπαρση της γερμανικής σημαίας στην Ακρόπολη, την 27^η Απριλίου.

Βασιλεύς ήλθε σε δύσκολη θέση και αποδέχτηκε το αίτημά τους. Την 22^α Απριλίου ανεχώρησαν τα μέλη της κυβερνήσεως, επιβαίνοντα στο αντιτορπιλικό «Βασίλισσα Όλγα». Στην ηπειρωτική Ελλάδα, παρέμειναν ο αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως Αντιναύαρχος Σακελλαρίου, ο υπουργός Μανιαδάκης, ο Στρατηγός Heywood και ο ναυτικός ακόλουθος της βρετανικής πρεσβείας Πλοίαρχος Terl, οι οποίοι έφυγαν από την περιοχή της Αργολίδος αεροπορικώς, την 27^η Απριλίου. Την 23^η Απριλίου, ο Γεώργιος (μαζί με τον Palaret) είχε αναχωρήσει με υδροπλάνο από τον Ασπρόπυργο για τη Σούδα. Επίσης, ο Παπάγος, θεωρώντας ότι είχαν παραβιαστεί οι διαταγές του, υπέβαλε την παραίτησή του. Λίγο πριν φύγουν, ο Βασιλεύς και ο Τσουδερός απηύθυναν δύο διαγγέλματα, με τα οποία γνωστοποιούσαν την πρόθεσή τους να συνεχίσουν τον αγώνα από την Κρήτη.

Κατά τις ημέρες εκείνες, έλαβε χώρα και η αποστολή των αποθεμάτων χρυσού της Τραπέζης της Ελλάδος στο εξωτερικό. Ήδη από τις 16 Απριλίου, ο Κορυζής παρότρυνε τον Βαρβαρέσσο να στείλει τα αποθέματα χρυσού της Τραπέζης στη Μεγάλη Βρετανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πράγματι, όταν οι Γερμανοί διέσπασαν την αμυντική γραμμή στον Όλυμπο και κατέστη φανερό ότι ουδεμία ελπίδα

συγκρατήσεώς τους υπήρχε, δεκάδες κιβώτια απεστάλησαν (συνοδεία ισχυρών αστυνομικών δυνάμεων) στον Πειραιά για να φορτωθούν σε πλοία με προορισμό την Κρήτη και το Κάιρο. Τελικώς, λίγες ώρες μετά από την αναχώρηση του Βασιλέως και της κυβερνήσεως για την Κρήτη, ολόκληρο το περιεχόμενο των χρηματοκιβωτίων της Τραπέζης (το οποίο ανερχόταν σε 7.500.000.000 δρχ. χωρίς να υπολογίζεται το εξωτερικό συνάλλαγμα) παρεδόθη στο διοικητή και τον υποδιοικητή αυτής Βαρβαρέσσο και Ιωαν. Μαντζαβίνο, αντιστοίχως. Στην Τράπεζα, έμεινε ένα μικρό ποσό για να αντιμετωπιστούν τρέχουσες και επείγουσες ανάγκες. Το ταξίδι των χρημάτων αυτών ήταν περιπετειώδες. Η γερμανική αεροπορία κυριαρχούσε στους αιθέρες και το πλοίο, το οποίο μετέφερε τον «κρατικό θησαυρό», αναγκάστηκε να κατευθυνθεί προς το Ηράκλειο. Εκεί, τα χρήματα φορτώθηκαν στο βρετανικό πλοίο «Σάλβια» με προορισμό τη Σούδα. Δυστυχώς, όμως, το πλοίο απέτελεσε στόχο των γερμανικών βομβαρδιστικών και επλήγη επανειλημμένως. Μάλιστα, οι άνδρες του πληρώματος έδωσαν σκληρό αγώνα προκειμένου το σκάφος να καταφέρει να φθάσει στον προορισμό του. Λέγεται ότι ένα μέρος των χρημάτων σκορπίστηκε στο πλοίο, κατά τη διάρκεια μίας αεροπορικής επιδρομής. Εντούτοις, αργότερα περισυνελέγη όλο το ποσόν στο ακέραιο. Ακολούθως, το πολύτιμο φορτίο μεταφέρθηκε στο καράβι «Διδώ». Κατά τη μεταφορά στο σκάφος αυτό, μέρος των χρημάτων σκορπίστηκε στα αμπάρια του πλοίου. Ο πλοίαρχος διέταξε τους ναύτες να μαζέψουν αμέσως τις σκορπισμένες χρυσές λίρες, εκ των οποίων έλειπε μόνον μία κατά την τελική καταμέτρηση. Την 22^α Απριλίου, το «Διδώ» απέπλευσε από τη Σούδα και αυθημερόν κατέπλευσε στην Αλεξάνδρεια. Εκεί, ο «κρατικός θησαυρός» τοποθετήθηκε στα υπόγεια της «Εθνικής Τραπέζης της Αιγύπτου». Αργότερα, και αφού ξεπεράστηκαν πολλά γραφειοκρατικά εμπόδια, τα χρήματα αυτά φορτώθηκαν σε καμιόνια και συνοδεία αρμάτων μεταφέρθηκαν (διαμέσου της ερήμου) στο Σουέζ με προορισμό τη Νότια Αφρική. Εκεί, το ποσόν μετατράπηκε σε ράβδους χρυσού και υπό αυτή τη μορφή επέστρεψε στην Ελλάδα μεταπολεμικώς. Αξίζει να σημειωθεί ότι καθ' όλο το διάστημα αυτό ο «κρατικός θησαυρός» παρέμενε ανασφάλιστος!

Στο μέτωπο, η κατάσταση ήταν ζοφερή. Την 20^η Απριλίου, «έπεσαν» η Λάρισα και τα Τρίκαλα, ενώ την 22^α κατελήφθησαν ο Βόλος και η Λαμία. Τη νύκτα της 24^{ης} προς 25^η Απριλίου, εγκαταλείφθηκε και η αμυντική γραμμή στον Αλιάκμονα. Στην Ήπειρο, αν και είχαν ήδη υπογραφεί δύο πρωτόκολλα παραδόσεως, ο αγώνας συνεχιζόταν σε ορισμένες περιοχές. Μάλιστα, ο Υποστράτηγος Μπάκος είχε ήδη εκδώσει σχετικές διαταγές περί καταπαύσεως του πυρός από την 20^η Απριλίου. «Παρά την αντίθεσιν διοικητού Στρατιάς, έχων υπ' όψιν ως υποχρεωτικήν εντολήν εξουσιοδοτήσιν σας λόγω οικτράς καταστάσεως ανδρών αρνουμένων να πολεμήσωσιν, ανέλαβον με συντριβήν πρωτοβουλίαν μετά λοιπών σωματαρχών και απεστάλησαν σήμερον πρωΐαν κήρυκες προς Γερμανούς προς συνθηκολόγησιν. Εξορκίζω τους πάντας συγκρατήσωμεν ό,τι δυνατόν, ίνα τηρούντες σύνορα έναντι Ιταλών μέχρι λήψεως αποφάσεως περισώσωμεν ό,τι απομένει από τιμήν», ανέφερε χαρακτηριστικά. Δυστυχώς, όμως, τα γεγονότα διέψευσαν τις προσδοκίες του Μπάκου. Ευτυχώς, ο Αντιστράτηγος Μπρούνο Μπίλερ (Bruno Bieler) διέταξε τα

Ο αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως Αντιναύαρχος Αλέξανδρος Σακελλαρίου.

σα ήταν πλέον θέμα ημερών. Η δε αναχώρηση της πολιτικής και της πολιτειακής ηγεσίας για την Κρήτη έδωσε το έναυσμα για τη δράση πολλών κακοποιών στοιχείων, τα οποία εκμεταλλεύτηκαν το γενικό μούδιασμα των κατοίκων της, τη χαλάρωση της πειθαρχίας ακόμα και στους κόλπους των αστυνομικών οργάνων και τη διασάλευση της τάξεως. Κρούσματα κλοπών, ληστειών,

Το μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη. Δίπλα στον εύζωνα στέκεται ένας γερμανός φρουρός.

στρατεύματά του να παραμείνουν στις αρχικές θέσεις τους και να μην επιτρέψουν στους Ιταλούς να συνεχίσουν να εκμεταλλεύονται την υποχώρηση των Ελλήνων. Αξίζει να αναφερθεί ότι κατά τις ημέρες της παραδόσεως αρκετοί ήταν οι αξιωματικοί οι οποίοι προτίμησαν την αυτοκτονία από την ατίμωση, όπως ο Ταγματάρχης Κων. Βερσής, διοικητής της 8ης Μοίρας Πεδινού Πυροβολικού της VIII Μεραρχίας.

Η είσοδος των Γερμανών στην πρωτεύου-

διαρρήξεων και λεηλασιών καταστημάτων έκαναν την εμφάνισή τους σε όλη την πόλη, ενώ συμμορίες άρχισαν να λυμαίνονται ολόκληρες συνοικίες, όπως το Θησείο και το Μεταξουργείο. Τα γεγονότα αυτά ώθησαν το στρατιωτικό διοικητή Αθηνών Υποστράτηγο Καβράκο να εκδώσει την εξής ανακοίνωση:

Το συμφέρον του Έθνους και του ατόμου επιβάλλει ίνα πάντες συντελέσωμεν εις την τήρησιν της τάξεως κατά τας εξαιρέτους αυτάς στιγμάς, ας διέρχεται η Πατρίς μας. Η Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκησης και η Δημοσία Ασφάλεια έχουν λάβει πάντα τα μέτρα δια να τηρήσωσι την τάξιν και να περιφρουρήσουν την ζωήν, τιμήν και περιουσίαν των πολιτών πάση θυσία και προς τούτο εδόθησαν εντολαί να γίνεται άμεσος χρήσις των όπλων κατά παντός τυχόν αποπειρωμένου εξ οιουδήποτε λόγου να διασαλεύση την τάξιν. Λόγω της προσωρινής δυσχερείας των συγκοινωνιών και μεταφορών προς τους τόπους διαμονής και καταγωγής, συνιστώμεν υπομονήν ολίγων ημερών, μεθ' ας πάντες θα τακτοποιηθώσι τη μερίμνη μας άνευ ανωμαλιών. Μόνον ούτω εξυπηρετείται και το γενικόν και το ατομικόν συμφέρον.

Η ανακοίνωση αυτή γνωστοποιήθηκε την 24^η Απριλίου κι ενώ στην πρωτεύουσα είχαν συρρεύσει χιλιάδες στρατιώτες από το μέτωπο, οι οποίοι αναζητούσαν εναγωνίως μέσον επιστροφής στις οικίες τους. Αντιθέτως, οι κάτοικοι των Αθηνών δεν έδειχναν τάσεις φυγής προς την επαρχία αλλά απλώς ανέμεναν τις εξελίξεις. Την 25^η Απριλίου, οι Βρετανοί υπεχώρησαν από τις Θερμοπύλες και πλέον ο δρόμος προς την Αθήνα ήταν ανοικτός για τους Γερμανούς. Οι τελευταίοι, όμως, ελάχιστα ενδιαφέρονταν για την ελληνική πρωτεύουσα, εφόσον πρώτιστος στόχος τους ήταν η εκμηδένιση των βρετανικών στρατευμάτων, τα οποία παρέμεναν στη χώρα. Προς επίτευξη του σκοπού αυτού, γερμανοί αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν κοντά στην Κόρινθο, την 26^η Απριλίου. Οι Βρετανοί μόλις και μετά βίας πρόλαβαν να ανατινάξουν τη γέφυρα του Ισθμού και ο αρχηγός του βρετανικού εκστρατευτικού στην Ελλάδα Στρατηγός Χένρυ Ουίλσον (Henry Maitland Wilson, 1st Baron Wilson) επιβίβαστηκε σε αεροπλάνο για τη Μέση Ανατολή, λίγα μόλις λεπτά πριν από την άφιξη των πρώτων γερμανών μοτοσικλετιστών στην περιοχή. Ταυτόχρονα, κατελήφθη η Πάτρα από γερμανικά στρατεύματα, τα οποία διεκπεραιώθηκαν από την ακτή της Αιτωλοακαρνανίας. Σύντομα, οι ακτές της Αττικής και της Πελοποννήσου γέμισαν από Βρετανούς αλλά και ορισμένους έλληνες αξιωματικούς, οι οποίοι έψαχναν μέσον διαφυγής για τη Μέση Ανατολή. Τέλος, την 26^η Απριλίου, οι Γερμανοί εισήλθαν στη Θήβα. Το πρωί της Κυριακής 27^{ης} Απριλίου, ελάχιστοι Αθηναίοι κυκλοφορούσαν στην πόλη. Ακόμα και οι εκκλησίες ήταν μισοάδειες. Το ραδιόφωνο μετέδιδε τη θεία λειτουργία (ήταν η Κυριακή του Θωμά). Ξαφνικά, η μετάδοση διακόπηκε για να μεταδοθεί μία έκτακτη ανακοίνωση του στρατιωτικού διοικητού Καβράκου: «Λόγω της επιτακτικής ανάγκης διατάσσω να διακοπή πάσα κίνησις εις τας οδούς των Αθηνών, του Πειραιώς και των Προαστίων. Να ώσι κλειστά άπαντα τα καταστήματα και οι κάτοικοι παραμείνουν εις τας εστίας των, οι αξιωματικοί και οι στρατιώται εις τους στρατώνας και οι αστυνομικοί εις τα Τμήματά των. Απαγορεύω την έκτακτον έκδοσιν εφημερίδων. Και επειδή η πόλις είναι ανοχύρωτος, ουδεμία αντίστασις θα προβληθή. Αξιώ να μην ακουσθή ούτε

ένας πυροβολισμός. Οι παραβάτες θα συλλαμβάνονται αμέσως και θα εγκλεισθώσι εις τας φυλακάς φρουρούμενοι ασφαλώς. Αναπληρωτήν μου κατά την απουσίαν μου ορίζω τον Συνταγματάρχην Πεζόπουλον».

Οι Αθηναίοι πάγωσαν στην αναγγελία της επικείμενης εισόδου των πρώτων γερμανικών τμημάτων στην πόλη και έσπευσαν να κλειστούν στα σπίτια τους. Η απόλυτη ησυχία «έσπασε» από τη εκκωφαντική έκρηξη μίας αποθήκης πυρομαχικών από τους τελευταίους εναπομείναντες Βρετανούς στον Πειραιά. Στην Αθήνα, είχαν παραμείνει μόνον ο νομάρχης Κων. Πεζόπουλος, ο δήμαρχος Αμβρ. Πλυτάς και ο φρούραρχος εκ μέρους των Αρχών. Αυτοί συγκρότησαν μία επιτροπή στην οποία συμμετείχαν οι ίδιοι, ο δήμαρχος Πειραιώς Μιχ. Μανούσος και ο γερμανομαθής Συνταγματάρχης Κων. Κανελλόπουλος. Η επιτροπή αυτή (στην οποία αρνήθηκε να συμμετάσχει ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Χρύσανθος) θα παρέδιδε την ανοχύρωτη πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους στους Γερμανούς. Οι σχετικές συνεννοήσεις έγιναν με τον στρατιωτικό ακόλουθο της γερμανικής πρεσβείας Αντισυνταγματάρχη von Hohenberg και τα μέλη της προαναφερθείσης επιτροπής ευρίσκοντο από το πρωί της ημέρας εκείνης στους Αμπελοκήπους, στη συμβολή των λεωφόρων Κηφισίας και Αλεξάνδρας. Κατά τις 8 π.μ., έκαναν την εμφάνισή τους τα πρώτα οχήματα και ο Καβράκος αναζήτησε τον επικεφαλής για να του παραδώσει την πόλη. Αυτός ήταν ο Αντισυνταγματάρχης Όττο φον Σέιμπεν (Otto von Seimpen). Σταδιακά, οι Γερμανοί πλημμύρισαν την πρωτεύουσα, καταλαμβάνοντας το ταχυδρομείο, το τηλεγραφείο και άλλα δημόσια κτήρια. Εντούτοις, η επίσημη παράδοση της πόλεως δεν είχε γίνει ακόμα. Τελικώς, στις 10:15 π.μ., έφθασε στο προκαθορισμένο σημείο ο von Seimpen, ο οποίος, συνοδευόμενος από τους επιτελείς του, κατευθύνθηκε προς τα μέλη της επιτροπής. Αφού τα χαιρέτησε στρατιωτικά, ανέμενε από τον στρατιωτικό ακόλουθο την παρουσίασή τους. Όλοι, κατακόκκινοι από τη συγκίνηση και την ταραχή, έκλειναν την κεφαλή και ανέμεναν την τυπική χειραψία. Ο γερμανός αξιωματικός χαιρέτησε ναζιστικά και, επιδιώκοντας να «σπάσει τον πάγο», τους ερώτησε εάν υπήρχε κάποιο μέρος για να καθίσουν. Τα μέλη της επιτροπής ήταν αρκετά ταραγμένα για να απαντήσουν και ο von Seimpen υπέδειξε από μόνος του το καφενείο «Παρθενών».

Ο γερμανός αντισυνταγματάρχης διέκρινε την αμηχανία των ελλήνων συνομιλητών του και τους ζήτησε να κατευθυνθούν προς τα εκεί. Εκείνοι υπάκουσαν με βαριά καρδιά. υπό τα βλέμματα πολλών βουβών Αθηναίων, ενώ ο Καβράκος κάπνιζε συνεχώς για να κρύψει τον εκνευρισμό του. Τελικώς, προσφώνησε τον γερμανό αξιωματικό, ενώ ο εκτελών χρέη μεταφραστή Κανελλόπουλος διάβασε το παρακάτω κείμενο στα γερμανικά:

«Αι τοπικαί στρατιωτικαί και πολιτικαί Αρχαί, αποτελούμεναι από τον Στρατηγό Καβράκο Χρήστο, ανώτερο στρατιωτικό διοικητή Αττικοβοιωτίας, τον Πεζόπουλον Κωνσταντίνο, νομάρχην Αττικοβοιωτίας, τον Πλυτά Αμβρόσιον, δήμαρχον Αθηναίων, τον Μανούσκο Μιχαήλ, δήμαρχον Πειραιώς, δηλούν προς τον Διοικητή των γερμανικών στρατευμάτων ότι: Αι πόλεις των Αθηνών και του Πειραιώς και ανοχύρωτοι είναι και ουδεμίαν προτίθενται να αντιτάξουν αντίστασιν εις την κατοχήν. Ελήφθησαν ήδη όλα τα ενδεικνυόμενα μέτρα προς διασφάλισιν της τάξεως εκ

μέρους μας, μέχρι της εισόδου των Γερμανών».

Ο γερμανός αξιωματικός απάντησε στα γερμανικά εκθειάζοντας τον ελληνικό πολιτισμό και τόνισε με έμφαση: «Σας διαβεβαιώ ότι ο γερμανικός στρατός δεν έρχεται ως εχθρός αλλά ως φίλος φέρων την ειρήνην εις την Ελλάδα. Η μακρά φίλια η οποία μας συνδέει με την Ελλάδα θα αναζωπυρωθεί εντός ολίγων ημερών». Αμέσως μετά υπεγράφη το πρωτόκολλο παραδόσεως και ο Πλυτάς προσέφερε στον νοη Seimpren συμβολικά το κλειδί της πόλεως. Ακολούθως, ο Γερμανός κάλεσε κοντά του τους διοικητές των μικροτέρων τμημάτων και τους υπέδειξε προς τα πού θα κινούνταν μπροστά σε έναν χάρτη. Μετά, κάλεσε τους δύο δημάρχους και τους ανέθεσε όλες τις εξουσίες στις πόλεις τους. Τέλος, έκλεισε ένα νέο ραντεβού με τον Πλυτά για τις 12 μ.μ.¹¹ Οι γερμανοί μοτοσικλετιστές άρχισαν να κατευθύνονται προς κατάληψη των αντικειμενικών τους στόχων. Καθ' οδόν, οι περισσότεροι εξ αυτών χαιρετούσαν ναζιστικά οιονδήποτε πεζό συναντούσαν. Ασυναίσθητα ορισμένοι ανταπέδιδαν το χαιρετισμό, ενώ κάποιοι άλλοι δεν έκρυβαν την αποδοκιμασία τους. Σημειωτέον ότι η γερμανική σημαία είχε αντικαταστήσει την ελληνική στον ιερό βράχο της Ακροπόλεως, από τις 8.45 π.μ. Αργότερα, οι Γερμανοί διέταξαν την έπαρσή της σε έναν άλλο ιστό στο πλάι της αντίστοιχης γερμανικής.

Κατά τον τρόπο αυτό, έπεσε η αυλαία της εξάμηνης εποποιίας του ελληνικού έθνους για την προάσπιση της ελευθερίας του. Έκτοτε, άρχισε μια νέα, δύσκολη περίοδος για όλους (σχεδόν) τους Έλληνες, αυτή της τριπλής εχθρικής κατοχής. Ως κατακλείδα του άρθρου αυτού, θα παρατεθούν τα λόγια του ιδίου του Hitler σε διάλογό του με τον πρέσβη της Ουγγαρίας στο Βερολίνο, την 19^η Απριλίου 1941: «Οφείλω να σημειώσω ότι ο αγών της Ελλάδος είναι μία δυσάρεστη νότα εις την χαρά δια τις τόσες επιτυχίες μας... Εάν η Ελλάδα δεν είχε δεχθεί εις το έδαφός της τους Άγγλους, δεν θα πραγματοποιούσαμε την επίθεση εναντίον της. Τώρα, δυστυχώς, θα αφοπλίσουμε τους Έλληνες, αλλά δεν θα φέρουμε ούτε έναν αιχμάλωτο εις την Γερμανία. Οι Ιταλοί ουδέποτε θα νικούσαν τους Έλληνες».

---

¹¹ Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τη λήξη της σύντομης τελετής παραδόσεως των Αθηνών και την αποχώρηση των επισήμων, λέγεται ότι ο ιδιοκτήτης του καφενείου, θεωρώντας προσβολή το όλο γεγονός, άρχισε να βρίζει. Σε κάποια στιγμή, κτύπησε το χέρι του στο τραπέζι, όπου είχε τοποθετηθεί το πρωτόκολλο της παραδόσεως. Το κτύπημα ήταν τόσο δυνατό ώστε το μάρμαρο έσπασε σε δύο κομμάτια.

ΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ Κόκκινος Διον., *Ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος*, τ. Δ', Αθήνα, Μέλισσα, 1970.
- ☞ Κοντογιαννίδης Τ., *Ήρωες και προδότες στην κατοχική Ελλάδα*, Αθήνα, Πελασγός, 1998.
- ☞ Μαρκεζίνης Σπ., *Σύγχρονη πολιτική ιστορία της Ελλάδος, 1936-1944*, τ. Α', Αθήνα, Πάπυρος, 1994.
- ☞ Παπάγος Αλεξ., *Ο πόλεμος της Ελλάδος, 1940-41*, Αθήνα, Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, 1995.
- ☞ *Η εκστρατεία των Γερμανών στα Βαλκάνια (Άνοιξη 1941)*, Αθήνα: Εκάτη, 1996.

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΣΤΟ ΒΙΕΤΝΑΜ:

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ
ΟΜΟΙΡΙΩΝ ΣΥΝΟΥΑΣΜΕΝΗΣ
ΩΡΑΣΗΣ (COMBINED ACTION
PLATOONS) ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου ήταν η αμερικανική εμπλοκή στον εμφύλιο του Βιετνάμ, η οποία οδήγησε σε μια άνευ προηγουμένου πολιτική και στρατιωτική αποτυχία. Μετά το τέλος του πολέμου, οι στρατηγικές που υιοθετήθηκαν από τους αμερικανούς αξιωματούχους έγιναν το κεντρικό θέμα συζήτησης μεταξύ των ερευνητών σε θέματα στρατηγικής ανά τον κόσμο, οι οποίοι προσπάθησαν να ρίξουν φως στο επιχειρησιακό μέρος του πολέμου. Σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές οι Αμερικανοί ακολουθήσαν δύο διαφορετικές στρατηγικές στη διάρκεια του πολέμου. Η πρώτη ήταν ένας πόλεμος φθοράς βασισμένος στην τεχνολογία και τη μαζική καταστροφή που μπορούσαν να προκαλέσουν οι στρατιωτικές δυ-

ΚΕΙΜΕΝΟ: Στρτης (ΠΖ) Ανδρέας Ευαγγελάτος

νάμεις κυρίως από αέρος, με τη μαζική χρήση βομβαρδιστικών και βομβών διασποράς. Η δεύτερη στρατηγική ήταν βασισμένη στη χρήση μικρών και ευέλικτων ομάδων ειδικών δυνάμεων (Πεζοναύτες), οι οποίοι με την υποστήριξη των ντόπιων μπορούσαν να καταφέρουν καίρια πλήγματα στους Βιετ Κονγκ (VC) και τους άνδρες του Λαϊκού Απελευθερωτικού Μετώπου (NLF). Αυτή η στρατηγική μπόρεσε να μετουσιωθεί σε στρατηγικό δόγμα μέσω του Προγράμματος CAP. Πολλοί ερευνητές καθώς και αξιωματούχοι των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων πιστεύουν ότι η βασικότερη επιτυχία του Προγράμματος αυτού ήταν πως κατάφερε να προβλέψει και να στοχεύσει επιτυχώς το πραγματικό κέντρο βαρύτητας (center of gravity) του εχθρού, που δεν ήταν άλλο από τον ντόπιο πληθυσμό και τη βοήθεια που οι κομμουνιστές μπορούσαν να παίρνουν απ' αυτόν. Ξεκινώντας με τα παραπάνω ως βάση, θα γίνει μια προσπάθεια να παρουσιαστούν όλα εκείνα τα επιχειρήματα που δείχνουν ότι το CAP θα έπρεπε να είναι η βασική στρατηγική των Αμερικανών για επιχειρήσεις με μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχίας.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ CAP

Η αμερικανική εμπλοκή στο Βιετνάμ αποδείχτηκε μια μη οργανωμένη προσπάθεια για την καταπολέμηση των κομμουνιστών του Βορρά. Το τελευταίο, καθρεφτίζεται στην ίδια τη δομή του επιχειρησιακού δόγματος που σε μεγάλο βαθμό ακολούθησαν οι Αμερικανοί. Από το 1965 έως το 1968, ο Στρατηγός W. Westmoreland ήταν υπεύθυνος για την αμερικανική στρατηγική στο Βιετνάμ (Ridderhof, 2005). Όπως προειπώθηκε, την περίοδο αυτή, η αμερικανική στρατηγική ήταν χωρισμένη σε δύο διαφορετικά δόγματα. Το πρώτο είναι γνωστό ως Search and Destroy και ήταν βασισμένο στη διεξαγωγή ενός πολέμου φθοράς.

Σύμφωνα με το δόγμα αυτό, η απόλυτη τεχνολογική ανωτερότητα των Αμερικανών θα ήταν ο παράγοντας κλειδί που θα μπορούσε να επιφέρει τεράστιες απώλειες στους κομμουνιστές, λυγίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη θέλησή τους για αντίσταση. Ο πόλεμος φθοράς καθώς και το Search and Destroy δόγμα ευνοήθηκαν πολύ από τον Westmoreland και την αμερικανική κυβέρνηση, καθώς βασική τους επιδίωξη ήταν η επίτευξη γρήγορων αποτελεσμάτων και η γρήγορη απεμπλοκή των Αμερικανών από το Βιετνάμ (Ridderhof, 2005).

Το δεύτερο δόγμα ήταν ουσιαστικά η διεξαγωγή ενός πολέμου που χαρακτηρίζεται από το δόγμα Clear and Hold σε συνδυασμό με τη χρησιμοποίηση ντόπιων μαχητών. Οι Στρατηγοί Victor Krulak και Lewis Watt γρήγορα αναγνώρισαν τον ντόπιο πληθυσμό ως το κέντρο βαρύτητας του εχθρού (Fowler, 2009). Υποστήριξαν πως οι επιχειρήσεις κατά των κομμουνιστών θα ήταν περισσότερο επιτυχείς αν οι αμερικανικές δυνάμεις παρείχαν ασφάλεια στους τοπικούς οικισμούς και στους ντόπιους κατοίκους, με τη χρήση μικρών ομάδων πεζοναυτών, οι οποίες θα μπορούσαν να συνεργάζονται και να εκπαιδεύουν τους ντόπιους κατοίκους. Αυτό μπορούσε να γίνει πραγματικότητα με τη χρήση του CAP, κάτι που οι αμερικανοί πεζοναύτες γνώριζαν και από παλαιότερες επιχειρήσεις, όπως κατά την καταστολή της επανάστασης στις Φιλιππίνες, στην Αϊτή και σε άλλες περιπτώσεις (Driest, 1990).

Με την απομάκρυνση του Στρατηγού Westmoreland και την αντικατάστασή του από τον Στρατηγό Abrams, η διπλή στρατηγική των Αμερικανών εγκαταλείφθηκε. Ο νέος Στρατηγός έδωσε τέλος στην λανθασμένη αντίληψη του Search and Destroy και ενίσχυσε τη χρήση των CAP. Η στροφή αυτή ήταν μια προσπάθεια να αλλάξει τα ως τότε αποτελέσματα των επιχειρήσεων. Έγινε, όμως, πολύ αργά για να κερδίσει την πολιτική στήριξη του Κογκρέσου (Cassidy, 2004). Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι στη διάρκεια αυτής της περιόδου, το CAP έφτασε στο απόγειό του (1970) αριθμώντας 114 διμοιρίες (Koppets, 2005).

Πριν από την παράθεση στοιχείων που αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα του CAP, κρίνεται σημαντική η εξέταση του προγράμματος αυτού μέσα από τη δομή της εκπαίδευσης που παρείχε αλλά και των στόχων του.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τη δομή του CAP:

ΣΥΣΤΑΣΗ ΔΙΜΟΙΡΙΑΣ	
Σώμα Πεζοναυτών (USMC)	
Αρχηγός ομάδας	1
Υπαρχηγός ομάδας 3	1
Στοιχειάρχες Πολυβόλων	3
Πολυβολητές	3
Οπλίτες	6
Ναυτικό (USN)	
Στέλεχος των ειδικών δυνάμεων Ναυτικού	1
	15 USMC/USN
Δυνάμεις Ν. Βιετναμέζων	35 (περίπου)
ΣΥΝΟΛΟ Combined Action Platoon:	50 (περίπου)

Πίνακας 1. (Driest, 1989:10)

Κάθε πεζοναύτης που συμμετείχε στο CAP έπρεπε να πληρεί κάποιες βασικές προϋποθέσεις, η πιο σημαντική εκ των οποίων ήταν η ικανότητα να επικοινωνεί με τους ντόπιους δείχνοντας μια φιλική στάση απέναντί τους (π.χ. δεν γίνονταν δεκτοί όσοι είχαν δείξει σημάδια ξеноφοβίας). Άλλη προϋπόθεση ήταν το να έχουν εμπειρία από πολεμικές επιχειρήσεις (συγκεκριμένα να έχουν υπηρετήσει από 2-6 μήνες στο Βιετνάμ και να τους απομένουν τουλάχιστον 6 μήνες πριν επαναπατριστούν). Επίσης, χρειάζονταν και μία συστατική επιστολή από τον επικεφαλής του τάγματος που ανήκαν, η οποία να εξηγεί τους λόγους για τους οποίους οι υπό συζήτηση πεζοναύτες ήταν ικανοί να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους ως μέλη του CAP (Fowler, 2005).

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων εβδομάδων, οι πεζοναύτες του προγράμματος συμμετείχαν σε κλάσεις το πρωί (ως μέρος της βασικής τους εκπαίδευσης) και το βράδυ εκτελούσαν περιπολίες γύρω από τον οικισμό ευθύνης τους. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται το πρόγραμμα των πεζοναυτών κατά τις πρώτες δύο εβδομάδες της εκπαίδευσης.

ΚΛΑΣΗ	ΩΡΕΣ
Εκμάθηση Βιετναμέζικης γλώσσας	13
Εκμάθηση προσωπικών καθηκόντων	5
Ιστορία και πολιτική του Βιετνάμ	8
Όπλα	10
Περιπολίες και τεχνικές ενέδρας	7
Χρήση πυξίδας και χάρτη	12
Εκμάθηση Γεωγραφίας περιοχής διεξαγωγής επιχειρήσεων	12
Άλλα καθήκοντα	4

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει και την ιδεολογία των Αμερικανών πίσω από το πρόγραμμα CAP που δείχνει να επικεντρώνεται στην κατανόηση της τοπικής κουλτούρας, γλώσσας και ιστορίας. Αυτή η γνώση κάνει τις ομάδες CAP πιο αποτελεσματικές στο να επιτύχουν την αποστολή τους. Ποια ήταν, όμως, αυτή η αποστολή; Ποιοι ήταν οι στόχοι του προγράμματος CAP;

Όπως προαναφέρθηκε, οι Στρατηγοί Krulak και Walt αναγνώρισαν τους τοπικούς οικισμούς και τους ντόπιους κατοίκους ως το κέντρο βαρύτητας του εχθρού. Έτσι, προσανατολίστηκαν στη χρήση CAP ομάδων προκειμένου να επιτύχουν την καταστροφή της υποδομής των Βιετ Κογκ μέσα στους οικισμούς ευθύνης, την προστασία της δημόσιας ασφάλειας (αστυνόμηση για τη διατήρηση του νόμου και της τάξης), και προστασία της υποδομής των ντόπιων οικισμών καθώς και των αξόνων επικοινωνίας μέσα στους οικισμούς.

Εκτός, όμως, από τις καθαρά στρατιωτικές ευθύνες, οι CAP ομάδες ήταν επίσης υπεύθυνες για την οργάνωση των ντόπιων ενόπλων δυνάμεων (Popular Forces-PF), για τη συμμετοχή στην οργάνωση της καθημερινότητας των πολιτών (π.χ. έχτιζαν σχολεία, νοσοκομεία, δρόμους κ.ά.), καθώς και για τη διενέργεια προπαγάνδας εναντίον των Βιετ Κογκ (Driest, 1989). Οι τελευταίες τρεις ευθύνες δείχνουν μια έξυπνη και η βαθιά αντίληψη για την επιτυχία τέτοιου είδους επιχειρήσεων εν συγκρίσει με την ανίκανη για ελιγμούς Search and Destroy αντίληψη. Πολλοί ερευνητές του χώρου πιστεύουν πως το πρόγραμμα CAP ήταν η πιο επιτυχής προσέγγιση σ' αυτόν τον πόλεμο. Για του λόγου το αληθές, οι στατιστικές μετρήσεις που ακολουθούν αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες.

Οι πεζοναύτες που αποτελούσαν τα CAP ήταν μόλις το 1,8% των πεζοναυτών

που υπηρετούσαν στο Βιετνάμ. Με τόσο μικρό αριθμό, θα ήταν εύλογο κάποιος να θεωρήσει πως η αποτελεσματικότητα του προγράμματος θα ήταν περιορισμένη, η πραγματικότητα, όμως, είναι αρκετά διαφορετική. Οι ομάδες CAP ήταν υπεύθυνες για το 7,6 του συνολικού αριθμού νεκρών του εχθρού με τη μέτρηση απωλειών μεταξύ αμερικανών πεζοναυτών και εχθρικών δυνάμεων να φτάνει στο εντυπωσιακό 7,2 : 1 (δηλαδή, για κάθε έναν νεκρό πεζοναύτη υπήρχαν 7,2 νεκροί Βιετ κόνγκ), ενώ την ίδια στιγμή για τις μεγάλες και δυσκίνητες ομάδες πεζοναυτών που διενεργούσαν Search and Destroy το ποσοστό ήταν 7,6 : 1. Το στοιχείο αυτό δείχνει πως οι CAP μονάδες προκαλούσαν σχεδόν τον ίδιο αριθμό θανάτων στον εχθρό με

τις μεγάλες ομάδες πεζοναυτών, ήταν, όμως, κατά πολύ μικρότερες και κατ' επέκταση είχαν πολύ λιγότερες απώλειες (Fowler, 2009).

Σχετικά με το τελευταίο, ο βρετανός στρατηγός Richard Clutterback -ειδικός σε θέματα στρατιωτικής καταστολής- πιστεύει ότι ο βαθμός απωλειών για τις ομάδες CAP ήταν πολύ μικρότερος από τον αντίστοιχο των μεγάλων ομάδων πεζοναυτών. Για την ακρίβεια, υποστηρίζει ότι οι απώλειες των CAP ανέρχονταν στο 50% των απωλειών των μεγάλων ομάδων (Brush, 1994).

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα του προγράμματος είναι πως το 75% των μελών των ομάδων αυτών αποτε-

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΣΤΟ ΒΙΕΤΝΑΜ:
ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΔΙΜΟΪΡΙΩΝ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥΣ ΔΡΑΣΗΣ (COMBINED ACTION PATROONS)
ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

λούνταν από ντόπιους μαχητές (Fowler, 2009). Αυτό σημαίνει ότι λιγότεροι Αμερικανοί συμμετείχαν στην ενεργό φάση, κάτι που μαθηματικά οδηγεί σε λιγότερους θανάτους Αμερικανών. Κατ' επέκταση, προκύπτει πως η ελαχιστοποίηση των αμερικανικών απωλειών συνεπάγεται μεγαλύτερη υποστήριξη των επιχειρήσεων από την αμερικανική κοινή γνώμη και από την ίδια την κυβέρνηση. Επιπλέον, η μεγάλη συμμετοχή ντόπιων σε αυτές τις μάχιμες ομάδες αποτελεί και επένδυση για το μέλλον καθώς ένας μεγάλος αριθμός ντόπιων εκπαιδεύονται από τους καλύτερους πεζοναύτες, μαθαίνουν πώς να διενεργούν επιχειρήσεις και πώς να προστατεύουν τους οικισμούς τους από τους Βιετ Κόνγκ. Αυτό θα μπορούσε να είναι το έναυσμα για την επόμενη φάση του πολέμου, τη «Βιετναμοποίηση» του (Vietnamization), δηλαδή τη σταδιακή αποχώρηση των Αμερικανών και ταυτόχρονα τη συνέχιση των επιχειρήσεων από τους Βιετναμέζους του Νότου.

Η αξία και επιτυχία του CAP αποδείχθηκε μεγάλη και στο μείζον ζήτημά της: Από το 1969, 71% των οικισμών του Ν. Βιετνάμ (περίπου 2.600 χωριά - 3 εκατ. κάτοικοι) θεωρούνταν πλήρως ασφαλές (Ridderhof, 2005). Επίσης, η παρουσία ντόπιων στα CAP αποδείχθηκε πολύ σημαντική για την ασφάλεια των πεζοναυτών λόγω της ικανότητάς τους να γνωρίζουν τη ζούγκλα αλλά και να αναγνωρίζουν τις παγίδες (booby traps) πριν να είναι αργά. Σχετικά με αυτό, έρευνα του αμερικανικού Πενταγώνου έδειξε πως περίπου το 30% των θανάτων των πεζοναυτών που δεν ανήκαν σε CAP οφειλόταν σε τέτοιου είδους παγίδες. Για τον ίδιο λόγο, το ποσοστό θανάτων των πεζοναυτών που ανήκαν σε CAP ήταν αμελητέο (Williamson, 2002). Επίσης, σε

ό,τι αφορά την ασφάλεια των οικισμών, οι στατιστικές δείχνουν την αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Σύμφωνα με το Σύστημα Αξιολόγησης Ασφάλειας Οικισμών (HES), οι οικισμοί που προστατεύονταν από CAP βαθμολογήθηκαν με 2,95 στα 5, ενώ, αντίστοιχα, ο βαθμός προστασίας που παρείχαν οι ομάδες πεζοναυτών που διενεργούσαν Search and Destroy, δεν ξεπερνούσε το απογοητευτικό 1,65 στα 5 (Brush, 1994).

Τα κέρδη, όμως, από το πρόγραμμα δεν σταματούν στο στρατιωτικό/επιχειρησιακό σκέλος του πολέμου. Το εν λόγω πρόγραμμα αποδείχθηκε και οικονομικά μια συμφερτικότερη προσπάθεια. Από οικονομικά στοιχεία προκύπτει πως μια κανονική ομάδα πεζοναυτών κόστιζε 73.000\$ το χρόνο, ενώ μία ομάδα CAP 67.000\$. Έτσι, για παράδειγμα, το 1968, 87 CAP ομάδες στο Βιετνάμ κόστισαν 5.628.000\$, ενώ, αν οι επιχειρήσεις διεξάγονταν αποκλειστικά από μεγάλες ομάδες πεζοναυτών, το κόστος θα ανερχόταν σε 14.532.000\$ (Ridderhof, 2005). Από αυτό προκύπτει πως το πρόγραμμα CAP δεν ήταν ευέλικτο μόνο επιχειρησιακά αλλά και οικονομικά επίσης. Επομένως, το διαφαινόμενο συμπέρασμα είναι πως αν οι Αμερικανοί είχαν δείξει εμπιστοσύνη στο πρόγραμμα από την αρχή της εμπλοκής, τότε το οικονομικό και κατ' επέκταση το πολιτικό κόστος πιθανόν να ήταν σαφώς μικρότερο, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να συνεχίσει για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα την εμπλοκή της στον πόλεμο.

Η αποτελεσματικότητα του προγράμματος γίνεται ορατή και από τον υψηλό δείκτη κινήτρων που παρείχε στους συμμετέχοντες. Σύμφωνα με τον Driest, 68% των συμμετεχόντων υπέγραψαν να συνεχίσουν εθελοντικά ακόμα και για διάστημα 6 μηνών μεγαλύτερο της

θητείας τους. Το γεγονός ότι αυτοί οι πεζοναύτες επέλεξαν να συνεχίσουν ενώ θα μπορούσαν να επιστρέψουν στα σπίτια τους, δείχνει υψηλό ηθικό, έντονη αίσθηση καθήκοντος, καθώς και αίσθηση ευθύνης και εμπιστοσύνης στο πρόγραμμα (Fowler, 2009).

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ SEARCH AND DESTROY ΩΣ ΚΥΡΙΟ ΔΟΓΜΑ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ ΤΟΥ CLEAR AND HOLD ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ CAP

Η προσέγγιση του Στρατηγού Westmoreland, όπως προειπώθηκε, ήταν προσκολλημένη στο δόγμα Search and Destroy, σύμφωνα με το οποίο επιβάλλεται ένα σκληρό χτύπημα στον εχθρό και εν συνεχεία ο αριθμός των νεκρών (Body Count) θα αποτελέσει ένα σαφές σημάδι για το βαθμό προόδου των επιχειρήσεων (Bowman, 2008). Η τακτική αυτή, στα πλαίσια του πολέμου φθοράς, βασίζεται στην εντύπωση πως υπάρχει ένα επίπεδο καταστροφής στο οποίο ο εχθρός αναγκαστικά θα «σπάσει» (Mueller, 1980). Συγκεκριμένα, ο Westmoreland φαίνεται να δήλωσε:

«Θα τους ματώσουμε τόσο πολύ, ώστε όταν το Ανόι ξυπνήσει θα συνειδητοποιήσει πως η χώρα βρίσκεται στα όρια της φυσικής καταστροφής για ολόκληρες γενιές. Τότε, θα αναγκαστούν να επαναπροσδιορίσουν τις θέσεις τους» (Lewy, 1978:3).

Αυτό που είναι σημαντικό για την κατανόηση της πλάνης του Westmoreland είναι η διευκρίνιση της πολιτικής σκοπιμότητας από

πλευράς Αμερικανών. Στον πόλεμο του Βιετνάμ, οι Αμερικανοί επεδίωκαν να εμποδίσουν την εξάπλωση των κομμουνιστών στο Νότο και όχι τον εκδημοκρατισμό του Βορρά. Επομένως, η πολιτική σκέψη πίσω από τις επιχειρήσεις έπρεπε να είναι η διατήρηση μιας αμυντικής στάσης στο ζήτημα. Από αυτό προκύπτει ότι ένας πόλεμος φθοράς βασιζόμενος στο δόγμα Search and Destroy είναι σαφώς ακατάλληλος. Αυτό το είδος πολέμου φάνηκε να έχει καλύτερα αποτελέσματα σε μια σύρραξη πολύ μεγαλύτερων διαστάσεων, όπως ήταν ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος όπου στόχος ήταν η εκμηδένιση της θέλησης και της ικανότητας του εχθρού για μάχη. Όμως, στο Βιετνάμ, ο στόχος ήταν η παρεμπόδιση της εξάπλωσης του κομμουνισμού. Επομένως, χιλιάδες Αμερικανοί έθεσαν τη ζωή τους σε κίνδυνο για λάθος λόγους, ακολουθώντας λάθος δόγμα.

Ένα άλλο σημείο που δείχνει την ακαταλληλότητα αυτού του δόγματος σχετίζεται με τις λανθασμένες εντυπώ-

σεις των αμερικανών αξιωματούχων σχετικά με το ανώτατο επίπεδο αντοχής (Breaking Point) των Β. Βιετναμέζων (Mueller, 1980). Όμως, πώς μπορεί κάποιος να γνωρίζει ποιο είναι αυτό το σημείο; Πόση καταστροφή είναι αρκετή για να λυγίσει ο εχθρός; Η αλήθεια είναι πως δεν υπάρχει σαφής απάντηση σ' αυτή την ερώτηση. Μια τέτοια προσέγγιση βασίζεται σε υποθέσεις και μη τεκμηριωμένους υπολογισμούς· συνεπώς, φέρει τεράστιο ρίσκο η υλοποίησή της. Τέτοιοι λανθασμένοι υπολογισμοί οδήγησαν τους Αμερικανούς στην αποτυχία, καθώς, στην πραγματικότητα, είχαν να αντιμετωπίσουν έναν εχθρό που επεδίωκε να πολεμήσει μέχρι θανάτου, δεχόμενος τεράστιες απώλειες, χωρίς να λοξοδρομεί από τη στρατηγική του. Για περαιτέρω εξήγηση αυτού, αρκεί να συνειδητοποιήσουμε ότι ο εχθρός με την κομμουνιστική του αντίληψη και ζώντας κάτω από ένα απολυταρχικό καθεστώς, δεν είχε να φοβηθεί την αντίδραση της κοινής γνώμης, εξ αιτίας του μεγάλου αριθμού των νεκρών, καθώς την έλεγχε με τη βία. Αντίθετα, οι Αμερικανοί θα μπορούσαν να αντέξουν μεγάλο αριθμό απωλειών; Όπως αποδείχθηκε, όχι. Για του λόγου το αληθές, ο Συνταγματάρχης Donaldson Frizzel δηλώνει:

«Οι Κομμουνιστές υπέστησαν απώλειες τέτοιου βαθμού που ολόκληρα τάγματα διαλύονταν ή έβγαιναν εκτός μάχης για μήνες. Έπειτα, έρχονταν ξανά και ζητούσαν κι άλλο» (Mueller, 1980: 515).

Από την άλλη, η προσέγγιση Clear and Hold του Στρατηγού Abrams αποδείχθηκε ως η πλέον ενδεδειγμένη για τέτοιου είδους επιχειρήσεις. Η προσέγγιση αυτή, μέσω του προγράμματος CAP, στόχευε στην προστασία των ντόπιων, στη στρατιωτική τους εκπαίδευση και στην παροχή χρημάτων για μια καλύτερη ζωή, κάτι που οι κομμουνιστές δεν μπορούσαν να προσφέρουν (Bowman, 2008). Αυτή η στρατηγική, μέσω του CAP προγράμματος, αποδείχθηκε επιτυχής, καθώς κατάφερε να στοχεύσει όλους αυτούς τους σημαντικούς τομείς που σχετίζουν την πολιτική ενός κράτους, την οικονομία του και τους στρατιωτικούς του προσανατολισμούς.

Συμπερασματικά, αυτή η προσπάθεια των Αμερικανών έχει διδακτικό χαρακτήρα για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων. Μέσα από τη λειτουργία του προγράμματος CAP, εξάγονται συμπεράσματα όπως το ότι η από κοινού δράση με τον ντόπιο πληθυσμό είναι απαραίτητη για την επιβίωση των επιχειρήσεων και πως η τεχνολογική υπεροπλία δεν δίνει πάντα τη νίκη. Όμως, τα σημαντικότερα συμπεράσματα σχετίζονται με τη σχολαστικότητα με την οποία οι Αμερικανοί οργάνωσαν το εν λόγω πρόγραμμα. Η εκπαίδευση των πεζοναυτών, που τους δίδαξε βασικά πράγματα για την ιστορία και την κουλτούρα των ανθρώπων με τους οποίους συνεργάστηκαν αλλά και αυτών εναντίον των οποίων πολέμησαν, αποτελεί βασικό δίδαγμα για το πώς πρέπει οι ένοπλες δυνάμεις να αντιμετωπίζουν μια εμπόλεμη κατάσταση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ⓛ Bowman, T. (2008), «Clear-and-Hold»: Showing results 40 years later. National Public Radio, Morning Edition. At <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=96350333>. Accessed March 24th 2010.
- Ⓛ Brush, P. (1994), *Civic Action: The Marine Corps Experience in Vietnam*. Viet Nam Generation, 5 (1-4), pp.127-132.
- Ⓛ Cassidy, R. (2004), *Back to the Streets Without Joy: Counterinsurgency Lessons from Vietnam and other Small Wars*. Parameters, 34 (2), pp.73-83.
- Ⓛ Driest, C. (1989), *Combined Action Platoon: A Possible Role in the Low-Intensity Conflict Environment*, US Army Command and Staff College, School of Advanced Military Studies. At <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA225453>. Accessed March 18th 2010.
- Ⓛ Fowler, F. (2009), «The USMC'S Combined Action Platoons: A Counterinsurgency Success in Vietnam and why It Failed to Derail US Military Strategy», *Canadian Army Journal*, 12 (1), pp. 89-102.
- Ⓛ Goodman, A. E. (1978), *The Lost Peace: America's Search for a Negotiated Settlement of the Vietnam War*, California: Hoover Institution Press.
- Ⓛ Koppets, K. (2005), «The Combined Action Program: Vietnam», *Small Wars Journal*. At <http://smallwarsjournal.com/documents/kopets.htm>. Accessed March 18th 2010.
- Ⓛ Lewy, G. (1978), *America in Vietnam*. New York and Oxford: Oxford Univ. Press.
- Ⓛ Mueller, J. (1980), *The Search for the "Breaking Point" in Vietnam*, *International Studies Quarterly*, 24 (4), pp. 497-524.
- Ⓛ Prince, W. (1989), *Vietnam War: Statistical Analysis and Evaluation Projects*, #4406. Division of Rare and Manuscript Collections, Cornell University Library. At <http://rmc.library.cornell.edu/ead/htmldocs/RMM04406.html>. Accessed March 25th 2010.
- Ⓛ Ridderhof, P. (2005), «Combined Action and US Marine Experiences in Vietnam, 1965-1971», *Small Wars Journal*. At <http://smallwarsjournal.com/documents/ridderhof.htm>. Accessed March 18th 2010.
- Ⓛ Williamson, C. (2002), «The US Marines Corps Combined Action Program (CAP): A Proposed Alternative Strategy for the Vietnam War», *Small Wars Journal*. At <http://smallwarsjournal.com/documents/williamson.pdf>. Accessed March 24th 2010.

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΣΤΟ ΒΙΕΤΝΑΜ:
ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΔΙΜΟΙΡΙΩΝ ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΗΣ ΔΡΑΣΗΣ (COMBINED ACTION PLATOONS)
ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

ΕΛΒΙΤΕΞ ΑΕΒΕ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ

ΧΙΤΩΝΙΟ ΣΤΟΛΗΣ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΠΑΡΑΛΛΑΓΗΣ M71

- Από ύφασμα RIB-STOP 80% Βαμβ.-20% Πολυεστερ
- Βάρος 225gr/m²
- Βαφή και τύπωμα ανεξίτηλα
- Με ανακλαστικότητα στην Υπέρυβρη Ακτινοβολία(INFRA-RED)
(ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΗ ΠΓΕΣ-ΣΑΕ-841Ε / 02-2001)

Μεγέθη: M-L-XL-XXL

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

(ΤΖΑΚΕΤ) ΠΑΡΑΛΛΑΓΗΣ

- Με προσθαιρούμενη εσωτερική επένδυση καπιτονέ(Body Warmer)
- Εσωτερική και εξωτερική κουκούλα
- Από ύφασμα Σατέν 80% Βαμβ.-20% Πολυέστερ
- Αδιαβροχοποιημένο
- Βάρος 315gr/m²
- Βαφή και τύπωμα ανεξίτηλα
- Με ανακλαστικότητα στην Υπέρυβρη Ακτινοβολία(INFRA-RED)
(ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΗ ΠΓΕΣ-ΕΠ-1265Γ/03-2001)

Μεγέθη: M-L-XL-XXL

ΜΠΟΥΦΑΝ ΑΔΙΑΒΡΟΧΟ ΠΑΡΑΛΛΑΓΗΣ ΜΕ ΚΟΥΚΟΥΛΑ ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΣΕΠΗ / ΣΑΚΚΙΔΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΜΕ 2 ΘΗΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΙΜΑΝΤΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

- Απο ύφασμα ναύλον επικαλυμμένο με PU
- Αδιαβροχοποιημένο
- Στεγανοποίηση ραφών με ειδική ταινία(seam sealing)
- Στήλη ύδατος >800cm
- Μεγέθη: S-M-L-XL-XXL

δημιουργήσαμε για εσάς τον διαδικτυακό τόπο της ΕΛΒΙΤΕΞ, όπου μπορείτε εύκολα και γρήγορα να παραγγείλετε κάποιο από τα είδη μας στα διαθέσιμα μεγέθη, με άριστη ποιότητα υλικών και κατασκευής (σε προνομιακές τιμές μόνο για Αξ/κούς - Υπαζ/κούς - ΕΠΟΠ -απλites).

Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας www.elvitex.gr, ενημερωθείτε για τα διαθέσιμα προϊόντα μας και δώστε online τις παραγγελίες σας. Θα συνεχίσουμε να εμπλουτίζουμε τη γκάμα των διαθέσιμων προϊόντων μας στους επόμενους μήνες.

ΥΠΝΟΣΑΚΚΟΣ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ (ΙΣΧΥΡΟΥ ΨΥΧΟΥΣ ΜΕ ΚΟΥΚΟΥΛΑ, ΜΟΝΟΧΡΟΜΟΣ Ή ΠΑΡΑΛΛΑΓΗΣ

- Απο ύφασμα ναύλον επικαλυμμένο με PU
  - Αδιαβροχοποιημένο
  - Στεγανοποίηση ραφών με ειδική ταινία(seam sealing)
  - Στήλη ύδατος >800cm
  - Με διπλή στρώση βάτας για δημιουργία κενού αέρα
  - Με προσβαφαιρούμενη εσωτερική φόδρα
  - Προφυλάσσει από θερμοκρασίες έως -20 °C
  - (ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΗ ΠΓΕΣ-ΥΧ-1125B/ 7-2000)
- Μεγέθη: 2-3

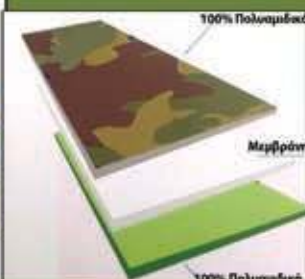
ΠΗΛΙΚΙΟ
ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΠΗΛΙΚΙΟ
ΥΠΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ

ΤΖΑΚΕΤ ΑΔΙΑΒΡΟΧΟ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΑΠΟ ΥΦΑΣΜΑ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ (3) ΣΤΡΩΣΕΩΝ

Εξωτερικό ύφασμα πολλαπλών (3) στρώσεων. Παρέχει αδιαβροχία 10.000mm, αντανευσιμότητα, αντανεμική προστασία, προστασία από ακτινοβολία Infra-Red

ΕΓΓΥΗΣΗ
ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
ELVITEX®
æe

ΕΛΒΙΤΕΞ ΑΕΒΕ ΕΞΠΟΡΤ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ
ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
ΕΔΡΑ: ΕΛ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 30-32
142 31 Ν. ΙΩΝΙΑ
ΤΗΛ: 210- 2770421
FAX: 210- 2770403
Website: www.elvitex.gr
E-mail: elvitex@elvitex.gr

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ**

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
1	70	Κατασκοπεία	1970	0.59
2	84	Ιστορία Σταυροφοριών - Τόμος Γ'	1976	0.88
3	92	Προβλήματα πολέμου στην Αρχαία Ελλάδα	1981	0.88
4	99	Η Επανάσταση του 1821	1983	1.17
5	100	Γ' Παγκόσμιος Πόλεμος (Τζον Χάκκετ)	1983	1.17
6	107	Θεωρία και κείμενα Διεθνούς Δικαίου	1985	1.32
7	108	Ο επιτήδειος ουδέτερος	1985	1.17
8	109	Ο Μ. Αλέξανδρος και η ΔΜ του Μακεδονικού στρατού	1986	0.88
9	110	Παντουρκισμός	1986	0.88
10	111	Το δικαίωμα να είσαι άνθρωπος - Τόμος Γ'	1986	1.03
11	112	Εισαγωγή στη Στρατηγική	1987	0.44
12	113	Ιστορία Β' Παγκοσμίου Πολέμου - Τόμος Α'	1988	0.88
13	116	Διοίκηση και Ηγεσία (Δνση Μελετών ΓΕΣ)	1988	0.44
14	117	Πρακτικές Οδηγίες Δκσης Μικρών Κλιμακίων (Δνση Μελετών ΓΕΣ)	1988	0.15
15	118	Διοικητική	1988	0.29
16	121	Οι Γερμανικές Εκστρατείες στα Βαλκάνια (Κέντρο Ιστορίας των Η.Π.Α.) (Μετάφραση - Απόδοση Αντγου ε.α. Νικόλαου Κολόμβα)	1994	0.88
17	122	Προσωπικός Υπολογιστής (Τχη Παν. Βαχαβιόλου)	1989	0.29
18	124	Γεροντική ή Τρίτη Ηλικία (Χατζηπαλλή Ελευθ.)	1991	0.29
19	125	Οι Επικίνδυνοι Άνδρες - Τόμος Α' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1994	2.93
20	126	Οι Επικίνδυνοι Άνδρες - Τόμος Β' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1995	2.93
21	128	Το Ημερολόγιο μιας Καταστροφής (Μετάφραση Υπτγου ε.α. Κων/νου Κανακάρη)	1996	2.05
22	129	Στρατιωτική Επιθεώρηση 1883-1884	1995	1.47
23	130	Θεματικό Ευρετήριο Μελετών Στρατιωτικής Επιθεώρησης και Συγγραμάτων 1981-1995	1996	1.47
24	131	Στρατιωτική Επιθεώρηση - 1 ^ο τεύχος Μάιος/1883	1998	0.88
25	132	Διεθνείς Συμφωνίες, Συνθήκες και Συμβάσεις (Υπτγου Γεωργίου Γκορέζη)	2000	0.88
26	133	Ο Πόλεμος και οι Άνθρωποι (Στγου Dereney) Ανατύπωση Εκδόσεως της Στρατιωτικής Επιθεώρησης Ιουλίου 1939	1998	4.40
27	134	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828 - 1998 - Τόμος Α' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτοπούλου)	1997	2.35
28	135	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828 - 1998 - Τόμος Β' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτοπούλου)	1998	2.35
29	136	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828 - 1998 - Τόμος Γ' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτοπούλου)	1998	2.35
30	137	Πακτώλως γνώσεων, παροιμιών και γνωμικών	2000	1.47
31	138	Εγχειρίδιο του Καλού Διοικητού (Αντγου ε.α. - Νομικού Θεοδώρου Λ. Γούλα)	2000	1.47
32	139	Θεματικό Ευρετήριο Μελετών (1991-2001) & Ευρετήριο Συμπληρωματικών Εκδόσεων (1991-2001)	2002	4.00
33	140	Αναμνήσεις ενός Ευέλπιδος του '40 (Υπτγου ε.α. Γεωργίου Μπερδεκλή)	2011	5.00
34	ΔΙΑΦ. 21	«Ωδές» του Α. Κάλβου	1992	7.34
35	ΔΙΑΦ. 29 (ΔΕΚ. 11)	Η Έμμεσος Στρατηγική (Β. Η. Liddell Hart)	2001	2.93

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΓΕΣ/ΔΙΣ

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
1	1	Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα γεγονότα στη Θράκη (1904-1908)	1988	3.52
2	2	Επιχ/σεις κατά των Τούρκων σε Μακεδονία και ν. Αιγαίου, 1912 (Α')	1988	2.35
3	3	Επιχειρήσεις κατά των Τούρκων στην Ήπειρο (1912-13) (Β')	1992	3.48
4	4	Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-14) (Γ')	1992	4.7
5	5	Επίτομη Ιστορία Βαλκανικών Πολέμων (1912-13)	1987	1.76
6	9	Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Πόλεμο (1914-1918)	1961	1.76
7	10	Επίτομη Ιστορία της Συμμετοχής του Ελληνικού Στρατού στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο	1994	3.23
8	11	Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα στη Μεσημβρινή Ρωσία (1919)	1955	7.44
9	14	Επιχειρήσεις Φιλαδέλφειας - Προύσσης - Ουσάκ	1957	2.05
10	15	Επιχειρήσεις Φιλαδέλφειας - Προύσσης - Ουσάκ (σχεδιαγράμματα)	1957	1.17
11	16	Επιθετικά Επιχειρήσεις Δεκ. 1920 - Μαρ. 1921	1957	9.61
12	18	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Α') 1921	1965	1.76
13	19	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Β') 1921	1965	1.76
14	21	Το Τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας, Α' Τόμος (Υποχωρ. Αγώνες Α' και Β' Σ.Σ.)	1960	1.76
15	22	Το Τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας, Β' Τόμος	1962	2.05
16	23	Επιχειρήσεις εις Θράκη (1919-1923)	1969	9.75
17	27	Αίτιαι και Αφορμαί Ελληνοϊταλικού Πολέμου (1940-41)	1959	1.47
18	28	Ιταλική Εισβολή 1940	1959	1.76
19	29	Ελληνική Αντεπίθεση 1940	1963	2.05
20	30	Χειμερινά Επιχειρήσεις - Ιταλική Επίθεση 1941	1966	1.47
21	31	Αγώνες εις Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (1940-41)	1956	1.76
22	32	Το Τέλος μιας Εποποιίας Απρίλιος 1941	1959	14.62
23	33	Η Μάχη της Κρήτης 1941	1961	2.20
24	34	Επίτομη Ιστορία Ελλ./Ιταλ.-Ελλ./Γερμ. Πολέμου (1940-1941)	1984	2.64
25	40	Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα της Κορέας, 1950-65	1977	1.47
26	45	Η Υγειονομ. Υπηρεσία κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-22)	1966	2.05
27	46	Η προς Πόλεμον Προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού (1923-1940)	1969	10.96
28	47	Ανεφ/σμοί-Μεταφοραί κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-22)	1967	2.64
29	48	Εφοδ/μοί του Στρατού σε Όπλα και Πυρ/κά ΠΖ-ΠΒ (1940-41)	1982	1.17
30	49	Η Υγειον. Υπηρεσία κατά τον Πόλεμο 1940-41	1982	0.88
31	50	Ευρετήριο Πολεμικών Γεγονότων Ελληνικού Έθνους	1989	2.05
32	51	Αγώνες και Νεκροί του Ελληνικού Στρατού, 1940-45	1989	7.92
33	56	Ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος 1897	1993	3.23
34	57	Η Ειρηνευτική Αποστολή στη Σομαλία	1996	2.49
35	58	Ο Ελληνικός Στρατός στη Μέση Ανατολή, 1941-45 (Ελ Αλαμίν-Ρίμινι-Αιγαίο)	1996	2.64
36	59	Αρχεία Εθνικής Αντίστασης (1941-1944), 8 τόμοι	1998	28.00
37	60	Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949), 16 τόμοι	1998	52.00
38	61	Ιστορία του Ελληνικού Στρατού	1997	2.35

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
39	62	Η Ελληνική Δύναμη στην Αλβανία (ΕΛΔΑΛ) (Απρ.-Αυγ. 1997)	1998	2.35
40	63	A Concise History of the Balkan Wars 1912-1913	1998	2.93
41	64	An Index of Events in the Military History of Greek Nation	1998	2.93
42	65	An Abridged History of the Greek-Italian & Greek-German War, 1940-41	1997	2.93
43	66	Ο Βορειοηπειρωτικός Αγώνας	1997	2.93
44	67	An Abridged of the Hellenic Army Participation in the World War I	1999	3.37
45	68	History of the Hellenic Army 1821-1997	1999	4.25
46	69	Στρατιωτική Οργάνωση & Πολεμική Τέχνη των Αρχαίων Ελλήνων	1999	9.68
47	71	Η Συνοπτική Ιστορία του Γενικού Επιτελείου Στρατού (1901-2001)	2001	6.93
48	73	Επίτομη Ιστορία της Εκστρατείας στη Μικρά Ασία, 1919-1922	2002	8.65
49	74	The Battle Of Crete	2002	10.07
50	75	Η Υγειονομική Υπηρεσία κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους, 1912-1913	2002	7.52
51	76	The struggle for Macedonia and the events in Thrace, 1904-1908	2003	6.40
52	77	A Concise History of the Campaign in M. Asia, 1919-22	2004	16.20
53	78	Ιστορικές Ονομασίες Ενεργών Συνταγμάτων και Ταξιαρχιών (ΠΖ-ΤΘ-ΕΔ)	2004	12.40
54	79	Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού, 1821-1954	2006	11.00
55	80	Ο Οπλισμός του Ελληνικού Στρατού (1866-2004)	2008	5.48
56	81	Ευρετήριο Αρχείου Καποδιστριακής Περιόδου: Στρατιωτικά Τεκμήρια (1827-1833)	2007	1.27
57	82	Concise History of the Hellenic Army General Staff	2007	4.35
58	83	Η Σημασία των Ιστορικών Αρχείων στην Αντικειμενική Συγγραφή της Ιστορίας-Φορείς που τηρούν Ιστορικά Αρχεία-Διαδικασίες Πρόσβασης στο Αρχειακό Υλικό	2009	1.89
59	84	Οι Ελληνοαμερικανοί Εθελοντές στην Εθνική Αντίσταση	2005	12.50
60	85	Η Συμβολή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	2009	4.16
61	301	The Northern Epirus Struggle	2002	6.79

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τις παραπάνω εκδόσεις οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να τις προμηθευτούν όλο το έτος, εκτός από τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο από τα παρακάτω σημεία:

- Το ΤΥΕΣ/Β΄ Δνση, ΣΤΓ 1020 (Στρατόπεδο Παπάγου), τηλ: 210-6552673, για τους μεν διαμένοντες στην Αττική, προσωπικά, κάθε **Τετάρτη από 09.00 έως 13.00 π.μ.**, για τους δε εκτός Αττικής, ταχυδρομικά, στέλνοντας το ακριβές αντίτιμο της αξίας τους, με ταχυδρομική επιταγή, στην παραπάνω διεύθυνση (μαζί με αριθμό τηλεφώνου).

- Το Γραφείο Ενημέρωσης Κοινού, Λ. Μεσογείων 227-231 (Υπουργείο Εθνικής Άμυνας) τηλ: 210-6598661, 210-6598666.

- Το ΕΚΕΜΣ Αθήνας (τηλ: 210-7652478, 210-7675495).

- Το Στρατιωτικό Πρατήριο 1ης Στρατιάς.

- Τα Στρατιωτικά Πρατήρια Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ Σωμάτων Στρατού.

Η τιμή διάθεσης των βιβλίων σε τρίτους, πλην του προσωπικού του ΥΕΘΑ, προσauξάνεται κατά 40%.